

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Rahime UYGUN

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNİN MESLEKİ YETERLİKLERİ
(ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ)

Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2022

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Rahime UYGUN

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNİN MESLEKİ YETERLİKLERİ
(ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ)

Danışman

Doç. Dr. Şeref GÖKÜŞ

Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2022

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Rahime UYGUN'un bu çalışması, jürimiz tarafından Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Saadettin ÖZDEMİR (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Şeref GÖKÜŞ (İmza)

Üye : Doç. Dr. Mehmet ŞAHİN (İmza)

Tez Başlığı: Kur'an Kursu Öğreticilerinin Mesleki Yeterlikleri (Antalya İli Örneği)
--

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : .../.../2022

Mezuniyet Tarihi : 24/11/2022

(İmza)
Prof. Dr. Engin KARADAĞ
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kur’an Kursu Öğreticilerinin Mesleki Yeterlikleri (Antalya İli Örneği)” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

17.11.2022

İmza

Rahime UYGUN

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ

17.011.2022

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Rahime UYGUN
Öğrenci Numarası	20175263020
Anabilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Şeref GÖKÜŞ
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Kur'an Kursu Öğreticilerinin Mesleki Yeterlikleri (Antalya İli Örneği)
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	
Rapor Tarihi	17.11.2022
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %18 Alıntılar dahil: %32
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,	
<p>Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 91 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır.</p> <p>Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:</p> <p>( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım.</p> <p>(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelerle sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.</p>	
Gerekçe: Tezdeki tablolar ve dipnottaki eser benzerliklerinden dolayı limitler belirlenen orandan fazla çıkmaktadır.	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Danışman Öğretim Üyesi Unvanı, Adı-Soyadı Doç. Dr. Şeref GÖKÜŞ	
İmza	

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	iii
KISALTMALAR LİSTESİ	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
TEŞEKKÜR	vii
ÖNSÖZ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KUR'AN ÖĞRETİMİ VE KUR'AN KURLARI

1.1. Tarihsel Süreçte Kur'an Öğretimi.....	3
1.1.1. Hz. Peygamber ve Dört Halife Dönemi'nde Kur'an Öğretimi.....	3
1.1.2. Osmanlılar Dönemi'nde Kur'an Öğretimi.....	8
1.1.3. Cumhuriyet Dönemi'nde Kur'an Öğretimi	13
1.2. Günümüzde Kur'an Öğretimi ve Kur'an Kursları	18
1.2.1. Kur'an Kurslarının Yasal Dayanakları	20
1.2.2. Kur'an Kurslarının Amacı ve Vizyonu	22
1.2.3. Kur'an Kurslarının Öğretim Programı	23
1.2.4. Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Ortamı.....	27
1.2.5. Kur'an Kurslarında Kullanılan Ders Araç-Gereçleri.....	29
1.2.6. Kur'an Kursu Öğreticileri ve Öğrencileri.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNİN MESLEKİ YETERLİKLERİNE İLİŞKİN

BULGULAR

2.1. Araştırmanın Amacı.....	32
2.2. Araştırmanın Önemi.....	33
2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	35
2.4. Araştırmanın Yöntemi	35
2.5. Veri Toplama Süreci	36
2.6. Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler.....	36
2.6.1. Çalışma Grubunun Özellikleri.....	36
2.7. Veri Toplama Araçları	37

2.8. Verilerin Analizi	38
2.8.1. Kur'an Kursu Öğreticilerinin Mesleki Yeterliliklerine Ait Bilgiler.....	39
2.8.2. Hafız Olma Durumuna Ait Bilgiler	41
2.8.3. Hizmet İçi Eğitim Alma Durumuna Ait Bilgiler	43
2.8.4. Statüye Ait Bilgiler	44
2.8.5. Okul Türüne Ait Bilgiler	46
2.8.6. Hizmet Yılına Ait Bilgiler	49
2.8.7. Mesleki Yeterlik Alt Ölçek İlişkilerine Ait Bilgiler.....	51
SONUÇ	53
KAYNAKÇA.....	62
EK 1- ANKET FORMU.....	68
ÖZGEÇMİŞ	76

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Çalışma Grubunun Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	37
Tablo 2.2. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçeklerine Ait Güvenirlilik Değerleri	39
Tablo 2.3. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçeklerine Ait Betimsel Değerler	40
Tablo 2.4. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçek Puanlarının Hafız Olma Durumuna Göre t Testi Sonuçları.....	41
Tablo 2.5. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçek Puanlarının Hafız Olma Durumuna Göre U-Testi Sonuçları.....	42
Tablo 2.6. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçek Puanlarının Hizmet İçi Eğitim Alma Durumuna Göre t Testi Sonuçları	43
Tablo 2.7. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçek Puanlarının Statü Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	44
Tablo 2.8. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçek Puanlarının Statü Değişkenlerine Göre Kruskal Wallis H Test Sonuçları.....	46
Tablo 2.9. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçek Puanlarının Okul Türü Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	46
Tablo 2.10. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçek Puanlarının Okul Türü Değişkenlerine Göre Kruskal Wallis H Test Sonuçları.....	48
Tablo 2.11. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçek Puanlarının Hizmet Yılı Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	49
Tablo 2.12. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçek Puanlarının Hizmet Yılı Değişkenlerine Göre Kruskal Wallis H Test Sonuçları.....	49
Tablo 2.13. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçekleri Arasındaki İlişki Katsayıları.....	52

KISALTMALAR LİSTESİ

Bkz	: Bakınız
C	: Cilt
S	: Sayı
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfalar
vb.	: Ve Benzerleri
vs.	: Vesaire

ÖZET

Kur'an kursları, halkın dini konulardaki eksikliklerinin giderilmesi ve mevcut bilgilerinin geliştirilmesini amaçlayan yaygın din eğitimi kurumlarından biridir. Öğrenci profili; yaş, cinsiyet, eğitim, statü gibi açılardan birbirinden farklı olan bu kurumlarda gerek bu farklılıklardan kaynaklanan dezavantajlar gerekse değişen ve gelişen şartların getirdiği güncel problemler nedeniyle nitelikli Kur'an kursu öğreticilerinin yetiştirilmesi gerekmektedir. İstenen nitelikler mesleki eğitimin yanında, hizmet içi eğitimler, seminerler ve öğreticinin kendini geliştirmesiyle de arzu edilen seviyeye ulaşabilir.

Bu çalışmanın amacı; Kur'an kursu öğreticilerinin mesleki yeterliklerini hafız olma, hizmet içi eğitim alma, resmi statü, okul türü ve hizmet yılı değişkenlerine göre incelemektir. Tarama modeline göre hazırlanan araştırmanın örneklem grubunu Antalya ilinde görev yapan Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesindeki 208 Kur'an kursu öğreticisi oluşturmaktadır. Çalışmada örneklem grubuna Korkmaz tarafından geliştirilen "Mesleki Yeterlik Ölçeği" uygulanmış ve akabinde ölçeklerden elde edilen verilerin analizi konusunda da SPSS programından faydalanılmıştır.

Yapılan analizler neticesinde, Kur'an kursu öğreticilerinin mesleki yeterlikleri alt ölçeklerine ait betimsel değerlerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda Kur'an kursu öğreticilerinin mesleki yeterlikleri açısından kendilerini "oldukça yeterli" algıladıkları ifade edilebilir. Ayrıca araştırmada, Kur'an kursu öğreticilerin mesleki yeterlikleri alt ölçek puanlarının hafız olma, hizmet içi eğitim alma, statü ve okul türü değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür. Buna göre katılımcıların hafız olma, hizmet içi eğitim alma, statü ve okul türü değişkenlerine göre mesleki yeterlikler alt ölçek toplam sıra ortalamalarının birbirine benzer olduğu söylenebilir. Bunun yanında araştırmada, katılımcıların öğrenciyi tanıma, planlama/hazırlık, öğretimi düzenleme, mesleki gelişim sıra ortalamalarının hizmet yılı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı, öğretimi yönetme, rehberlik, öğretimi değerlendirme sıra ortalamalarının ise hizmet yılı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Diyanet İşleri Başkanlığı, Mesleki Yeterlik, Kur'an kursları, Kur'an- 1 Kerim.

SUMMARY
VOCATIONAL QUALIFICATIONS OF QUR'AN COURSE TEACHERS
(ANTALYA PROVINCE EXAMPLE)

Qur'an courses are one of the non-formal religious education institutions that aim to eliminate the deficiencies of the people in religious matters and to improve their existing knowledge. Student profile; In these institutions, which are different from each other in terms of age, gender, education and status, it is necessary to train qualified Qur'an course teachers due to the disadvantages arising from these differences and the current problems brought by changing and developing conditions. The desired qualifications can reach the desired level with in-service trainings, seminars and self-development of the instructor as well as vocational education.

The purpose of this research; The aim of this study is to examine the professional competencies of Quran course instructors according to the variables of being a hafiz, receiving in-service training, official status, school type and years of service. The sample group of the research, which was prepared according to the scanning model, consists of 208 Qur'an course instructors within the body of the Presidency of Religious Affairs in Antalya. In the study, the "Vocational Competence Scale" developed by Korkmaz was applied to the sample group and then the data obtained from the scales were analyzed using the SPSS program.

As a result of the analyzes, it was determined that the descriptive values of the professional competence sub-scales of the Qur'an course instructors were high. In this context, it can be stated that the Qur'an course instructors perceive themselves as "quite competent" in terms of their professional competencies. In addition, in the research, it was determined that the professional competence subscale scores of the Qur'an course instructors did not differ significantly according to the variables of being a hafiz, receiving in-service training, status and school type. Accordingly, it can be said that according to the variables of being a hafiz, receiving in-service training, status and school type, the total rank averages of the professional competencies subscale are similar to each other. In addition, in the study, it was determined that the mean rank of the participants for knowing the student, planning/preparation, organizing the teaching, and professional development differed significantly according to the service year variable, while the mean rank of managing the education, guidance, and evaluating the education did not differ significantly according to the service year variable.

Keywords: Religious Education, Presidency of Religious Affairs, Qur'an Courses, Professional Competence, Qur'an.

TEŐEKKÖR

Yüksek Lisans eğitiminin her aşamasında; akademik bilgi, tecrübe ve deneyimleriyle destek ve yardımlarını sürekli üzerimde hissettiğim, bu çalışmanın bütün süreçlerini takip edip eksiklerimin giderilmesine, yanlışlarımın düzeltilmesine rehberlik ederek eserin tamamlanmasına vesile olan, tez danışmanım Doç. Dr. Şeref Göküş hocama teşekkür eder, şükranlarımı sunarım.

Rahime UYGUN

Antalya, 2022

ÖNSÖZ

Kur'an-ı Kerim İslam dininin kutsal kitabıdır. Bu kitabı anlamak, öğrenmek ve öğretileriyle hareket etmek her Müslüman'ın üzerine vazifedir. Yaygın din eğitiminde Kur'an'ı kitlelere öğretme görevini yerine getiren kişiler de Kur'an kursu öğretmenleridir. Kur'an kursu öğretmenlerinin temel görevi, kendisine gelen müfredata uygun olarak Kur'an-ı Kerim'i öğretmek, İslam'ın temel kaidelerini ve ilmihal bilgilerini öğrencilere aktarmaktır. Öğretici mütemadiyen nitelikli ve yetkin olmalı, kendini her an yenileyebilmeli, değişim ve gelişimlere açık olmalıdır. Mesleki gelişim noktasında gerek hizmet içi eğitimlere katılmalı gerekse eğitici seminerleri takip etmelidir. Bununla beraber gündemden uzak kalmamalı ve yeni gelişmelerden haberdar olmalıdır. Eğitim-öğretim faaliyetlerini yürütmekte olan donanımlı bir öğretici, mesleki gelişim anlamında, temel ve özel yeterlikler noktasında yetkin olmalıdır. Aynı zamanda pedagojik açıdan, örnek olma, rehberlik etme, öğretimi planlama, düzenleme, yönetme ve değerlendirme açılarından da nitelikli olmalıdır.

Çalışmanın birinci bölümü iki ana başlık altında toplanmıştır. İlk ana başlıkta Kur'an öğretiminin tarihsel sürecinden bahsedilmiş, bu süreç üç maddede anlatılmıştır. Bunlar; "Hz. Peygamber ve Dört Halife Dönemi'nde Kur'an Öğretimi", "Osmanlılar Dönemi'nde Kur'an Öğretimi", "Cumhuriyet Dönemi'nde Kur'an Öğretimi" şeklindedir. Günümüzde Kur'an öğretimi ve Kur'an kursları ise çalışmanın ikinci ana başlığını oluşturmaktadır. Bu bölüm altı alt başlığa ayrılıp, ilgili başlıklar şu şekildedir: "Kur'an Kurslarının Yasal Dayanakları", Kur'an Kurslarının Amacı ve Vizyonu", "Kur'an Kurslarının Öğretim Programı", "Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Ortamı", "Kur'an Kurslarında Kullanılan Ders Araç-Gereçleri", "Kur'an Kursu Öğreticileri ve Öğrencileri".

Araştırmanın ikinci bölümünde ise ölçek yönteminden faydalanılmıştır. Kuran kursu öğretmenlerinin eğitim-öğretim yeterliklerine dair veri analizi yapılmıştır. Bulgular ve tartışma kısmında değişkenlere ait betimsel değerlerin incelenmesi ve Kur'an Kursu öğretmenlerinin eğitim-öğretim yeterlikleri alt ölçek puanlarının değişkenlere göre incelenmesi konuları kapsamında hafız olma durumları, hizmet içi eğitim alma durumları, statüleri, mezun olunan okul türü ve hizmet yılı değişkenleri olmak üzere toplam beş başlık yer almaktadır.

Bu çalışmada Antalya ilinde bulunan ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın çatısı altında çalışan Kur'an kursu öğretmenlerinin eğitim-öğretim yeterlik düzeyleri araştırılmış çıkan sonuçlar ışığında gerekli değerlendirmeler yapılmıştır. Bu çalışmanın diğer Kur'an kursu öğretmenlerine örnek olması, farkındalık sunması ve din eğitimi alanında yapılacak olan benzer çalışmalara katkı sağlaması temenni edilmektedir.

Bu eserin hazırlanmasında çok büyük emek ve yardımı bulunan danışman hocam Doç. Dr. Şeref GÖKÜŞ'e, kıymetli görüşleriyle araştırmama katkı sağlayan Prof. Dr. Saadettin ÖZDEMİR ve Doç. Dr. Mehmet ŞAHİN'e, tez araştırma sürecindeki desteklerinden dolayı doktora öğrencisi Zahide YILMAZ'a, Diyanet İşleri Başkanlığı Murakıbbı Ahmet YILMAZKURT'a, yüksek lisans öğrencisi Merve ARSLAN'a, tez sürecim boyunca maddi ve manevi desteğini üzerimde hissettiğim eşim Eyup UYGUN'a, varlığıyla bana güç veren canım oğlum Alp Eren UYGUN'a, yaptığım her çalışmada arkamda olup beni motive eden annem Ayşe UYSAL ve babam Şerafettin UYSAL'a da teşekkürü bir borç bilirim.

Rahime UYGUN

Antalya, 2022

GİRİŞ

İslam, Hz. Adem'den bu yana varlığını sürdüren ilahi dinlerin sonuncusudur. Bu din Hz. Muhammed'in peygamberlikle görevlendirilmesi ile başlamış, ardından geniş bir coğrafyaya yayılarak farklı milletleri etkisi altına almıştır. Kur'an-ı Kerim, ahlaklı bir toplum oluşturmayı amaçlayan İslam dininin temel kaynağı'dır. Müslümanlar, Kur'an'ın ilk indirildiği andan itibaren onu okumuş ve her bir ayeti hayatlarına geçirmeye çalışmışlardır. Hz. Muhammed'in Peygamberliğinden başlayarak hem sahabe döneminde hemde sonraki dönemlerde Kur'an'ın bilmeyen insanlara öğretilmesi amacıyla çeşitli eğitim mekânları oluşturulmuştur. Bu mekânlar ilk yıllarda derme çatma yapılar olsa da zaman içinde daha da gelişmiş, camilerle, külliyelele, medreselerle sistemli bir hale gelmiştir. Hz. Peygamber döneminde mescitlerde yapılan Kur'an eğitimi, günümüzde cami, okul ve Kur'an kursları gibi farklı mekânlarda verilmeye devam etmektedir. Cami ve okulların farklı fonksiyonlarının da olmasına rağmen Kur'an kurslarının en temel görevi insanlara Kur'an-ı Kerim'i öğretmektir. Günümüzde bu görevi üstlenen kişiler Kur'an kursu öğreticileridir. Bu görevliler, Kur'an'ı mahrecine ve tecvid kaidelerine uygun bir şekilde okumayı öğretmek, ilmihal, siyer ve ahlak konularını öğrenciye aktarmak gibi yükümlülükler taşımaktadır. Bunları yaparken de öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyini gözetmek, derste kullanacağı özel öğretim yöntem ve tekniklerini bilmek, sınıf yönetimine hâkim olmak, ders sürecini önceden planlamak vb. melekelerle sahip olmak durumundadır. Öğrenci profili yaş, eğitim düzeyi, statü ve mental açıdan birbirlerinden oldukça farklı olan bu gruba, aynı sınıf ortamında ders verebilmek oldukça zordur ve donanım ister. Bu nedenle Kur'an kursu öğreticilerinin, sürekli değişen, gelişen dünyaya ve heterojen bir yapıda olan bu öğrenci grubuna hitap edebilmesi için kendisini bu yönde geliştirmesi ve eğitimdeki yeniliklere her an açık olması gerekmektedir. Nitekim Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Din Görevlileri Çalışma Yönetmeliği ve DİB Personel Yeterliliklerinde, Kur'an kursu öğreticilerinin görevleri ve kendisinde bulunması gereken yeterlikler belirtilmektedir. Altının çizilmesi gereken bir husus da şudur ki; kurslarda verilen eğitimin kalitesi büyük ölçüde öğreticinin sahip olduğu donanıma bağlıdır. Bu bağlamda Kur'an kursu öğreticilerinin mesleki yeterlikleri araştırma konusu yapılmış, örneklem grubunun kapsamı ise Antalya ili ile sınırlandırılmıştır. Tezin birinci bölümünde Kur'an öğretimi ve Kur'an kursları üzerinde durulmuştur. İlk kısımda Kur'an Kurslarının tarihçesi "Hz. Peygamber ve dört halife dönemi'nde Kur'an öğretimi, Osmanlılar döneminde Kur'an öğretimi, Cumhuriyet döneminde Kur'an öğretimi" şeklinde başlandırılmıştır. Bu kısımda Darülerkam, Mescid-i Nebevi dolayısıyla Suffa ve o dönemin

Kütütblarından bahsedilmiş, Hz. Peygamber'in eğitim-öğretim metodu üzerinde durulmuştur. Birinci bölümün son kısmında da "Günümüzde Kur'an öğretimi ve Kur'an kursları, Kur'an Kurslarının yasal dayanakları, amacı ve vizyonu, öğretim programı, eğitim-öğretim ortamı, kullanılan ders araç-gereçleri, öğreticileri ve öğrencileri" konularına yer verilmiştir. Kısacası ilk kısımda günümüzdeki Kur'an kursları kapsamlı bir biçimde ve tüm yönleriyle anlatılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, yöntemi, veri toplama süreci, evren ve örneklemeden bahsedilmiştir. Ayrıca örneklem grubuna Kur'an kursu öğreticilerinin mesleki yeterlikleri ölçeği uygulanmış, ölçek sonucunda yapılan veri analizleri tablolar ve açıklamalar halinde sunulmuştur. Ölçekte bulunan hafız olma durumu, hizmet içi eğitim alma, statü, okul türü, hizmet yılı ve mesleki yeterlik değişkenlerine dair bilgiler verilmiş, öğrenciyi tanıma, öğretimi; planlama/hazırlık, düzenleme, yönetme, değerlendirme, rehberlik ve mesleki gelişim alt ölçek puanları değerlendirilmiştir. Son olarak sonuç, tartışma ve öneriler kısmında ulaşılan bulgular üzerinde tartışma gerçekleştirilmiş, literatürdeki benzer çalışmalar ile karşılaştırmalar yapılmış ve sonuca bağlanmıştır. Öneriler kısmında ise çalışmada ulaşılan sonuçlar ve çalışmanın eksik bıraktığı konular üzerinde araştırmacılara, ilgili kuruma ve Kur'an kursu öğreticilerine çeşitli tavsiyelerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KUR'AN ÖĞRETİMİ VE KUR'AN KURSLARI

1.1. Tarihsel Süreçte Kur'an Öğretimi

Kur'an-ı Kerim'in insanlara yönelik ilk hitabı "oku!" dur.¹ Allah Teala Kur'an'ın birçok yerinde okumaya ve öğrenmeye vurgu yapmaktadır.² Bu gerçekten hareketle, İslam dininin yaşandığı toplumlarda, Kur'an-ı Kerim'i okumak, anlamak ve hayata geçirmek için çaba sarfedildiği söylenebilir. Aynı zamanda Kur'an'ı öğretmek Müslümanlığın bir gereği, Hz. Peygamberin bir tavsiyesi olarak da kabul edilmektedir. Nitekim bir hadis-i şerifte "*Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğretenidir.*"³ buyurulmaktadır. Bu bakımdan Kur'an'ı öğrenmek ve öğretmek her Müslümanın vazifesidir denebilir. Bu göreve İslam toplumlarında önem verilmiş ve bahsedilen faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için çeşitli toplumlarda insanlar tarafından sistemli eğitim-öğretim faaliyetleri yapılmıştır. Bu süreçte İslam devletleri tarafından Kur'an öğretimi için uygun yerler tahsis edilerek ehil öğreticiler yetiştirilmiş ve formal-informal, örgün-yaygın olmak üzere birçok eğitim-öğretim kurumunda Kur'an öğretimine alan ayrılmıştır.

1.1.1. Hz. Peygamber ve Dört Halife Dönemi'nde Kur'an Öğretimi

Hz. Adem'den bu yana insanlığa rehber olmak, yol göstermek, inananları mutlak iyiliğe ulaştırmak ve hakikati öğretmek için birçok kutsal kitap ve peygamber gönderilmiştir. Bütün peygamberler tebliğ ve irşat görevlerini yerine getirmiş ve üzerine gönderildiği milleti doğru yola, hakikate ulaştırmak için gayret sarf etmişlerdir. İslam inancına göre enbiyaya özünü tevhit inancının oluşturduğu kutsal kitaplar, sahifeler, öğretiler verilmiş, hâtemü'l-enbiya diye anılan Hz. Muhammed'e de Kur'an-ı Kerim indirilmiştir. Kur'an-ı Kerim; indirildiği zamandan beri hiçbir değişikliğe uğramayan, yüzyıllardır varlığını ve etkinliğini koruyan, evrenselliğiyle bütün insanlara ve zamanlara hitap eden bir özelliğe sahiptir. İslam dininin temel kaynaklarından olan bu kitap, Müslümanların rehberi, kainatla olan ilişkilerini düzenleyen, inananları ahiret yurduna hazırlayan bir yaşam kılavuzudur. Dinlemek-okumak, anlamak-

¹ Alak, 96/1.

² Taha, 20/114; Zümer, 39/9.

³ Et-Tirmizî, "Fedâlü'l-Kur'an", *el-Câmiu'l-kebir*, thk. Beşşâr Avvâd, Beyrut, 1996, s.15.

anlatmak ve öğrenmek-öğretmek Hz. Muhammed döneminden beri hem dini bir vecibe hem de ibadet olarak görülmüştür.⁴

İslam'ın başlangıcından itibaren Kur'an-ı Kerim'in öğrenilmesine Müslümanlar tarafından büyük bir önem verilmiş, sahabeler inen ayetleri hem ezberlemiş hem de yaşamlarına geçirmişlerdir. Öyle ki bir ayeti yaşamlarına yansıtmadan bir diğer ayeti ezberleme yoluna gitmemişler, İslam'ı yavaş yavaş ve içselleştirerek öğrenmişlerdir. Bu nedenle İslamiyet'in ilk yıllarında Kur'an-ı Kerim, sahabelerin titizliği nedeniyle çok iyi öğrenilmiş, ezberlenmiş ve aksiyonel bir disiplin halini almıştır.⁵ Hz. Muhammed'in Kur'an'ın öğrenilmesi ve ahlakının örnek alınması hakkındaki yaklaşımları sahabenin bu titizliği üzerinde oldukça etkili olmuştur. Hz. Peygamber'in bu konudaki hassasiyeti yanında bir sahabenin methedilmesi üzerine, "O kimsenin Kur'an öğreten birisi olduğunu gördünüz mü de kendisini hayırla yad ediyorsunuz?" hadisininden anlaşılmaktadır.⁶

Hz. Peygamberin eğitim mekânı olarak ilk kullandığı yer kendi evidir.⁷ Abdumuttalip ailesinden kırka yakın kişiyi kendi evine davet edip ilk İslamî çağrışı burada yapmıştır. Bu örnekten yola çıkarak ilk İslamî eğitim kurumunun Hz. Muhammed'in evi olduğu söylenebilir. Bununla birlikte; Hz. Muhammed Mekke döneminde asıl adı Erkam b. Ebi'l-Erkam olan sahabenin, Darülerkam diye bilinen evini merkez olarak belirlemiştir.⁸ Safa tepesinde olduğu bilinen bu evin seçilmesinde, Kabe'nin haremine dahil olması, yoğunluk sebebiyle dikkat çekmeyeceği ihtimali gibi nedenlerin etkili olduğu düşünülmektedir.⁹ Zira Darülerkam'ın Mekke dönemindeki konumu, bir başlangıç noktası ve yayılma merkezi olması yönünden İslam dini açısından oldukça büyük bir önem taşımaktadır.¹⁰ Darülerkam'da sürdürülen eğitim faaliyetleri, sonraki dönemlerde İslam eğitim ve öğretim tarihinin temellerini oluşturmuş, Kur'an eğitim ve öğretiminin sistematik başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Mekke'de Kur'an öğretimi yapılan bir diğer yer de Benu Zafir'in evidir. Musab b. Umeyr buraya gelerek yeni Müslüman olanlara Kur'an'ı öğretmiştir.¹¹

⁴ Ali Erbaş, "Dünden Bugüne Kur'an Eğitim ve Öğretimi", *Diyanet Aylık Dergisi*, S.333, ss.4-5; Ahmet Ali Çanakçı, *Öğrenme ve Öğretme Süreci Açısından Yaz Kur'an Kursları (Balıkesir Örneği)*, (Yayımlanmamış Doktora tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2014, s.69.

⁵ Şakir Gözütok, *Rasulullah (a.s.m.) Döneminde Eğitim ve Öğretim*, Nesil Yayınları, İstanbul, 2014, s.125.

⁶ Yaşar Akaslan, "İslam Eğitim Tarihinde Kur'an Eğitim ve Öğretimi", *Diyanet Aylık Dergisi*, S.333, 2018, s.11.

⁷ Abdullah Özbek, *Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed s.a.v.*, Selam Yayınevi, Konya, 1988, s.24.

⁸ İlhan Yıldız, "Hz. Peygamber'in Mekke Dönemi Yaygın Eğitim Çalışmaları", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.2, 1998, s.313.

⁹ Gözütok, *Rasulullah (a.s.m.) Döneminde Eğitim ve Öğretim*, s.143.

¹⁰ Gözütok, *Rasulullah (a.s.m.) Döneminde Eğitim ve Öğretim*, s.142.

¹¹ İrfan Başkurt, *Din Eğitimi Açısından Kur'an Öğretimi ve Yaz Kur'an Kursları (İstanbul Örneği)*, Dem Yayınları, 3. Bsk., İstanbul, 2013, s.43.

Medine döneminde ise Hz.Peygamber, mescidin inşasından önce bazı sahabelerin evini eğitim amacıyla kullanmıştır. Hatta Medine'ye hicretinden sonra eğitim ve öğretim faaliyetlerini gerçekleştirmek için kullandığı ilk yerin Külsüm b. Hidm'in evi olduğu bilinmektedir. Mescid-i Kuba'nın kible yönünde bulunan bu evde Hz. Peygamber hem misafir olarak bulunmuş hem de Müslümanlara Kur'an ve dini bilgileri öğretmiştir. Sad b. Heyseme'nin evi de Hz. Peygamber'in eğitim için kullandığı evlerden biridir. Sad b. Heyseme'nin bekar olması ve genelde gençlerin burada toplanmasından dolayı bekarlar evi manasına gelen "Beytu'l-Uzzab", Kur'an öğretimi ile çokça meşgul olduklarından dolayı da "Menzilu'l-Kur'an" gibi adlar verilmiştir.¹² Mescid-i Nebevi'nin inşasından sonra İslamî faaliyetler oraya taşınmış, bu mescidin arka tarafında "Suffe" adı verilen hücrelerde yoksul ve kimsesiz sahabelere hem barınma, hem de İslam'ı ve Kur'an'ı öğrenme imkanı sunulmuştur.¹³ Böylece Suffe ehli, ibadet, itikad, muamelat ve ahlak gibi dinin temel kaidelerini de Müslümanların ilk rehberi olan Hz. Muhammed'den bizzat görerek ve yaşayarak öğrenme fırsatını elde etmişlerdir. Suffenin o dönemdeki sistematik yapısı nedeniyle İslam eğitim tarihinin ilk üniversitesi konumunda olduğunu söylemek mümkündür.¹⁴

Hz. Peygamber suffe ehlini sık sık ziyaret edip, oradaki sahabelere Kur'an-ı Kerim ile meşgul olmalarını tavsiye etmiştir. Ashabü's-Suffe'den olan Ebû Sa'îd el-Hudrî bu tavsiyeyi şöyle temellendirmiştir: "*İçimizden birisi Kur'an okuturken Hz. Peygamber (s.a.v.) yanımıza geldi. Bizim Kur'an kıraati ve dua ile meşgul olduğumuzu görünce, bu hayırlı işe devam etmemizi belirterek; Ümmetim içinde, kendileriyle birlikte olmak için nefsimi sabır tavsiye ettiğim kişileri bulunduran Allah'a (c.c) hamdolsun*" buyurdu.¹⁵

Mescid-i Nebevi'nin eğitim kanadını oluşturan Suffe'de sayısız alim yetişmiştir.¹⁶ Bu kişiler hem ilm hem de fazilet yönünden birçok sahabeden üstün kimseler olmuşlardır. İlgili konuyu Heyseme b. Ebî Sebre şöyle temellendirmiştir: "*Medine'ye geldim ve Allah'tan(bana) iyi bir sohbet arkadaşı ile karşılaşmayı diledim. Allah da Ebû Hureyre'yi karşıma çıkardı. Yanına oturdum ve kendisine: "Allah'tan bana iyi bir sohbet arkadaşı nasip etmesini dilemiştim. Allah seni karşıma çıkardı."* dedim. Ebû Hureyre: "*Nerelisin?*" dedi. "*Kûfe halkındanım, hayır arayıp bulmaya geldim*"dedim. Ebû Hureyre dedi ki: "*Duası makbul olan*

¹²Gözütok, *Rasulullah (a.s.m.) Döneminde Eğitim ve Öğretim*, ss.146-149.

¹³Davut Işıkdöğen, Adem Korukcu, "Yaz Kur'an Kurslarında Kur Sistemi ve Kur'an Kursu Öğreticilerinin Bu Sisteme Bakışı", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.49, 2008, s.204.

¹⁴ Basri Çetin, *Asr-ı Saadette Suffe; Doğuşu, Önemi ve İşlevi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019, ss.141-142; Mustafa Baktır, "Suffe", *DİA*, C.37, 2009, ss.469-470.

¹⁵ El-Müslim, "Salâtü'l-Müsâfirin", *Sahih-i Müslim*, tsh. Muhammed Salih Haşim, Beyrut, 1994, s.802; Ebû Dâvûd, "Vitr", *Kitâbu's-Sünen*, thk. Muhammed Avvame, Cidde, 1998, s.14.

*Sa‘db. Mâlik (Sad b. EbîVakkâs) (ö. 55/675), Resûlullah’ın suyunu ve ayakkabılarını taşıyan Abdullah İbn Mes‘ûd, Resûlullah’ın sırdaşı Huzeyfe (ö. 36/656), Resûlullah’ın ifadesi gereğince Allah’ınşeytandan koruduğu Ammâr (ö. 37/657) ve iki kitabın (İncil ve Kur‘ân) ehli Selman, sizin içinizde değil mi?’*¹⁷ Bahsi geçen hadiste kendisi de dahil olmak üzere sayılan dört sahabe de Ashab-ı Suffe’dendir.¹⁸ Hz. Peygamber döneminde Kur‘an öğretimi için kullanılan Suffe, zamanla çok fazla kişinin burada eğitim görmesiyle dolmuş ve artık başka eğitim müesseselerine ihtiyaç duyulur hale gelmiştir. Hz. Peygamber, o dönemde mescitteki bu yığılmayı önlemek için “Küttablar” yaptırılmasını uygun görmüştür.¹⁹ Bunlardan biri Mahreme b. Nevfel’in evidir. Bu ev Kur‘an öğretimine hasredilmiş ve bir okul görevi görmüştür. Medine’deki okullardan bir diğeri de Küttab-u Urve’dir. Yemen’den geldiği bilinen Urve, Medine’de öğretim faaliyetlerini yürütmek için bu okulu kurmuş ve burada bizzat muallim olarak görev yapmıştır. O dönemde Cennetu’l-Baki mezarlığının hemen yanında bulunan Kuttabu Beni Amr b. Osman adında bir küttabtan da bahsedilmektedir. Hz. Peygamberin zaman zaman küttablara gittiği ve verilen eğitimi gözlemlediği de kaydedilen bilgiler arasındadır.²⁰

Hz. Peygamber hem Mekke’de hemde Medine’de Kur‘an eğitim ve öğretimine çok önem vermiş, Ashabına Kur‘an-ı Kerim’i öğrettiği gibi kendi eğitim-öğretim metodlarını da miras bırakmıştır. O, her şeyden önce sade bir üslup kullanmış, konuşurken yavaş ve anlaşılır olmaya özen göstermiştir. Öğrettiği bilginin kalıcı olması için önemli yerleri üç kez tekrar etmiş, izaha muhtaç kısımlarda uzun uzun açıklamalarda bulunmuştur. Anlatacağı meselenin ciddiyetine binaen sesini yükseltip, jest ve mimiklerini sertleştirerek konunun ehemmiyetine göre tavrını değiştirmiştir. Hz. Peygamber, zaman zaman anlatacağı mevzuları sahabenin gözünde canlanması için herhangi bir şeyin üzerine çizerek anlatmıştır. Bu anlatım metodu sahabenin anlayışını kolaylaştırmıştır.²¹ O, muhatabı olduğu kitleyi çok iyi bildiği için kişilerin seviyesine göre anlatacaklarını ya kolaylaştırmış ya da detaylandırmıştır.²² Hz. Peygamberin en çok kullandığı öğretim metodlarından biri de soru-cevaptır. O, anlatacak olduğu konuya dair sahabenin merakını uyandırabilmek için soru sormuştur. Bu soruların bazıları tekrar ve pekiştirme amaçlı bazıları önemli noktalara vurgu yapmak için bazıları ise eski bilgiler ile yeni

¹⁷Et-Tirmizî, “Menâkıb”, *el-Câmiu’l-kebîr*, thk. Beşşâr Avvâd, Beyrut, 1996, s.28.

¹⁸ Mehmet Abdullah Aksoy, *Suffa Ashâbi ve İslâm Hukukunun Oluşmasına Etkileri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2010, s.16.

¹⁹Mektep kelimesiyle eş anlamlı olan küttab Osmanlılar’da mektephâne, mekteb-i sıbyân, sonraları ise ibtidâî mektep ve ilk mektep gibi adlarla anılmıştır. Batılı yazarlar ise daha çok Kur‘an okulu adını kullanmışlardır. Bu okulların tam olarak hangi tarihte ortaya çıktığı belli değilse de Emevîler ve Abbâsîler döneminden beri en yaygın temel eğitim kurumları olduğu bilinmektedir. Geniş bilgi için bkz. Jacop M. Landou, “Küttab”, *DİA*, C.27, 2003, ss.3-4.

²⁰ Gözütok, *Rasulullah (a.s.m.) Döneminde Eğitim ve Öğretim*, ss.163-172.

²¹Gözütok, *Rasulullah (a.s.m.) Döneminde Eğitim ve Öğretim*, ss.179-180.

²²Özbek, *Bir Eğitimiçi Olarak Hz. Muhammed s.a.v.*, ss.150-151.

bilgiler arasında bağ kurmak maksadıyla sorulmuştur.²³ Hz. Peygamber, hayatını İslam'ı ve Kur'an'ı öğretmeye adanmış, bu görevi yaparken pek çok yöntem ve metod kullanmıştır. Yaşadığı dönem boyunca kullandığı Kur'an öğretim yöntemleri kendinden sonra gelen sahabelere de örnek olmuştur.

O'nun döneminde temeli atılan Kur'an eğitim ve öğretimi Raşid Halifeler döneminde de sürdürülmüştür. Hatta artarak devam eden söz konusu eğitim ve öğretim faaliyetleri, bu dönemde daha sistemli bir hale gelmiştir.²⁴ Özellikle fethedilen beldelerle birlikte İslam coğrafyasının genişlemesi sonucunda İslam'ın ve dolayısı ile Kur'an'ın eğitim ve öğretimini yürütecek kimselerin seçilmesi ve bu bölgelere gönderilmesi meselesi gündeme gelmiştir. Nitekim halifeler ivedilik isteyen bu konuyu en güzel şekilde çözmüş, İslam'ın ilk hafız sahabelerini ilgili bölgelerdeki muhtelif yerlere göndererek orada Kur'an öğretimi faaliyetlerinin başlamasına vesile olmuşlardır.

Kur'an ayetlerinin iki kapak arasında toplanarak mushaf haline getirilmesi Hz. Ebubekir döneminde gerçekleşmiştir. Sahabeler bu mushafı Hz. Peygamberin yedi harf üzere okunabileceği konusundaki sözünden dolayı, farklı lehçe ve şivelerle okumaya devam etmişlerdir. Yeni Müslüman olan topluluklara Kur'an öğretimi için gönderilen muallim sahabeler, Kur'an'ı buldukları yerlerde kendi lehçelerini baz alarak okutup öğretilince belli merkez bölgelerinde bazı okuyuş tarzları öne çıkmıştır. Başta önemli bir problem olarak algılanmayan bu mesele daha sonra yeni Müslümanların sadece kendilerinin okuyuşunun doğru olduğu üzerine birbirlerini suçlayıcı tavırlarının artmasıyla birlikte çözümlenmeyi bekleyen bir durum haline gelmiştir. Çıkan ihtilaflar, Hz. Osman döneminde iyice yoğunlaşmış; bu nedenle Halife, Kur'an'ın Kureyş lehçesiyle okunması yönündeki kararı onaylamıştır. Ayrıca Hz. Peygamberden mütevatir yollarla gelen kıraatleri de içine dahil ederek, Kur'an nüshalarının yazılmasını emretmiştir. Akabinde Hz. Ebubekir döneminde yazılan Mushafın nüshaları, Hz. Osman döneminde Zeyd bin Sabit başkanlığında çoğaltılmaya başlanmıştır.²⁵ Yedi adet nüsha olduğu rivayet edilen Mushaflar; Medine, Dımaşk, Mekke, Basra, Kufegibi merkez bölgelere gönderilmiştir. Kur'an-ı Kerim'i belirlenmiş olan bu yedi adet Mushaf'a göre okutmak ve öğretmek üzere; Abdullah bin Saib Mekke'ye, Zeyd bin Sabit Medine'ye, Muğire bin Ebu Şihab Dımaşk'a, Abdurrahman es-Sülebi Kufe'ye, Amir bin Abdullah ise Basra'ya

²³ Özbek, *Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed s.a.v.*, ss.172-173.

²⁴ M. Bahaüddin Varol, "Hulefâ-i Raşidin Dönemi Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerine Genel Bir Bakış", *Selçuk ÜİF Dergisi*, S.10, 2000, ss.486-487.

²⁵ Fatih Akça, *Hilafet Kurumu-İlk Dört Halife Döneminde Kültür ve Medeniyet*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat, 2012, s.101.

gönderilmiştir. Böylece Kur'an-ı Kerim sonraki nesillere Rasulullah'tan geldiği şekliyle aktarılmış ve öğretilmiştir.²⁶

Sonuç olarak, dört halife döneminde Kur'an eğitimine büyük önem verilmiş ve gerek yöntemi gerekse sistemi gelişerek günümüze kadar ulaşmıştır. Hz. Ebu Bekir'in Kur'an'ı Kerim'i kitap haline getirmesi,²⁷ Hz. Ömer'in Kur'an öğretimi için yeni müesseseler kurması ve buralara muallim tayin etmesi, camiler inşa ettirip eğitim için ilgili camilerde imamlar görevlendirmesi ve atanan imamlara adeta bir memur statüsü vererek maaşa bağlaması²⁸ Kur'an eğitimine verdikleri önemi gösteren çeşitli örneklerdir. Nitekim Hz. Osman'ın da Hz. Ebubekir zamanında toplatılıp, o dönemde Hz. Ömer'in kızı Hafsa'da muhafaza olunan Mushaf'ı alıp çoğalttırması ve önemli beldelere birer nüsha göndermesi,²⁹ Hz. Ali'nin açmış olduğu okullarda, kendisi dahil birçok muallimi, ders vermek üzere tayin etmesi de³⁰ Raşid Halifelerin Kur'an eğitim-öğretimine ne kadar değer verdiklerini göstermektedir.³¹

1.1.2. Osmanlılar Dönemi'nde Kur'an Öğretimi

Osmanlı dönemini Kur'an eğitimi açısından örgün eğitim ve yaygın eğitim şeklinde ikiye ayırmak mümkündür. O dönemde cami, tekke ve huzur dersleri (saray salonları) yaygın eğitimin yapıldığı kurumlar olarak bilinmektedir. Örgün eğitim ise sıbyan mekteplerinde ve medreselerde icra edilmektedir.

Osmanlı döneminin örgün eğitim kurumlarından biri olan sıbyan mekteplerinde küçük yaştaki çocuklara zarurat-ı diniyye dediğimiz her Müslüman şahsın bilmesi gereken ilmihal bilgileri verilmektedir. Buna ilaveten tecvid kaidelerini ve Kur'an talimini öğretmeleri de devrin muallimlerine şart koşulmuştur.³² Sıbyan mekteplerinde öğreticilik yapan muallimlerde aranan özellikler, öncelikle salih ve takvalı olması, Kur'an'ın tamamını hıfzetmesi, tecvid ve kıraat ilmine yeterli düzeyde hakimiyeti şeklinde sıralanabilmektedir.³³

Yine o dönemde talebelere Kur'an eğitimi verilmesi, namaz talimi, sure ve duaların ezberletilmesi ve yazı yazmanın öğretilmesi sıbyan mekteplerinin çatısı altında yapılmaktadır.

²⁶ Feyza Betül Köse, *Dört Halife Döneminde Medine*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2015, ss.144-146; Süleyman Kablan, "Osmanlı'dan Cumhuriyete Kıraat İlmî", *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi*, C.8, S.1, 2022, s.515.

²⁷ Akça, *Hilafet Kurumu-İlk Dört Halife Döneminde Kültür ve Medeniyet*, ss.100-102.

²⁸ Eyup Kurt, *Dört Halife Döneminde Yönetim Anlayışı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2013, s.115; Akça, *Hilafet Kurumu-İlk Dört Halife Döneminde Kültür ve Medeniyet*, ss.121-126.

²⁹ Akça, *Hilafet Kurumu-İlk Dört Halife Döneminde Kültür ve Medeniyet*, ss.164-165.

³⁰ Akça, *Hilafet Kurumu-İlk Dört Halife Döneminde Kültür ve Medeniyet*, s.205.

³¹ Kurt, *Dört Halife Döneminde Yönetim Anlayışı*, s.116.

³² Ziya Kazıcı, *Osmanlı'da Eğitim Öğretim*, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 2014, ss.88-89.

³³ Kazıcı, *Osmanlı'da Eğitim Öğretim*, s.79.

Bu mekteplerde Kur'an dersleri üç ayrı grup üzerinden verilmektedir. Bu gruplardan ilki, Kur'an'ı okumayı henüz hiç bilmeyenlerdir ki bunlara elif-ba grubu denmektedir. Elif-ba grubundakilerin öncelikleri harfleri ve harflerin mahreçlerini öğrenmektir. Kur'an harflerinin okunuşunu bilen fakat daha seri bir şekilde okumak isteyenler ise ikinci grubu oluşturmaktadır ki bu gruba da cüzcüler denilmektedir. Üçüncü ve son grubu ise Mushafçılar oluşturmaktadır. Mushafçılar, Kur'an harflerinin mahreci ve okuyuşuna, elif- ba ve cüzcülere nazaran daha vakıftırlar. Bunlar Kur'an'ı hatim etmektedir, içlerinden arzu edenler ise hafızlığa geçiş yapabilmektedir.³⁴

Sıbyan mekteplerinin tatil uygulaması, perşembe ders bitiminden sonra başlamaktadır. Cuma tatiline çıkan çocuklar o zamanın tabiriyle “azad” edilmektedir. Her ders sonrası çocuklara hep bir ağızdan tevbe ve istiğfar ettirilmekte, çeşitli dualar yaptırılmakta ayrıca Kur'an okunmakta, padişaha ve hayırseverlere dualar yapılmaktadır.³⁵ Sıbyan mekteplerinden mezun olabilmek için kesin bir yaş belirtilmemekle birlikte, mezuniyet için Kur'an-ı Kerim'i bir kez baştan sona okuyup hatim etme şartı koşulmuştur.³⁶ Sıbyan mektepleri tabiri zamanla yerini “ibtidai” adı verilen mekteplere bırakmış, “mekatib-i ibtidaiyye” adıyla varlığını sürdürmüştür.³⁷ Sıbyan mekteplerinden ya da daha sonraki adıyla ibtidai mekteplerinden mezun olan öğrenciler bu mektebin bir üst konumunda bulunan rüştiye okuluna geçmektedir. Fakat bu geçiş imtihanla yapılmakta olduğundan sıbyan mekteplerinden mezun olan her öğrenci rüştiye okuluna gidememektedir. Rüştiye okuluna gidebilen öğrenciler burada iki sene eğitim-öğretim görmektedirler.³⁸ Osmanlı döneminde sıbyan mekteplerinden mezun olan öğrencilere medreselere geçiş yapma hakkı tanınmıştır. Medreseler, sıbyan mekteplerinin daha ileri seviyesinde bir okuldur.³⁹ Ders yapılan yer veya ders çalışılan mekân anlamlarına gelen medrese, İslam eğitim sisteminde orta ve yükseköğretime karşılık gelmekte ve ilgili sistemi disipline etmekte olan bir kurumdur.⁴⁰

İslam eğitim tarihinde genel, tam teşkilatlı ve sistemli olarak eğitim veren ilk medrese, Bağdat'ta Sultan Alparslan'ın veziri Nizamülmülk'ün kurduğu Nizamiye Medreseleridir. Nizamiye medreselerinden önce de medrese statüsünde belli yapılar olmakla birlikte bu

³⁴ Ahmet Gökdemir, “Osmanlı Kur'an Eğitim Merkezleri: Darulkurrular ve Sıbyan Mektepleri”, *Edebali İslamiyat Dergisi*, C.1, S.2, 2017, s.54; Abbas Çelik, “Hatıralarla Sıbyan Mektepleri”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.27, 2007, s.132.

³⁵ Kazıcı, *Osmanlı'da Eğitim Öğretim*, s.93.

³⁶ A. Zeki Memioğlu, “İmparatorluktan Cumhuriyete İlk Öğretimimiz”, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.21, 2003, s.243.

³⁷ Kazıcı, *Osmanlı'da Eğitim Öğretim*, s.94.

³⁸ Memioğlu, “İmparatorluktan Cumhuriyete İlk Öğretimimiz”, s.244.

³⁹ Kazıcı, *Osmanlı'da Eğitim Öğretim*, s.95.

⁴⁰ Tunay Karakök, “Yükseköğretim Kurumu Olarak Osmanlı'da Medreseler: Bir Değerlendirme”, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.2, S.2, 2013, s.209.

kurumların tam sistemli olmamasından dolayı Nizamiye medreselerini ilk medrese olarak kabul etmek daha yerinde bir tutum olacaktır.⁴¹ Anadolu'daki en eski tarihli medrese Danişmentliler tarafından, Tokat ve Niksar'da inşa edilen “Yağıbasan Medreseleri”dir. Türkiye Selçuklular devrinde II. Kılıçarslan döneminde açılan ilk medrese Kayseri Koca Hasan Paşa Medresesi'dir. Bu dönemde siyasi istikrar sağlanmış, kültürel etkinlikler yürütülmeye başlanmıştır. II. Kılıçarslan biri Konya'da diğeri Aksaray'da iki medrese yaptırmıştır.⁴²

Osmanlı Devleti döneminde inşa edilen medreselerin önde gelenlerinden birisi Fatih Sultan Mehmet'in kendi devrinde yaptırdığı Sahn-ı Seman medreseleridir. Bu dönemde yönetim ve teşkilatta olduğu kadar eğitim ve öğretim kurumlarında da yenilikler yapılmıştır. Yapılan bu yenilikler ve düzenlemeler söz konusu medreselere yeni bir statü kazandırmıştır. Daha sonra Kanuni Sultan Süleyman döneminde Süleymaniye medreseleri inşa edilmiş, Kanuni Sultan Süleyman, medreselerdeki kurduğu sistem ve düzen ile medrese eğitimini zirveye taşımıştır.⁴³

Osmanlı döneminde medreseler, amaçları ve verdikleri eğitim ve hizmet bakımından iki gruba ayrılmaktadır. Bunlar genel medreseler ve ihtisas medreseleridir. Genel medreseler, İslami ilimler ile İslami konuların dışında kalan diğer levazım ilimlerin farklı oranlarda öğrenciye verildiği kurumlardır. İlgili kurumlardan mezun olan talebeler; kadı, müderris veya müftü olmayı amaçlamaktadır. Ulum-i İslamiyye'den veya Ulum-i Dahile'den birini, sadece bu alanda ihtisas yapmak amacıyla, kendine has metodlarla öğreten eğitim kurumları ise İhtisas medreseleri olarak anılmaktadır. İlgili medreseler de kendi içinde üçbölüme ayrılmaktadır. Bunlar Darülkurra, Darülhadis ve Daruttıb'dır.⁴⁴

Darülkurra, ev, mekân anlamına gelen “dar” kelimesi ile “okuyan” manasında kullanılan “kari” kelimesinin çoğul hali olan “kurra” kelimelerinden oluşan birleşik yapıda bir kelimedir.⁴⁵ Darülkurra'ya aynı zamanda DarülKur'an da denilmektedir. Camilerden sonra Kur'an-ı Kerim öğretiminde ihtisas yaptırmak için kullanılan ilk müstakil kurum DarülKur'anlardır.⁴⁶ Darülkurrular, Kur'an-ı Kerim'in öğretildiği, tamamının veya bir kısmının ezberletilip kıraat vecihlerinin talim ettirildiği ihtisas medreseleridir.⁴⁷ Osmanlı'da sıbyan mektebini bitiren bir talebe önce en alt seviyedeki Darülkurra'ya giderek orada hıfzını

⁴¹ Karakök, “Yükseköğretim Kurumu Olarak Osmanlı'da Medreseler: Bir Değerlendirme”, s.211.

⁴² Muhammet Kemaloğlu, “XI.-XIII. Yüzyıl Türkiye Selçuklu Devletinde Eğitim-Öğretim (Medreseler)”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C.2, S.5, 2015, ss.93-94.

⁴³ Kazıcı, *Osmanlı'da Eğitim Öğretim*, s.99.

⁴⁴ Karakök, “Yükseköğretim Kurumu Olarak Osmanlı'da Medreseler: Bir Değerlendirme”, s.218.

⁴⁵ Gökdemir, “Osmanlı Kur'an Eğitim Merkezleri: Darülkurrular ve Sıbyan Mektepleri”, s.44.

⁴⁶ Nebi Bozkurt, “DârülKurrâ”, *DİA*, C.8, 1993, ss.543-545.

⁴⁷ Ahmet Akın, “Osmanlı'da Din Görevlisinin Konumu Üzerine Değerlendirmeler (Bursa Örneği)”, *KSÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.8, 2006, s.74.

bitirdikten sonra daha ileri seviyedeki Darülkurra'ya başlamaktadır.⁴⁸ Bu ileri seviyedeki Darülkurra'da kıraat ilmi ve meharic-i huruf dersleri öğretilmektedir.⁴⁹

Darülkurrularla beraber Darülhuffazlarda bu dönemde Kur'an öğretimi konusunda adından söz edilen eğitim kurumlarından biridir. Darülhuffazlarda, isminden de anlaşılacağı üzere, Kur'an eğitimine ek ve öncelikli olarak Kur'an'ın hıfzedilmesi söz konusudur.⁵⁰ Darülhuffazlara gelen öğrenciler kendi istekleri doğrultusunda hafızlık programına alınmaktadır. Bunun yanında öğrencilere tecvid kaidelerine ilaveten Arapça ve Farsça gibi diller de öğretilmektedir. Lügat, fıkıh ve bazı pozitif bilimler de müfredat içerisinde sayılmaktadır.⁵¹

Bir de Hz. Muhammed'in söz, fiil ve onaylamalarından (takrir) oluşan hadis alanına ait öğretimin yapıldığı Darülhadisler mevcuttur. Müstakil bir hadis medresesi olarak kabul edilen ilk Darülhadis, Dımaşk'ta kurulmuştur.⁵² Bu kurumun, Atabeg Nûreddin Mahmud Zengî'nin ölmeden birkaç sene önce yaptırdığı "Nûriyye Darülhadisi" olduğu kabul edilmektedir.⁵³ Osmanlı dönemindeki Darülhadislerin amacı, ilgili medreselerin vakfiyelerinde "*Ehâdis-i nebeviyye ve ahbâr-i Mustafaviyyenin naklonulması, "kemâl-i dirâyet ile hadis-i şerîf nakletmek"* şeklinde geçmiştir. Belirtilen ifadeden anlaşılacağı üzere Darülhadislerin amacı rivayet ve dirayet kaideleri çerçevesince Hz. Peygamberin hadislerini okumak ve nakletmektir.⁵⁴ Fakat zikredilen müessesenin ismine bakarak sadece hadis derslerinin verildiğini söylemek mümkün değildir. Bütün Darülhadislerde olmasa da bir kısmında hadis ilimlerinin yanında tefsir, fıkıh, Kıraat-ı seb'a gibi ilimlere de yer verildiği bilinmektedir.⁵⁵

Bunların dışında Osmanlı'da, "Medresetü'l Vaizin ve Medresetü'l Emimme ve'l Huteba" medreseleri de mevcuttur. Bu medreselerin müfredatı günümüz İmam-Hatip liseleri

⁴⁸Bilal Ünsal, *Günümüz Kur'an Kurslarında Hafızlık Eğitimi ve Problemleri (İstanbul Örneği)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2006, s.16.

⁴⁹Gökdemir, "Osmanlı Kur'an Eğitim Merkezleri: Darülkurrular ve Sibyan Mektepleri", s.45; Kazıcı, *Osmanlı'da Eğitim Öğretim*, ss.117-118.

⁵⁰Ziya Kazıcı, "Bir Eğitim Kurumu Olarak Darü'l-Kurra", *Kur'an Kurslarında Eğitim, Öğretim ve Verimlilik*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2000, s.36.

⁵¹Fatma Nur Özoğul, *Konya'da XVIII. YY'nın I. Yarısında Darü'l-Huffazlar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2014, ss.31-32; Kablan, "Osmanlı'dan Cumhuriyete Kıraat İlmi", s.517.

⁵²Nebi Bozkurt, "Dârülhadis", *DİA*, C.8, 1993, ss.527-529.

⁵³Nesrin Mumcu, *Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin Koruma Uygulaması Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2006, s.9; Ali Yardım, *Temel Kültür Müesseselerimizden Darulhadisler*, İstanbul, 1995, s.62; M. Baha Tanman, "Darülhadis", *DİA*, C.8, 1993, s.553.

⁵⁴İbrahim Kutluay, "Osmanlı Döneminde XVI ve XVII. Yüzyıllarda Kurulan Dârülhadislerin Müfredatı, İlmî Seviyeleri ve Kadızâdeliler Hareketinin Dârülhadislerin Çoğalmasındaki Rolü", *Mizanü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi*, S.9, 2019, ss.16-17.

⁵⁵Ekrem Yücel, *Osmanlı Devri Dârü'l-Hadisleri ve Hadis Eğitimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012, ss.248-255; Gökdemir, "Osmanlı Kur'an Eğitim Merkezleri: Darülkurrular ve Sibyan Mektepleri", ss.48; Kazıcı, *Osmanlı'da Eğitim Öğretim*, ss.121-123.

ile benzerlik göstermektedir. “Medresetü’l İrşad” ise; Medresetü’l Vaizin ve Medresetü’l Eimme ve’l Huteba’nın birleştirilmesiyle oluşmuş bir yapıdır. Bu medresede vaizler bölümünde üç yıl, imam-hatiplik bölümünde ise iki yıl eğitim-öğretim verilmektedir. O dönemde sadece bu medreseden mezun olanlar imam ve hatiplik yapabilmektedir. Medresetü’l-Mütehassisîn ise devrin ihtisas medreselerindedir. Daru’l-Hilafeti’l-Aliye Medresesi’nin programını düzenleyen 38 kişilik komisyon, yaptığı ıslah çalışmalarıyla Medresetü’l-Mütehassisîn’in kurulmasını sağlamışlardır. Ders programı; Tefsir ve Hadis bölümü, Fıkıh ve Usul-ı Fıkıh Bölümü ve Kelam, Tasavvuf ve Felsefe Bölümü olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Daha sonra bu medresenin adı “Süleymaniye Medresesi” olarak değiştirilmiştir. Bunun dışında Genel Medrese statüsünde olmayan ihtisas medreseleri de mevcuttur. Bunlar Saray hanedânının çocuklarına verilen eğitim ve askeri eğitim mektepleridir. Saray Mektepleri, saraydaki çocukları okutmak ve Hanedânın hizmetinde çalışacak olan memuru yetiştirmek amaçlı kurulan mekteplerdir. Bunlar Şehzadegân, Enderun Mektebi ve Meşkhâne olmak üzere üç bölüme ayrılır. Şehzadegân, adından da anlaşılacağı üzere şehzadelerin eğitim gördükleri, sıbyan mektepleri ile eş değer seviyedeki mekteplerdir. Burada Kur’an okutulmakta, okuma-yazma ve dört işlem gibi basit dersler verilmekteydi. Enderun mektebi, mülki ve askeri yöneticilerin yetiştirildiği mekteplerdir. Burada verilen eğitim, “Küçük-Büyük oda”, “Doğancılar Odası”, “Seferli Odası”, “Kiler Odası”, “Hazine Odası” ve “Has oda” olmak üzere yedi bölüme ayrılmaktadır. Meşkhâne ise musikinin öğretildiği mekteplerdir. Bu dönemde pek çok musiki aleti icat edildiği gibi bu aletlerin kullanılması üzerine de eğitim verilmiştir. Bunların yanında bir de askeri mektepler vardır ki onları da Acemioğlanlar Ocağı, Mehterhane ve Canbazhane olarak sıralamak mümkündür.⁵⁶

Osmanlı döneminde medrese ve sıbyan mekteplerinde yürütülen örgün eğitim faaliyetlerinin yanında cami ve tekkelerde yaygın eğitim faaliyetleri de sürdürülmektedir. Arapça bir kelime olan “Cami”, sözlükte “toplayan, bir araya getiren” gibi manalara gelmektedir. İlk Müslümanlarda camiler; namaz kılma yerleri, ilmî öğretim kurumları, yargının görüldüğü müesseseler, ordu karargâhı, diğer ülkelerden gelen elçi ve bürokratların karşılandığı mekânlar ve şura merkezleri olarak kullanılmıştır.⁵⁷ Fakat zamanla ilgili icraatların bazıları ordugâh ve adliye gibi farklı binalara taşınmış, camilerin eğitim ve ibadet fonksiyonu dışındaki işlevleri devre dışı kalmıştır. Osmanlı dönemindeki camilerin fonksiyonu günümüz camileriyle kıyaslandığında, söz konusu devrin camilerinin çok daha fazla niteliğe sahip, işlevsel ve aktif

⁵⁶ Kazıcı, *Osmanlı’da Eğitim Öğretim*, ss.130-145.

⁵⁷Şeref Göküş, “Din Öğretiminde Gezi-Gözlem Yöntemi ve Bir Uygulama Örneği”, *TYB Akademi Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi*, C.28, S.28, 2020, ss.128-129.

olduğunu söylemek mümkündür. İslam'ın ilk yıllarından günümüze kadar camiler fonksiyonel anlamda pek çok değişimden geçmiş, ancak eğitim ve ibadet mekânı olma özelliğini her zaman korumuştur. Bununla beraber camiler, halkın bir araya gelerek sohbet ettiği, vaaz dinleyip, istişarelerde bulunduğu sosyalleşme mekânları olagelmıştır.⁵⁸

Osmanlı döneminde camilerin yanında bireylerin tasavvufi konularda eğitim aldığı mekânlar da bulunmaktadır. Tasavvufi düşüncenin geliştiği, öğretildiği, sûfi anlayışın hâkim olduğu bu yerlere “Tekke” adı verilmektedir. İnsanlar manevi huzursuzluktan, dünyanın çeşitli meşakkat ve zorluklarından arınarak içe yönelmek ve ruhunu dinlendirmek için tekkelere gitmişlerdir. Tekke mensupları İslam'ın yayılması ve öğretilmesi için büyük çaba harcamışlardır. Tekkeler de Kur'an okumak çok önemli olmakla birlikte onun anlamına yoğunlaşmak, üzerine düşünmek, onu içselleştirmek ve yaşamak çok faziletli görülmüştür. Tekkelerde müridler, sadece Kur'an okuma ve dini dersler görmemiş bunların yanında sanat ile de uğraşmışlardır. Dervişleri şiir yazar, mistik felsefi sohbetlerde bulunarak zamanlarını geçirmişlerdir. Tekkelerde, kütüphane, seyyahlar için kalacak yer ve aş için odalar da bulundurmışlardır. Müridlerin bir kısmı tekkede yatılı kalmış, bir kısmı ise gündüz çalışıp akşam sohbete gelmiştir.⁵⁹

1.1.3. Cumhuriyet Dönemi'nde Kur'an Öğretimi

TBMM'nin 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılmasını müteakiben icra vekilleri heyeti oluşturulmuştur. Bu heyette meşihat makamı ve Evkaf Nezareti'nin bütün yetkileri ve sorumlulukları Şeriye ve Evkaf Vekaleti ismiyle kurulan yeni bakanlık altında toplanmış ve bu bakanlığın başına Mustafa Fehmi Efendi getirilmiştir.⁶⁰ O dönemde Şeriye ve Evkaf Vekaleti bünyesinde Fetva Heyeti, Tetkikat ve Te'lifat-ı İslamiyye Heyeti ve Teftişat Heyeti gibi birimler mevcuttur. Bu birimler günlük hayatta yaşanan güncel problemlere çözümler sunmuş, milletin dini ihtiyaç ve taleplerine karşılık vermiş, ilaveten mesleki din eğitimi veren kurumların gelişimleri ve iyileştirilmeleri üzerine projeler hazırlamış ve bu projeleri hayata geçirmeyi vazife edinmiştir. Aynı zamanda din eğitimi, din hizmetleri, dini vakıf ve yayın hizmetlerini de kapsayan talim, kaza, ifta ve irşad faaliyetlerini yürütmek de ilgili kurumun görevleri arasında sayılmış, süreç 1920 ve 1924 yılları arasında böyle devam etmiştir.⁶¹

⁵⁸ Kazıcı, *Osmanlı'da Eğitim Öğretim*, ss.173-176.

⁵⁹ Mustafa Kara, “Tekke Eğitimi ve Literatürü”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.VI, S.XII, 2008, ss.113-114; Kazıcı, *Osmanlı'da Eğitim Öğretim*, ss.176-178.

⁶⁰ Ahmet Koç, “Diyamet İşleri Başkanlığı ve Yaygın Din Eğitimi”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, S.VIII, 2001, s.140.

⁶¹ Koç, “Diyamet İşleri Başkanlığı ve Yaygın Din Eğitimi”, s.141.

Birinci Cumhuriyet Hükümeti döneminde 3 Mart 1924 tarihinde 429 sayılı kanunla Şeriye ve Evkaf Vekaleti kaldırılmış yerine ise Baş vekaletle bağlı Diyanet İşleri Reisliği ve Evkaf Umum Müdürlüğü adlarını taşıyan iki ayrı kurum oluşturulmuştur.⁶²

429. Kanun: “Türkiye Cumhuriyeti’nde Muamelat-ı nasa dair olan ahkâmın teşri ve infazı TBMM ile onun teşkil ettiği hükümete ait olup, din-i Mübin-i İslam’ın bunda maada itikadat ve ibadeta dair bütün ahkâm ve mesalihinin tedviri ve müessesat-ı diniyenin idaresi için Cumhuriyet’in makarrında bir Diyanet İşleri Reisliği makamı tesis edilmiştir.”⁶³

429. Kanundan anlaşıldığı üzere; yasama ve yürütme yetkisi TBMM’ne ve TBMM’nin oluşturduğu hükümete devredilmiş, dini kurumların idare ve yönetimi, İslam dininin itikat ve ibadat ile ilgili hükümlerinin yürütülmesi de Diyanet İşleri Reisliğine bırakılmıştır.⁶⁴ Diyanet İşleri Reisliğinin kurulması ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun kabulünden sonra Türkiye’de din eğitimi ve din hizmetleri adına iyileştirme faaliyetleri oldukça hız kazanmış ve bu konuda önemli adımlar atılmıştır. 429. Kanunun sonucunda yaygın din hizmetleri kapsamındaki görevler Diyanet İşleri Reisliğine, bu yaygın din hizmetlerinde çalışacak personeli (imam-hatip, müezzin, Kur’an kursu öğreticisi...) yetiştirme adına kurulan kurum ve kuruluşların idaresi de maarif vekaletinin görev ve yükümlülüğüne verilmiştir.⁶⁵

1931 tarihinden itibaren cami ve mescitlerin idaresiyle, camide görev alan imam ve müezzinlerin tayin, nakil, maaş, emeklilik ve azilleri de dahil olmak üzere bütün yetkileri vakıflar genel müdürlüğüne devredilmiştir. Bu durum Diyanet İşleri Başkanlığı’nın yetkilerini sınırlandırmış, yetkileri arasında cami hizmetlerinin dinî yönünü desteklemek ve irşad hizmetlerini organize etmek kalmıştır. 1935’te çıkan 2800 sayılı kanunda teşkilat birimlerinin görev ve yetkileri ile başkan ve müftülerin atamalarına yönelik birtakım hükümler mevcut olup merkez teşkilat personelinin atanmasıyla ilgili herhangi bir hüküm bulunmaması Diyanet İşleri Başkanlığı’nda aksaklıklara sebep olmuş; 5 Temmuz 1939’da çıkarılan 3665 sayılı kanunla bu aksaklıklar telafi edilmeye çalışılmıştır. 1930 ve 1950 tarihleri arasındaki dönemde din ve din eğitimi alanında problemler yaşanmaya başlamış, halkın hassasiyet gösterdiği bazı meselelerde

⁶² Ramazan Buyrukçu, *Kur’an Kurslarında Din Eğitimi ve Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma (Göller Bölgesi Örneği)*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2001, s.38.

⁶³ 429 Sayılı Şer’iye ve Evkaf ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Vekaletlerinin İlgasına Dair Kanun’un 1. ve 5. Maddelerinde Diyanet İşleri Reisliğinin görev ve yetkileri belirtilmiştir: 1. Maddede, “.....İslam’ın bundan maada itikadat ve ibadeta dair bütün ahkâm ve mesalihinin tedviri müessesat-ı diniyenin idaresi için Cumhuriyet’in makarrında bir Diyanet İşleri Reisliği tesis edilmiştir”. 5. Madde, “Türkiye Cumhuriyeti memaliki dahilinde bilcümle cevami ve mesacid-i şerife ve tekaya ve zevayanın idaresine, imam, hatip, vaiz, şeyh, müezzin ve kayyumların ve sair müstahdiminin tayin ve azillerine Diyanet İşleri Reisi mamurdur”. 6 Mart 1924 tarihli ve 63 sayılı Resmî Gazete.

⁶⁴ Koç, “Diyanet İşleri Başkanlığı ve Yaygın Din Eğitimi”, s.142.

⁶⁵ Zeki Salih Zengin, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Kur’an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.11, S.2, 2011, s.4.

yapılan değişiklikler devlet ve halk arasında gerginliklere neden olmuştur. Yine bu dönemde örgün eğitim kurumlarında din eğitimi kaldırılmış, 1930 da imam-hatip okulları kapatılmış, 1933'te ise Darülfünun İlahiyat Fakültesi'nin de kapatılmasından sonra din eğitimi veren tek kurum olarak Kur'an kursları kalmıştır. 1934-1935 yıllarında mevcut kurs sayısı 19'dur.⁶⁶

Türkiye'de din eğitimi ve öğretiminin yapılmadığı yıllarda halkın dini ihtiyaçlarına cevap verecek din adamları yetişmemiş, camilerde imam sayısı yetersiz düzeye düşmüş, hatta insanların cenazelerini kaldıracak kimsenin bulunmadığı yerler olmuştur.⁶⁷ Mevcut kursların yeterli gelmemesi ve din görevlisi talebinin karşılığını bulamaması üzerine 1949'da imam-hatip kurslarının açılması kararlaştırılmıştır. 10 ilde açılacak olan bu kurslara 20 Kur'an kursu öğreticisi kadrosu verilmiş, fakat daha sonra bu rakam 12 ilde 45 Kur'an kursu öğreticisi olarak arttırılmıştır. Daha sonra bu kurslar 1951-1952 öğretim yılı itibariyle İmam-Hatip okullarına dönüştürülmüştür. Ayrıca 1949'da Ankara İlahiyat Fakültesi açılmış, bunu Yüksek İslam enstitüleri takip etmiştir. İmam-Hatip Okulları, İlahiyat Fakülteleri ve Yüksek İslam Enstitüleri'nde Kur'an dersleri müfredata alınmıştır. Bu kurumlar belli bir yaş aralığındaki topluluğa hitap ettiği için bu kitleye dahil edilmeyen yetişkin ve çocukların, din eğitimi kapsamındaki Kur'an öğretimi ve Temel Dini Bilgiler öğrenme ihtiyacı karşılığını bulamamıştır.⁶⁸

1950'den sonra Türkiye, çok partili hayata geçiş süreci içerisinde olmasından dolayı daha demokratik bir yapıya bürünmüştür. Bununla birlikte din eğitimi ve dolaylı olarak da Kur'an kurslarındaki gelişmeler hız kazanmıştır. 1963 tarihinde Hasan Hüsnü Erdem'in başkanlığında Diyanet İşleri Başkanlığı Merkez Araştırma ve Geliştirme Kurulu toplanmış ve birçok karar alınmıştır. Kur'an kursları ile ilgili alınan kararda; Kur'an kursu öğrencileri için Kur'an alfabesi, tecvid, okuma özellikleri, dini bilgiler ve genel kültür bilgileri ile ilgili kitaplar hazırlanarak yayımlanmasına karar verilmiştir.⁶⁹

Kuran kursları ile ilgili 16 maddelik karar alınmıştır. Bunlar:

1. Kurslarda verilen dini eğitimlerin bir haftada 3 saat olmak üzere düzenlenmesi,
2. Maarif vekaletiyle yapılan yazışma sonucunda İzmir, Ankara ve İstanbul gibi önemli illerde hususi olarak Kur'an kursu açılması yoluna gidilmesi,
3. Bu kursların tüm köylerde faaliyete geçmesi,

⁶⁶ Koç, "Diyanet İşleri Başkanlığı ve Yaygın Din Eğitimi", ss.142-144.

⁶⁷ Mustafa Öcal, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2011, s. 154.

⁶⁸ Zengin, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Kur'an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi", ss.8-14.

⁶⁹ Zengin, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Kur'an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi", ss.15-16.

4. Kur'an kurslarının 2 çeşit eğitim yapması ve hafızlık yapacak olan öğrencilerin en fazla üç sene, yüzüne okuma yapanların ise en fazla bir sene devam edebilmesi,
5. Kur'an kurslarının yaz döneminde tatile gitmemesi,
6. Bu Kur'an kurslarından lise ve ortaokul düzeyi öğrencileriyle hafız olacak olan kişilerin yararlanmalarının sağlanması,
7. Kurslarda görev yapacak olan Kur'an kursu öğretmenlerinin kadroya alınması, bunun köyler içinde uygulanması,
8. Kur'an kurslarının yetişkin olup da çalışmak zorunda olan bireyler için geceleri ek ders vermeleri ve bu ek mesai için ilave ücret almaları,
9. Kur'an kurslarında yapılan faaliyetlerin bir nevi halk eğitimi olduğu göz önüne alınarak, eğitim yapılırken lazım olan kırtasiye vb. malzemelerin halk eğitimi teşkilatınca karşılanmasının sağlanması,
10. Köylerde görev yapan Kur'an kursu öğretmenleriyle köy öğretmenlerinin birbirleriyle iş birliği içerisinde olması,
11. Kurslardan mezun olan öğrencilerin yaş sınırı gözetilmeksizin imam-hatip okullarına girebilmelerinin sağlanması,
12. Birden çok kurs bulunan bölgelerde bir kursun hazırlayıcı nitelikte olması, diğerlerinin de ileri seviyede olup talim ve tertil üzere eğitim vermesi,
13. Yeterliliği olan köy imamlarının öğrencilere gerektiğinde Kur'an-ı Kerim öğretme amacıyla müftülöklere kurs açabilme izninin zaruriyet arz ettiğinde verilmesi,
14. Maddi durumu yetersiz olan öğrenciye yeme, içme, barınma gibi zaruri ihtiyaçlarını karşılamak için Başkanlıktan ödenek talep edilmesi,
15. Köyde Kur'an kurslarını açma koşullarının köyün mevcut durumuna göre değiştirilebilmesi,
16. Kadrolu kurslara aydınlatma ve ısıtma gerekçesiyle tahsisat sağlanması.

Alınan kararlardan anlaşıldığı üzere Kur'an kurslarının din görevlisi yetiştirme gayesi geri planda kalmakta, yaygın din eğitimi veren kurumlar haline geldiği görülmektedir.⁷⁰

1965 yılından sonra 633 Sayılı Kanunla birlikte Kur'an kurslarının gelişimi büyük bir ivme kazanmış, halkın kurslara olan ilgisi günden güne artmıştır. Halkın bizzat inşa ettiği Kur'an kurslarının yanında, tarihi nitelik taşıyan sıbyan mektebi, medrese ve Darülkurrallar da kursa dönüştürülmüştür. 1971 yılında yayınlanan 13989 Sayılı Resmî Gazete de "Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları Yönetmeliği" hazırlanmıştır. Bu yönetmeliğe göre "*Kur'an*

⁷⁰ Zengin, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Kur'an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi", ss.17-18.

kurslarının amacı Kur'an'ın usulüne uygun okunmasını öğretmek, ezberletmek, meallerini okutmak, ibadetlerle ilgili dua metin ve anlamlarını öğretmenin yanı sıra İslam'ın inanç, ibadeti ve ahlak esasları konusunda kursiyerleri aydınlatmak"⁷¹ şeklinde belirlenmiştir.

1990 tarihinde yapılan yönetmelikle birlikte yaygın din eğitimi faaliyetleri daha da gelişmiştir.⁷² 1996 yılına gelindiğinde Kur'an Kurslarına verilen ehemmiyet zirveye ulaşmıştır. Bununla birlikte uzun süredir gündem olmakla beraber henüz hayata geçirilmemiş olan 8 yıllık zorunlu eğitime kesin olarak geçiş yapılmıştır.⁷³ İlgili dönemin eğitim politikasındaki gelişmelerden yaygın eğitim de nasibini almış, Kur'an Kurslarına katılım şartlarında değişiklikler yapılmıştır. Öğrencilerin Kur'an Kurslarına kayıtlarının yapılması için 8. Sınıftan mezun olması şartı konmuş, çocuklar 5. sınıfı bitirme kaydıyla yaz Kur'an Kurslarına alınmıştır.⁷⁴ İlgili meselenin kanun maddesi şu şekildedir:

EK MADDE 3. "İlk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersleri dışında, Kur'an-ı Kerim ve meâlini öğrenmek, hâfızlık yapmak ve dinî bilgiler almak isteyenlerden ilköğretimi bitirenler için, Diyanet İşleri Başkanlığınca Kur'an Kursları açılır. Bu kurslardaki din eğitim ve öğretimi kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunitemsilcilerinin talebine bağlıdır. Ayrıca ilköğretimin 5'inci sınıfını bitirenler için tatillerde ve Millî Eğitim Bakanlığının denetim ve gözetiminde yaz Kur'an Kursları açılır." "Kur'an Kurslarının açılış, eğitim-öğretim ve denetimleriyle bu kurslarda okuyan öğrencilerin bulunduğu yurt veya pansiyonların açılış ve çalışmalarına dair hususlar yönetmelikle düzenlenir."⁷⁵ 2000 tarihli Kur'an Kursları Yönetmeliğinde de Kursu kayıt yaptırmak için gerekli evraklar kısmı şu şekilde ele alınmıştır:

Madde 9'da ilgili kurslara kayıt yaptıracak kişilerden dilekçeyle beraber ilköğretim mezunu olduğuna dair bir belgenin aslı ya da onaylanmış fotokopisi istenmiştir. Yaz Kur'an kurslarına kayıt yaptırırken de ilköğretim 5. sınıfı bitirdiğine dair elde bulunan karnenin okul yönetimi tarafından onaylanmış örneği talep edilmiştir.⁷⁶ Belirtilen şartlar ve imkanlar göz önüne alındığında, Kur'an Kurslarına gitmekte olan öğrenci profili belli bir yaşın üstünde kalmıştır. Bu kitlenin bir kısmının da kurslara kaydı bulunmakla beraber işlerinden kaynaklanan

⁷¹ Zengin, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Kur'an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi", s.19.

⁷² Zengin, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Kur'an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi", s.20.

⁷³ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4306.pdf> (Erişim Tarihi:26.10.2022).

⁷⁴ Işıkdoğan, Korukcu, "Yaz Kur'an Kurslarında Kur Sistemi ve Kur'an Kursu Öğreticilerinin Bu Sisteme Bakışı", s.206.

⁷⁵ "Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun", https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc083/kanuntbmmc083/kanuntbmmc08304415.pdf (Erişim Tarihi:26.10.2022).

⁷⁶ "Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği," 3 Mart 2000 tarih ve 23982 sayılı Resmî Gazete, sh. 27.

mecburiyetlerden dolayı devamsızlıkları söz konusu olmuştur. Bunlar kurslarda devamlı olarak kayıtlı görünmeleri sebebiyle kursların resmen ve fiilen kapanmaması için bir paravan görevi görmüşlerdir. Bu panikleme döneminde kursların devam etmesi için verilen çabalar, yerini sahici ve yeni gelen kayıtlarla tekrardan canlanmaya bırakmıştır. Bütün bu uğraşlar sonucunda, Kur'an Kurslarındaki sayısal artış ve gelişmelerin iyileşerek devam ettiği görülmektedir.⁷⁷

1.2. Günümüzde Kur'an Öğretimi ve Kur'an Kursları

İslam'ın başlangıcından itibaren Kur'an-ı Kerim, dünyanın farklı bölgelerinde, değişik metotlarla fakat aynı amaç uğruna öğrenilmiştir. Gerek devlet eliyle gerekse ferdi ve gönüllülük esasına dayalı bir faaliyet olarak sürdürülen Kur'an eğitimi, evler, camiler, mescitler ve kurslarda zaman zaman da okullarda verilmiş ve verilmeye devam etmektedir.

18. asırdan itibaren gündeme gelen eğitimde reform hareketleri ile üzerinde çok kez tartışılan Kur'an eğitimi ve Kur'an kursları hedef alınmış, o dönemde etkisini sürdüren reformist düşüncenin ekseninde din eğitimi sorgulanmaya başlayıp, alternatif olarak Batı tarzı pozitivist eğitim veren okullar kurulmaya başlamıştır.⁷⁸ Bu eğitim denemeleri Cumhuriyet dönemine kadar sürmüş, 1933'te İlahiyat fakültesinin kaldırılmasıyla, Türkiye'de din eğitimi verebilecek bir müessese daha kalmamıştır. Bu durum yeni yetişen ve din eğitiminden uzak kalan nesillerde birtakım olumsuz tavır ve davranışlara sebep olmuş, bunun sonucunda da din eğitiminin önemi tekrardan gün yüzüne çıkmıştır.⁷⁹ Bu geçen süreçte halk dini vecibelerini bile tam ve doğru bir şekilde ifa edemeyecek şekilde geri kalmıştır. Dahası halka din eğitimi verebilecek yetkin ve donanımlı din adamları dahi yetişememiştir.⁸⁰

İslam Eğitim Tarihi süresince Darülhuffaz, Darülkurra, küttab ve sıbyan mektebi gibi Kur'an eğitimi veren kurumlar, Cumhuriyet Döneminde Kur'an kursları adıyla tek bir kuruma indirgenmiştir.⁸¹ Günümüzde özelde Kur'an öğretimi genelde din eğitimi, örgün ve yaygın olmak üzere iki şekilde uygulanmaktadır. Din eğitimi, örgün olarak, Millî Eğitim Bakanlığı bünyesindeki okullarda ve İlahiyat fakültelerinde; yaygın eğitim faaliyetleri kapsamında ise Kur'an kursları ve camilerde verilmektedir. Örgün eğitim kurumu olan okullarda öğrenciye verilen din eğitimi, Din Kültürü Ahlak Bilgisi dersi kapsamında işlenmektedir. Bu dersin içeriğinde temel dini bilgiler ve değerler eğitimi konuları yer almaktadır. Bu ders öğrenciye

⁷⁷ Mustafa Öcal, "Türkiye'de Kur'an Eğitim ve Öğretiminde Görülen Gelişmeler ve Bir İcâzetname Örneği", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.13, S.2, 2004, ss.99-102.

⁷⁸ Başkurt, *Din Eğitimi Açısından Kur'an Öğretimi ve Yaz Kur'an Kursları (İstanbul Örneği)*, s.122.

⁷⁹ Halis Ayhan, *Türkiye'de Din Eğitimi*, Dem Yayınları, 3.Bsk., İstanbul, 2014, ss.85-86.

⁸⁰ Başkurt, *Din Eğitimi Açısından Kur'an Öğretimi ve Yaz Kur'an Kursları (İstanbul Örneği)*, s.123.

⁸¹ Adem Ünsal, *Yaz Kur'an Kurslarında Din Eğitim ve Öğretimi (Denizli Örneği)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2009, s.14.

özelde İslam dinini ve mezheplerini genelde ise diğer dinleri tanıtmaya ve onlar hakkında yüzeysel bilgiler vermeyi amaçlamaktadır.⁸² Ayrıca ortaokul ve liselerdeki, din ve değerler başlığı adı altındaki seçmeli Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı ve Temel Dini Bilgiler dersleri ile İHL'lerindeki meslek dersleri de örgün eğitim kapsamında yer alan diğer derslerdir. Sözü edilen derslerde, Kur'an öğretimi, din, iman, ibadet ahlak, Hz. Peygamber vb. gibi konular ele alınmaktadır.

Yaygın din eğitimi kapsamındaki Kur'an kurslarının görevi ise, öğrencilerin İslam'ın temel kaynaklarından biri olan Kur'an-ı Kerim'i tecvit kaidelerine ve mahreçlerine uygun bir şekilde doğru ve usulüne uygun olarak okuyabilecek seviyeye gelmelerini, en azından dini vecibelerini yerine getirebilecek düzeyde süre ezberlemelerini, eğer istekli ve yetenek sahibi ise hafızlık yapmalarını ve İslam dinini doğru bir şekilde anlayıp yorumlamalarını sağlamaktır.

Kur'an kurslarının ferdi olarak kişide çocukluğundan varolagelmiş yanlış tutum ve öğretileri düzeltme ya da daha önceki mevcut dini bilgi birikimine derinlik kazandırma gibi faydaları vardır. Bunun yanında Kur'an kurslarının toplumsal olarak çözülmüş ve tahrip olmuş ahlak algısına bir düzen getirme, toplumdaki dışlayıcı yapıyı yumuşatarak ötekileştirmenin önüne geçme ve sosyal düzeni dengede tutma gibi birçok misyonu da içinde barındırmaktadır.⁸³

Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde bulunan Kur'an Kurslarının öğrenci profilinin heterojen bir yapıda olduğu daha önce de belirtilmiştir. Bu sebeple kurslarda uygulanan eğitim mevcut bulunan öğrencinin seviyesine uygun olarak verilmektedir. Başkanlık kendi halkına sunduğu din eğitimini yine onların uygun vakitlerinde, yaşam programlarına uyum sağlayacak şekilde düzenlemektedir. Örneğin çocukların güz ve bahar dönemlerinde okulda olmaları gerektiğinden, onlara yaz Kur'an Kursları gibi bir imkân sunulmuştur. Ya da işe giden ve Kur'an öğrenmek isteyen yetişkin erkek bireyler için akşam mesai saatleri dışında gidilebilen Kur'an kursları mevcuttur. Bu faaliyetlerin camilerde de yapılabildiği bilinmektedir.⁸⁴

Çocuklara Kur'an kurslarında ve camilerde din eğitimi adı altında Kur'an öğretimi yapılmakta ve temel dini bilgiler verilmektedir. Bu eğitim yaz döneminin ikinci haftası itibarıyla başlamaktadır. Çocuklar da kendi içlerinde, mevcut Kur'an bilgisi seviyelerine göre; birinci, ikinci ve üçüncü kur olarak üç gruba ayrılmakta ve öğrenciye kendi bilişsel durumuna göre Kur'an öğretilmektedir. (Bu kur sistemi sadece Kur'an öğretimi için yapılmakta temel dini bilgiler için böyle bir ayırım söz konusu olmamaktadır.). Bunun dışında yaşı daha küçük olan

⁸²Recep Demir, *Yaz Kur'an Kurslarında Kur'an Öğretimi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2010, s.49.

⁸³ Süleyman Karacelil, "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Kur'an Kurslarının Eğitim Problemleri: Şırnak İli Örneği", *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.II, S.III, 2013, s.275.

⁸⁴ <https://www.diyanehaber.com.tr/egitim/kur-an-kurslarında-yeni-egitim-ogretim-donemi-detaylari-belli-h18039.html> (Erişim Tarihi:28.10.2021).

4-6 yaş aralığındaki çocuklar için ise, 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında Temel Öğretim Programı ve kısa süreli öğretim programları uygulanabilmektedir. Örgün eğitimine devam eden genç bireylere ise, hafta sonuna özel Kur'an kursları açılmaktadır. İhtiyaç odaklı Kur'an kursları kapsamında açılan bu kurslarda öğrenciler yaş gruplarına göre uygun sınıflara yerleştirilmektedir.⁸⁵ Bunun dışında hafızlık eğitimine başlama yaşının ilköğretimden sonraya denk gelmesinden dolayı ilgili programın da gençlere yönelik olduğunu söylemek mümkündür. Yetişkinlere yönelik verilen Kur'an eğitimi ise hem kurslarda hem de camilerde uygulanmaktadır. Erkek yetişkin bireylere, camilerde din eğitimi çoğunlukla vaaz, hutbe ve Kur'an öğretimi şeklinde yapılmaktadır.⁸⁶ Kadınlar ise; hem gün hem de bahar döneminde Kur'an kurslarında din eğitimi alma imkânı bulabilmektedir.⁸⁷

1.2.1. Kur'an Kurslarının Yasal Dayanakları

Kur'an kursları, Diyanet İşleri Başkanlığının bünyesinde ve denetiminde, Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun okumak, mealini öğrenmek ve temel dini bilgileri geliştirebilmek amacıyla, eğitim talebinde bulunan öğrencilere yönelik olarak, belirli dönemlerde ve Başkanlığın kurs olarak belirlediği mekânlarda açılan eğitim kurumlarıdır. 22/06/1935 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 2800 sayılı "Diyanet İşleri Reisliği Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun", Diyanet İşleri Reisliğinin ilk teşkilat kanunudur. Bu kanun ile, teşkilatın yapısı, tayin usulleri, kadro durumu her ilde bir müftü bulunacağı gibi meseleler hükme bağlanmıştır. 29/04/1950 yılında yürürlüğe giren 5634 Sayılı Kanun ile Diyanet İşleri Reisliği'nin adı "Diyanet İşleri Başkanlığı" şeklinde değiştirilmiş, Evkâf Umum Müdürlüğü'ne devredilen mescit ve camilerin idaresi ve camilerde görevli olarak çalışanların kadroları yeniden Diyanet İşleri Başkanlığı'na verilmiştir. 1965 tarihli 633 sayılı "Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanunu" Madde 1'de "*İslam Dininin inançları, ibadet veahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek üzere; Başbakanlığa bağlı Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur.*" ibaresi geçmektedir.⁸⁸ Bu madde Diyanet İşleri Başkanlığının resmi olarak kuruluşunu ve amaçlarını ifade etmektedir. Aynı zamanda dinin ahlak alanıyla alakalı işlerini yürütmek de Başkanlığın

⁸⁵ "2021-2022 Eğitim-Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esasları", https://www.diyanehaber.com.tr/images/upload/2021-2022Egitim-OgretimYiliUygulamaEsaslari_1.pdf (Erişim Tarihi:06.11.2022)

⁸⁶ Hüseyin Yılmaz, "Hz. Peygamber Döneminden Günümüze Kadınlar ve Cami Eğitimi", *Değerler Eğitimi Dergisi*, C.5, S.14, 2007, s.114.

⁸⁷ M. Fatih Genç, "Günümüz Dünyasında Din Hizmetlerinin Sunumunda Alternatif Öneriler", *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.17, S.1, 2013, ss.138-141.

⁸⁸ "22/6/1965 tarihli ve 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun", <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.633.pdf>, (Erişim Tarihi: 25.10.2022).

görevleri arasında yerini almıştır. 1971 yılında çıkarılan “Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Kursları Yönetmeliği” ile Kur’an Kurslarının hedefleri, işleyişleri ve programları bir bakıma belirginlik kazanmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığının mevcut dönemin koşullarına entegre bir şekilde hazırlanmış olduğu yeni Kur’an Kursları Yönetmeliği 16.11.1990 tarih ve 20697 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı Kurulu ve Görevleri Hakkındaki 22.06.1965 tarih ve 633 sayılı Kanun’a 22.07.1999 tarihinde kabul edilen 4415 sayılı Kanun’la getirilen ek 3. Madde ile yeni hükümler belirlenmiştir.⁸⁹

Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği, 07.04.2012 tarihinde 28257 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanmıştır. Yönetmeliğin amacı Kur’an kurslarında verilen eğitim-öğretim hizmetleri ile bu kursların yönetim ve denetim esaslarını belirlemektir. Yönetmelikte Kur’an kursu “*Kur’an-ı Kerim okumak, anlamını öğrenmek, hafızlık yapmak ve din eğitimi almak isteyen vatandaşlara verilen eğitim ve eğitim yerini ifade eder.*” şeklinde tanımlanmıştır. Yönetmelikte Kur’an kursları yöneticisinin, müftünün teklifi ya da mülki amirin onayı ile belirlenmiştir. Öğrencisi kalmayan öğretmenlerin başka kurslara görevlendirilmesi müftülük tarafından yapılmaktadır. Kursların eğitim takvimi müftülükçe hazırlanır, eğer ihtiyaç ve talep varsa mesai saatleri dışında ve hafta sonunda da eğitim yapılabilir. Yönetmelikte Kur’an Eğitim ve Öğretimi Kurulunun vazifeleri şunlardır: Eğitim-Öğretimi geliştirme ve değerlendirme ile ilgili hizmetleri yürütmek, eğitim-öğretim programı, ders kitapları, öğretici kılavuz kitaplarını hazırlamak ve incelemektir.

Kurslarda yüzüne okuyanların mevcudunun 12, hafızlık yapanların ise 8 olması esas alınmıştır. Yaz Kur’an kurslarının açılışı da mülki amirin onayı ile gerçekleşir. Kur’an kursları, camiler ve müftülükler tarafından uygun görülen mekanlar, yaz Kur’an kursu için kullanılabilir. Okulların tatile girdiği zamanlarda açılan bu kurslara kişilerin isteğine bağlı veya velilerin talebi ile “Kur’an-ı Kerim’i ve mealini öğrenmeleri, dini bilgilerini geliştirmeleri, dini içerikli sosyal ve kültürel etkinliklerden yararlanmaları” amacıyla başvuru yapılabilir.⁹⁰

Diyanet İşleri Başkanlığının 2000 Tarihli Yönergesinde ise yaygın din eğitiminin tanımı; Başkanlık tarafından talep eden insanlara Kur’an-ı Kerim’i mahreç ve sıfatlara riayet ederek yüzünden okutmak ve mealini öğretmek, Allah’ın farz kıldığı amelleri yerine getirebilecek kadar surelere, ayet ve dualara vakıf olmak, hafız olmak isteyen bireylere yeterli

⁸⁹Ünsal, *Yaz Kur’an Kurslarında Din Eğitim ve Öğretimi (Denizli Örneği)*, ss.19-20.

⁹⁰“Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği”, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=16041&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 26.10.2022).

imkânı sunmak, Müslümanlığın inanç, ibadet ve ahlak esaslarını öğretebilmek için ilgili kurslarda verilen eğitim şeklinde yapılmaktadır. Kur'an kursunun tanımı ise; Kur'an-ı Kerim'i yüzüne okumak, mealini yorumlamak, hafız olmak ve din eğitimi talebinde bulunan vatandaşa verilen eğitim-öğretimi ve eğitim-öğretim müessesesini ifade etmektedir.⁹¹

Aynı yönergede Kur'an kursları için dört ayrı gruptan söz etmek mümkündür. Kur'an kursları; hizmetin özelliğine göre birtakım şartlar belirlenerek genel müdürlük tarafından gruplandırılmaktadır. Bu şartları; öğrenci kapasitesi, mevcut öğrenci sayısı, dersin yapılacağı sınıf sayısı ve uygulanmakta olan eğitim programı şeklinde sıralamak mümkündür.

Kursların yönetimi, kursun bağlı olduğu müftülüğün rehberliği ve gözetimi altında kurs yöneticisine aittir. Kurslarda eğitim-öğretim programları 08.00 ile 22.00 saatleri arasında olmak kaydıyla gerek mahalli şartlar gerekse öğrencilerin istek ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak istenilen saatte uygulanabilir. Hafızlık yapmak isteyen öğrenciler için verilen eğitim ise en erken 05.00 da başlayabilmektedir. Bir öğretici dilerse günde 8 saat ders görevi alabilir. Kur'an kursu öğretmenleri ders programlarını haftanın 5 gününü kapsayacak şekilde düzenlemektedirler.⁹² Kurslarda bir ders saati 45 dakikadır. Kurslarda günde iki saati Kur'an-ı Kerim ve meal, bir saati ise itikat, ibadet, siyer ve ahlak derslerinden biri olmak kaydıyla toplamda üç saat eğitim-öğretim yapılmaktadır.

1.2.2. Kur'an Kurslarının Amacı ve Vizyonu

Kur'an kursları, her şeyden önce halka ve talep eden öğrenciye Kur'an-ı Kerim'i usul ve kaidelerine uygun bir şekilde öğretme hedefi güder. Cumhuriyet döneminde din eğitiminin yapılmadığı süreçte bir nesil Kur'an okumaktan uzak ve hatta Kur'an harflerine bile yabancı bir hale gelmiştir. Kur'an kursları, halkın talepleri doğrultusunda bu problemi çözmek maksadıyla; Kur'an-ı Kerim'in usulüne, mahreç ve tecvid kaidelerine uygun bir şekilde okunmasını öğretmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca bu kurslarda her Müslümanın bilmesi gereken temel dini bilgiler başlangıç düzeyinden itibaren öğrenciye verilmekte, İslam peygamberi Hz. Muhammed'in hayatını öğretmek de Kur'an kurslarının görevleri arasında yer almaktadır. Bununla beraber ibadetlerin ifasında kullanılan surelerin ve duaların ezberlenmesi için de

⁹¹ "Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönergesi", <https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/Documents/Diyanet%20%C4%B0%C5%9Fleri%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Kur'an%20E%C4%9Fitim%20ve%20%C3%96%C4%9Fretimine%20Y%C3%B6nelik%20Kurslar%20%C4%B0le%20%C3%96%C4%9Frenci%20Yurt%20ve%20Pansiyonlar%C4%B1%20Y%C3%B6nergesi.pdf> (Erişim Tarihi: 26.10.2022).

⁹² "Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönergesi", <https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/Documents/Diyanet%20%C4%B0%C5%9Fleri%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Kur'an%20E%C4%9Fitim%20ve%20%C3%96%C4%9Fretimine%20Y%C3%B6nelik%20Kurslar%20%C4%B0le%20%C3%96%C4%9Frenci%20Yurt%20ve%20Pansiyonlar%C4%B1%20Y%C3%B6nergesi.pdf> (Erişim Tarihi: 27.10.2022).

Kur'an kurslarında talimler yapılmaktadır.⁹³ Kur'an kurslarının amacı özelde; Kur'an-ı Kerimi öğretmek, dini ritüelleri, sure ve duaları ezberlemek, Hz. Muhammed'in hayatını anlatmak, temel dini bilgileri öğretmek ve hafızlık yapmak isteyen talebelere yardımcı olmaktır.⁹⁴

Vizyon kelimesi geleceği ve gelecekle ilgili hedefleri ifade etmektedir.⁹⁵ Vizyon; herhangi bir kurumun hali hazırdaki durumu ile ulaşmak istediği ya da olmayı hedeflediği konumunu belirleyen süreçtir. Eğitim kurumları için vizyon, oldukları ile olmak istedikleri arasındaki süreci temsil eder. Kur'an kurslarının vizyonunun içeriği birkaç maddeyle şöyle sıralanabilir:

- Öğrenci beklentilerinin tespit edilmesi ve bu beklentileri karşılayacak uygulamalara ve yaptırımlara yer verilmesi,
- Diyanet İşleri Başkanlığının sistemli çalışması, denetlenmesi ve kendini güncelleyebilmesi,
- Kur'an kursu öğretmenlerinin gerek mesleki alanda gerekse pedagojik anlamda kendini geliştirebilmesi ve başkanlığın buna ortam hazırlaması,
- Kur'an kursu öğretmenlerinin ve yöneticilerinin potansiyelini açığa çıkaracak etkinliklerin her seviyede denetlenmesi olarak sıralanabilir.⁹⁶

1.2.3. Kur'an Kurslarının Öğretim Programı

Kur'an kursları öğretim programları her bir kurs için Diyanet İşleri Başkanlığı, Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından özel olarak hazırlanmaktadır. İhtiyaç odaklı kursların öğretim programları, hafızlık kurslarının öğretim programları, camilerde Kur'an öğretimi haftasonu Kur'an kursları programı, 4-6 yaş grubu Kur'an kursları öğretim programı, yaz Kur'an kursları öğretim programı ve daha birçok kursun öğretim programı kendi alanına uygun olarak başkanlığa hazırlanmıştır. Bu öğretim programları hazırlanırken, öğrenen ve problem merkezli, öğrencinin bilişsel, sosyal ve duygusal açıdan gelişimini ön plana alan, öğrenci merkezli yöntem ve teknikleri kullanan, sorgulayan, araştıran, yorumlayan, iş birliği yapan, kişisel farklılıkları dikkate alan, ölçme ve değerlendirmeyi temele alan bir anlayış benimsenmiştir. Bu programlar sayesinde öğretmenler derste, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına

⁹³ Süleyman Akyürek, "Kur'an Kursu Öğreticisinin Mesleki Yeterlikleri", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.1, S.18, 2005, ss.178-179.

⁹⁴ Ahmet Fatih Çaylı, *Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi ve Problemleri (Göller Bölgesi Örneği)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2005, ss.28-29.

⁹⁵ Muhammet Fatih Genç, "Kur'an Kurslarında Toplam Kalite Yönetiminin Temel Amaçlarının Uygulanması", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.XV, S.II, 2011, s.203.

⁹⁶ Genç, "Kur'an Kurslarında Toplam Kalite Yönetiminin Temel Amaçlarının Uygulanması", ss.204.205.

binaen ders işlemekte, konunun sınırlarını belirleyip neyi ne kadar işlemesi gerektiği noktasında fikir edinebilmektedir.

Programların uygulamasında her programa ait dersler ve krediler grafiği oluşturulmaktadır. Eğitim-öğretim takvimi doğrultusunda her yıl yeni program belirlenmekte, çerçeve-esnek yöntemiyle öğreticiye öğrencinin bilgi düzeyleri, ilgi ve ihtiyaçlarını göz önüne alarak konunun sınırlarını belirleme imkânı sunulmaktadır.

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı: Programın amacı, öğrencilere Kur'an ve dini bilgiler öğretmenin öncesinde manevi ve milli değerler hakkında olumlu duygular oluşturmak, onlara kendilerini tanıma ve ifade etme yeteneği kazandırmak ve kursta olumlu yaşantılar biriktirmeyi sağlamaktır. Programın haftalık saati 25 saat olarak uygulanacaksa 5 gün 5 saat şeklinde, haftada 30 saat olarak uygulanacaksa 5 gün 6 saat şeklinde uygulanmaktadır. Veliler programın amaçları, hedef ve kazanımları hakkında bilgilendirilir. İlk iki hafta kursa uyum süreci olarak geçirilmektedir. Dini bilgiler alanında konular; Temel bilgiler, Allah'ı tanıyorum, Peygamberimizi tanıyorum, kitabımı tanıyorum, dua, namaz, oruç, dini mekânlarımızı tanıyorum, şeklinde sıralanmaktadır. Değerler eğitimi alanında konular; saygı, iş birliği, doğruluk ve dürüstlük, sorumluluk, yardımlaşma/paylaşma, empati, adalet, adab-ı muaşeret, sabır, sevgi/merhamet, milli/dini değerler şeklindedir. Kur'an-ı Kerim alanı; Kur'an-ı Kerim'i tanıma, harfleri tanıma, harekeleri tanıma, harfleri harekeler ile okuma ve ezber, med harflerini tanıma ve ezber, cezmişaaaretini tanıma ve ezber, şedde işaretini tanıma ve ezber, tenvin işaretini tanıma ve ezber, lafzatullahı tanıma, Kur'an-ı Kerim'i okuma şeklinde sıralanmaktadır. Tamamlayıcı kazanımlar ise; renkler, geometrik şekiller, boyut, miktar, yön/mekân/konum, sayılar, duyular, zıt kavramlar, zaman ve sembollerdir. Bu konulara ilaveten belirli gün ve haftalarda (Hayvanları Koruma Günü, Kızılay Haftası, Bilim ve Teknoloji Haftası gibi.) hazırlık ve etkinlikler yapılabilmektedir.⁹⁷

Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programı: Programın amacı, öğrencilerin seviyeleri dikkate alınarak, Allah, Peygamber ve İslam'a karşı sevgi düzeylerinin artırılması, Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler ve Siyer konularında farkındalık oluşturulması, milli ve manevi değerler noktasında bilinç kazandırılması, sağlıklı bir ahlaki gelişim göstermelerinin sağlanması, sosyal ve iletişim becerilerinin geliştirilmesi ve nitelikli bir yaz dönemi geçirmelerine katkı sağlanmasıdır. Program haftada beş gün, günde üç saat şeklinde toplam sekiz hafta uygulanmaktadır. Dersler; Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler (İtikat, İbadet,

⁹⁷“4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı”,
[https://egitimhizmetleri.diyaret.gov.tr/Documents/Kur'an%20Kurslar%C4%B1%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%20\(4-6%20Ya%C5%9F\)%20-%202018.pdf](https://egitimhizmetleri.diyaret.gov.tr/Documents/Kur'an%20Kurslar%C4%B1%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%20(4-6%20Ya%C5%9F)%20-%202018.pdf) (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

Ahlak, Siyer), Sosyal ve Kültürel Etkinlikler olarak belirtilmektedir. Program; Kur'an-ı Kerim 8, Temel Dini Bilgiler 5 (İtikat 1, Siyer 1, İbadet 2, Ahlak 1), Sosyal ve Kültürel Etkinlikler 2 saat olmak üzere haftada 15 saat olarak uygulanmaktadır. Kursta iki ayrı grup olacak şekilde ders verilir; bunlar elif-ba seviyesi ve yüzüne seviyesidir. Buna ilaveten öğrencilere öğreticinin belirlediği sırayla, sure ezberleme görevi de verilebilmektedir.

Gençliğe Yönelik Yaz Kur'an kursunda yine aynı amaçlar gözetilmekle beraber ders saatleri farklılık arz etmektedir. Program haftada beş gün, günde üç saat olup, derslere ayrılan zaman Kur'an-ı Kerim 6, Temel Dini Bilgiler 8 (İtikat 2, İbadet 3, Siyer 2, Ahlak 1), Sosyal ve Kültürel Etkinlikler 1 saat şeklindedir.

4-6 Yaş Grubu Yaz Kur'an kursları için de gün ve saat olarak aynı program takip edilmekte fakat verilecek olan derslerde farklılık gözlenmektedir. Büyük çocukların aksine 4-6 yaş grubunda çocukların gelişimlerini destekleyecek etkinlikler bulunmakta, öğretmekten ziyade sevdirmek ve meleke kazandırma gözetilmektedir. Dersler Kur'an-ı Kerim 5, Dini Bilgiler 10 saat şeklinde olup haftada toplamda 15 saat şeklinde belirlenmektedir. Bu grubun yaz kursunda ise öğrencilerin yaşlarının küçük olmasından dolayı dini konulardan ziyade gelişimsel konulara daha fazla ağırlık verilmektedir.

Yatılı yaz Kur'an kurslarının programı diğer kurslarla benzer amaçlar taşımaktadır. Program haftada beş gün ve günde altı saat şeklinde toplamda dört hafta uygulanmaktadır. Kur'an-ı Kerim 15, itikat 2, ibadet 4, ahlak 2, siyer 2, sosyal ve kültürel etkinlikler 3 saat olmak üzere toplam 30 saat ders verilmektedir. Sınıflar oluşturulurken genel yaz Kur'an kursunun aksine öğrencinin yaşı, eğitim durumu ve bilgi seviyeleri dikkate alınmaktadır. İleri seviye sınıflar için "Dinim İslam", orta seviye için "Dinimizi Öğreniyoruz 1-2-3", başlangıç seviyesinde olanlar için ise "Yaz Kur'an Kursları Dinimi Öğreniyorum" kaynak kitapları kullanılmaktadır.

Gençliğe Yönelik Kur'an Kursları Öğretim Programı: Programın amacı diğer öğretim programları ile benzerlik göstermektedir. Program içinde derslerin sıralanışı ise diğerlerinden farklıdır. Kur'an-ı Kerim 1 ve 2, dini bilgiler 1 ve 2 şeklinde oluşmaktadır. Haftalık 18 saat olarak uygulanacaksa 12 saat Kur'an, 2 saat itikat, 2 saat ibadet, 1'er saat olarak ahlak ve siyer şeklinde; haftalık 12 saat biçiminde uygulanacak ise; 8 saat Kur'an, 1'er saatte itikat, ibadet, ahlak ve siyer şeklinde olmaktadır. Kur'an derslerinde Kur'an'ın mahiyetine değinilmekte ve hakkında temel bilgiler verilmektedir. Tecvit, mahreç vurgulanmakta, Mukabele, Hatim, Meal, Tefsir gibi kavramların üstünde durulmaktadır. Ezber sûre ve dualar da Kur'an dersinin programında geniş bir yer tutmaktadır.

İhtiyaç Odaklı Öğretim Programı: Programın amacı, Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler ve Siyer konularında temel düzeyde denilebilecek bilgi ve farkındalık oluşturmak, ibadetlerini yerine getirebilecek kadar Kur'an bilgisi ve ezberine sahip olmak, şahsına ve etrafına inanç, ibadet ve ahlak bütünlüğü çerçevesince davranmaya özen göstermektir. Programın haftada 18 saat uygulanması halinde Kur'an 12 saat, 2'şer saat ibadet, itikat ve 1'er saat de siyer, ahlak; 12 saat uygulanması halinde ise 8 saat Kur'an, 1'er saat ise itikat, ibadet, ahlak ve siyer şeklinde işlenecektir.

Programın kazanımlarında Kur'an-ı Kerim'in, Müslümanların rehber kitabı olduğu gerekçesi göz önüne alınarak, öğrencilerin Kur'an'ın geneli hakkında detaya inilmeksizin bilgi edinmesi, en azından ilgili kitabı tanınması amaçlanmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'i yüzüne okuma derslerinde öğrencilerin okuyuş seviyeleri dikkate alınarak, Fatiha Sûresinden başlanıp hatim şeklinde devam edilebildiği gibi ezber müfredatında bulunan Yâsîn, Mülk, Nebe başta olmak üzere öğreticinin belirlediği sûreler de okunabilir. Bu sûrelerin anlamları öğrenciler tarafından belirli noktalara vurgu yapılarak anlatılmakta, öğrenciler dua ve sûrelerin meallerini öğrenmeye ve kavramaya teşvik edilmektedir.

Kur'an-ı Kerim öğretimi yapılırken bireysel okumaların yanında sırayla bütün öğrencilerin okuması şeklinde gerçekleşen etkinliklere de yer verilmektedir. Kur'an-ı Kerim öğretim programı hazırlanırken "metnin görsel sunumu, örnek okuyuşlar, bireysel okumalar, toplu tekrarlar, okuyuşun değerlendirilmesi" gibi Kur'an-ı Kerim özel öğretim teknikleri öğretim sürecine dahil edilmeye çalışılmakta ve öğretici tarafından uygulamaya gayret gösterilmektedir.

İman ile ilgili konuların genelde soyut kavramlar çerçevesinde işlendiği düşünülerek, öğrenciye bilgi düzeyi ve hazır bulunuşluğu doğrultusunda ders anlatılmakta, tartışma ve polemiklerden kaçınılması sağlanmaktadır.

İslam dininin temelinde tevhit, fitrat ve sevgi olması, akli ve düşünmeyi ön planda tutması, aşırılıklardan ifrat ve tefritten uzak olması, evrenselliği, bütün uluslara ve çağlara hitap etmesi gibi pek çok şey bu dinin özellikleri arasındadır. Bu özellikler hadis ve ayetlerden örneklerle temellendirilmektedir.

İbadetlerin; her şeyden önce yaratıcıya karşı bir şükür sebebi olması, Allah'ın verdiği nimetlere, rızıklara, beden ve ruh sağlığına teşekkür anlamı içermesi ele alınmaktadır. Bireylerin birbirlerine sevgi bağı ve saygı çerçevesi kapsamında bağlanmalarına, birey ve toplum bağlarının sevgi odağı altında ve dengeli bir biçimde ilerlemesine katkı sağlayan, insanı erdemliliğe mutluluk ve iç huzura yönlendiren kazanımlarına dikkat çekilmektedir.

Öğrenciye Ahlak dersinin içeriği aktarılırken konunun teorik ve soyut olmaktan çıkarılması maksadıyla örnek-olay yöntemine başvurularak öğrencilerin günlük yaşadıkları olaylardan örnekler verilerek öğrencinin konuyu içselleştirmesi sağlanmaktadır.

Peygamberin hayatı; O'nun doğduğu ortam ve Peygamberliğinden sonra insanlığa bıraktığı ortam göz önüne alınarak, O'nun olması gereken Müslüman profilini temsil eden örnek kişiliği, İslam ahlakıyla yaşaması ve her bir Müslüman için rehberlik vazifesi gören davranışları üzerinden, öğrencilerin Peygamberi tanımaları ve onun İslami yaşantısını kendilerine örnek almaları amaçlanmaktadır. İslam'ın doğru anlaşılıp yaşanmasında Hz. Peygamber'in sünnetinin merkezi rolü ve önemi dikkate alınmaktadır.⁹⁸

1.2.4. Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Ortamı

Kur'an kursları öğrencilere; Kur'an okumak, sure ve dua ezberi yapmak, temel dini bilgileri öğrenmek veya geliştirmek ve Hz. Peygamber'in hayatını öğrenmek gibi imkanlar sunmaktadır. Bu kurslar zamana ve ihtiyaca binaen farklı isimlerle anılmaktadır. Örneğin gündüzleri eğitim verilen Kur'an kurslarına senede iki dönem olmak üzere öğrenci kaydı yapılmaktadır. Öğrenci profili yaş aralığı bakımından çok geniştir. Bu kurslar Diyanet İşleri Başkanlığı'nın belirlediği ve uygun gördüğü mekânlarda yapılmaktadır. Yaz Kur'an kursları ise 5. Sınıftan mezun olmuş öğrencilerin yaz dönemi din eğitimi aldıkları Kur'an okumayı öğrendikleri kurslardır. Bu kurslar Başkanlığın uygun gördüğü kurs yerlerinde veya camilerde yapılmaktadır. Bunun dışında 4-6 yaş grubu Kur'an kursları vardır. Ayrıca hafızlık kursları bulunmaktadır. Bu kurslarda genelde yatılı olarak öğrenci almaktadır. Bütün kurs yerleri için Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ve müftülüklerin onayı gereklidir. Bu mercilerin kurs mekânına onay vermeleri için ise o mekânda yeteri kadar derslik (en az 24 öğrenci alabilecek kapasite), yönetim odası, teneffüs alanı, tuvalet, lavabo ve benzeri bölümler bulunmalıdır. Bunların dışında sağlık müdürlüklerince binanın sağlık açısından ders yapılmaya uygun olduğuna dair onay gerekmektedir.

Bir Kur'an kursunun açılması için her şeyden önce en az 12 öğrencinin başvuruda bulunması gerekmektedir.⁹⁹ Müftülüklerin onayı ile açılmış olan kurslar belli kriterlere göre

⁹⁸“İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programları”, <https://egitimhizmetleri.diyamet.gov.tr/Documents/%C4%B0htiya%C3%A7%20Odakl%C4%B1%20Kur'an%20Kurslar%C4%B1%20%C3%96%C4%9Fretim%20Programlar%C4%B1%20-%202019.pdf> (Erişim Tarihi: 29.10.2022).

⁹⁹ “Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönergesi”, <https://hukukmusavirligi.diyamet.gov.tr/Documents/Diyamet%20%C4%B0%20C5%9Fleri%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Kur'an%20E%C4%9Fitim%20ve%20%C3%96%C4%9Fretimine%20Y%C3%B6nelik%20Kurslar%20%C4%B0le%20%C3%96%C4%9Frenci%20Yurt%20ve%20Pansiyonlar%C4%B1%20Y%C3%B6nergesi.pdf> (Erişim Tarihi: 29.10.2022).

gruplandırılmaktadır. Bu gruplandırma özellikle eğitim-öğretimdeki verimliliği azami ölçüye çekmek ve öğretici atamalarında göz önünde bulundurulmak üzere yapılmaktadır. A, B, C ve D grubu kurslar, il, ilçe, belde ve köylerde il müftülüğünün Başkanlığa talep ve teklifte bulunması, Başkanlığın da onay vermesiyle eğitim-öğretime açılmaktadır.¹⁰⁰ Bu gruplandırmanın tespiti noktasında; binanın fiziki yapısı, talepte bulunan öğrenci sayısı, öğrenci alım kapasitesi, sınıf sayısı, eğitim durumu vb. hususlar dikkate alınmaktadır.

A Grubu kursların özellikleri;

- Mevcut öğrenci sayısı 100 ve üzerini geçmesi,
- Yatılı öğrenci bulunması,
- Öğrenci mevcudunun yüzde 15 veya üzerinin hafızlık yapması,
- En az 5 veya üzerinde sınıf olması, fiziki yapısının, bina ve sosyal imkânlarının yeterli olması.

B Grubu kursların özellikleri;

- Mevcut öğrenci sayısı minimum 36 ve üzerinde olması,
- Kursta bulunan sınıf adetinin 2-3 veya 4 olması,
- Sınıflardan en az birisinin hafızlığa çalışması,
- Fiziki yapısı ve içinde bulunduğu imkanlar açısından A grubu Kur'an kurslarına yakın olması.

C Grubu kursların özellikleri;

- Kursun içinde sadece bir tek dersliğin bulunması,
- Öğrencilere sadece gündüzlü eğitim verilmesi.

D Grubu kursları özellikleri;

- Diğer ve beklenen şartları taşımayan, ihtiyaç ve talepler gereği geçici olarak açılan kurslar.¹⁰¹

¹⁰⁰ “Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönergesi”, <https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/Documents/Diyanet%20%C4%B0%C5%9Fleri%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Kur'an%20E%C4%9Fitim%20ve%20%C3%96%C4%9Fretimine%20Y%C3%B6nelik%20Kurslar%20%C4%B0le%20%C3%96%C4%9Frenci%20Yurt%20ve%20Pansiyonlar%C4%B1%20Y%C3%B6nergesi.pdf> (Erişim Tarihi: 30.10.2022).

¹⁰¹ “Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönergesi”, <https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/Documents/Diyanet%20%C4%B0%C5%9Fleri%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Kur'an%20E%C4%9Fitim%20ve%20%C3%96%C4%9Fretimine%20Y%C3%B6nelik%20Kurslar%20%C4%B0le%20%C3%96%C4%9Frenci%20Yurt%20ve%20Pansiyonlar%C4%B1%20Y%C3%B6nergesi.pdf> (Erişim Tarihi: 30.10.2022).

1.2.5. Kur'an Kurslarında Kullanılan Ders Araç-Gereçleri

Kur'an kurslarında öncelikli eğitim Kur'an-ı Kerim'i okuma ve öğrenme üzerinedir. Bu sebeptendir ki en önemli materyaller Kur'an-ı Kerim ve "Kur'an öğreniyorum" kitabıdır. Halk arasında "elif ba" olarak adlandırılan bu kitap Kur'an-ı Kerimi okumayı bilmeyen öğrenciler için başlangıç niteliğindedir.

Kur'an öğreniyorum (Elif Ba); içeriğinin girişinde Arap (Kur'an-ı Kerim) harfleri bulunmakta, öğrencilere öncelikle harf öğretimi yapılmaktadır. Harflerden sonra sırayla; fetha, damme, kesre ve bunların uzatılması, harflerin başta ortada ve sonda yazımı, tenvin, harflerin birleştirilmesi ve cezm, şedde olarak devam eder. Daha sonra tevcit konusuna geçilir. Burada da sırasıyla; zamir, vakıf, ra harfi, lafzatullah'ın lam'ı, ihfa-izhar, idgam-ı bila gunne, idgam-ı meal gunne, idgam-ı misleyn meal gunne, iklab-ihfa-i şefeviyye, idgam-ı misleyn bila gunne, idgam-ı mütekaribeyn, idgam-ı mütecaniseyn, kalkale, med çeşitleri, huruf-u mukatta ve tenvinli kelimelerden geçiş şeklinde devam eder.

Kur'an eğitimi yanında; temel dini bilgiler öğretimi için Diyanet İşleri Başkanlığınca hazırlanan "Dinim İslam" kitabı okutulmaktadır. Bu kitabın giriş kısmında, tek bir kaynak ile yetinilmeyip başka kaynaklardan da faydalanmak gerektiğine vurgu yapılır. Bu bakımdan ilgili kitap yönlendirme ve rehber olma niteliği taşımaktadır.

Dinim İslam (Temel Bilgiler) kitabı, Temel Dini Bilgiler açısından öğrenciyi yetiştirmek ve geliştirmek üzere tasarlanmıştır. Kitap dört kur şeklinde belirlenmiş, içerisinde itikat, ibadet, ahlak ve siyer konularına yer verilmiştir. Mezhep olarak Hanefi ve Şafii mezhepleri baz alınmıştır. İtikat konusunun içeriğinde imanın şartları meselesi genel hatlarıyla ele alınmakta, ibadet hususunda ise; temizlik ve İslam'ın şartlarına değinilmektedir. Ahlak bölümünde, İslam'da ahlak ve ahlaklı insan modeli üzerinden konu anlatılmaktadır. Siyer de ise Hz. Peygamber'in hayatı ve örnek yaşantısı üzerinde durulmaktadır. Bu şekilde İslam dini açısından her Müslümanın bilmesi gereken temel bilgilerin öğretilmesi hedeflenmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlatılan Dinim İslam temel kitabı dışında aynı muhtevayı barındıran başka bir kitap seti de mevcuttur. "İnancım", "Ahlakım", "Peygamberim", "İbadetim" şeklinde 4'lü set halinde hazırlatılan bu kitap, içerik açısından aynı konuları benzer şekilde ele almaktadır.

1.2.6. Kur'an Kursu Öğreticileri ve Öğrencileri

Kur'an kursu öğreticisi olmak için öncelikle ÖSYM kurumunun KPSS sınavına ve ardından DHBT sınavına girmek gerekmektedir. Mülakata girebilmek için alınacak puanın yeterliliği, KPSS%30, DHBT ise %70 üzerinden değerlendirilmektedir. Mülakata alım

sayısının üç katı aday çağrılmaktadır. Mülakatta adaylar Kur'an-ı Kerim'den %70, dini bilgilerden (itikat, ibadet, siyer ve ahlak) %20, hitabetten ise %10 puan üzerinden değerlendirilmektedir.

Kur'an kursu öğreticilerinin vazifeleri, Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönetmeliğinde; öğrencilere Kur'an-ı Kerim'i usul ve kaideleri dikkate alınarak yüzüne okumayı öğretmek, hafızlık yapmak isteyen öğrencilere başkanlığın hafızlık eğitim programına uygun bir şekilde hafızlık yaptırmak, namaz sûreleri ve dualarını ezberletmek, başkanlığın hazırladığı programa göre öğrencilere itikat, ibadet (uygulamalı), ahlak ve siyer derslerini vermek, kursun temizlik ve düzenini korumak, müftülüklerce planlanan irşat ve eğitim programlarında görevli olarak bulunmak, gerektiğinde konferans, seminer, sempozyum gibi toplantılara katılmak ve konferans vermek... şeklinde sıralanmaktadır.¹⁰² Bu görevlerin dışında Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönergesinde de öğreticinin yapması gereken her türlü eğitim-öğretim görevini, gerekli eğitim-öğretim programına göre uygulamak, öğrenme-öğretme faaliyetlerini başkanlığın benimsediği yaygın din eğitimi anlayışınca gerçekleştirmek ve bu anlayış doğrultusunda geliştirmek, Kur'an kurslarında Başkanlıkça hazırlanmış programı kullanmak, izin alacağı zaman en az bir gün öncesinden yöneticiye bildirmek, amirlerince verilen görev çerçevesinde sosyal etkinliklerde bulunmak, öğrencinin gelişimine rehberlik etmek, hizmet alanı içerisine dahil olan iş ve işlemleri yapmak, tahakkuk beyanlarını internet üzerinden elektronik sisteme kaydetmek, her derste öğrencinin mevcudiyetini tespit etmek için yoklama almak ve dersin konusunu deftere yazmak vb. gibi görevlerden bahsedilmektedir.¹⁰³

Kur'an kursu öğrencilerinin profili heterojen bir yapıdadır. Kur'an-ı Kerim'i okumayı öğrenmek ve dini bilgilerini geliştirmek veya derinleştirmek isteyen her kişi bu kurslara T.C. kimlik numarası ile başvuru yapabilmektedir. Türkiye'de oturma izni bulunan veya eğitim alan yabancı uyruklu kimseler de bu kurslardan faydalanabilir. Bir öğrenci, İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programlarından herhangi birine en fazla dört dönem kayıt yaptırabilmektedir. Fakat, Camilerde Kur'an Öğretimi Hafta Sonu Kur'an kursları Öğretim Programı ile Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programı bu durumun dışında tutulmaktadır. Hafızlık için ise hafızlık temel öğretim programının azami süresi üç dönem olmakta, hafızlık

¹⁰² "Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönetmeliği", <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=19795&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeliği&mevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

¹⁰³ "Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönergesi", <https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/Documents/Diyanet%20%C4%B0%C5%9Fleri%20Ba%C5%9Fkanlık%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Kur'an%20E%C4%9Fitim%20ve%20%C3%96%C4%9Fretimine%20Y%C3%B6nelik%20Kurslar%20%C4%B0le%20%C3%96%C4%9Frenci%20Yurt%20ve%20Pansiyonlar%C4%B1%20Y%C3%B6nergesi.pdf> (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

eğitim programı ise maksimum 12 dđnem alınabilmektedir.¹⁰⁴ Kur'an kurslarının đđrenci profilinin heterojen bir yapıda olması, Kur'an kursu đđreticisini kendini pek çok açıdan geliştirmeye mecbur kılmaktadır. Gerek bireylerin bilişsel gelişim evrelerini bilmek gerekse iletişim yđntemleri noktasında yeterli dđzeyde beceriye sahip olmak için eğitim alması ya da kendisini geliştirmesi gerekmektedir. Her đđretici gđncel ve teknolojik gelişmelerden haberdar olup, kendisini bu değişen ve dđnüşen dđnyaya her an hazırlamalıdır. Tarihi geçmiş ve gelenekselleşmiş yđntemlerden sıyrılarak yeni ve gđncel yđntemleri takip etmeli ve bunu đđrencilerine aktarabilmelidir.

---

¹⁰⁴ "Diyaret İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Đđretimine Yđnelik Kurslar ile ĐđrenciYurt ve Pansiyonları Yđnergesi",<https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/Documents/Diyaret%20%C4%B0%C5%9Fleri%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Kur'an%20E%C4%9Fitim%20ve%20%C3%96%C4%9Fretimine%20Y%C3%B6nelik%20Kurslar%20%C4%B0le%20%C3%96%C4%9Frenci%20Yurt%20ve%20Pansiyonlar%C4%B1%20Y%C3%B6nergesi.pdf> (Erişim Tarihi: 02.11.2022).

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNİN MESLEKİ YETERLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

2.1. Araştırmanın Amacı

Din, bütün insanlığı etkileyen ve topluma dizayn veren bir disiplindir. Bireylerin hayatının bütün alanlarına tesir eden din olgusu, dünyanın her yerinde tarih boyunca çeşitli toplumlarda uygulama, inanç ve içerik bakımından pek çok farklılıklarıyla birlikte varlığını sürdürmüştür. Türklerin İslamiyet'e girmelerinden sonra kurulan bütün devletlerinde de dini hassasiyetler edebiyattan musikiye, mimariden eğitime, sanatı biçimlendirmiş, örfleri ve adetleri etkilemiş, milli kültürle dini kültür iç içe geçerek Türk kültürünü inşa etmiştir. Günümüz Türkiye'sinde toplumsal birlik ve beraberlik tabanı olarak önemli bir yere sahip olan dinin farklı anlayışları bir arada yaşamakta, bunları ortak bir paydada birleştirme misyonunu ise Diyanet İşleri Başkanlığı yürütmektedir. Hem milli eğitimde verilen örgün din eğitiminde hem de Başkanlık çerçevesinde yürütülen yaygın din eğitimi faaliyetlerinde farklılıklar zenginlik olarak görülmekte, toplumun bütünlüğü korunmaktadır. Yaygın din eğitimi faaliyetleri toplumun her kesiminden, her yaş ve statüden insana verilmekte bu nedenle Diyanet tarafından hazırlanan içerikler kapsayıcı nitelikte düzenlenmektedir.

Eğitim ve öğretim faaliyetleri en kutsal ve en zor dallardan biridir. Bu zorluk din olgusuyla beraber daha da katlanmaktadır. Din öğreticilerinin hem öğretmen özelliği hem de temsil özelliği bu işi daha da zorlu hale getirmektedir. Dini bilgileri öğrencilere, onların anlayışlarına uygun bir biçimde anlatmaları gerekmekte, bunun yanında bireylerle kurulacak olan iletişimin yapıcı ve düzeyli olması, kendi hal ve davranışlarında da Müslümanlığını örnek denebilecek düzeyde yaşayabilmesi gerekmektedir. Kurs öğreticiliğinin en zor kısımlarından biri belki de budur. Yani din görevlisinin, hayatının bütün alanında Müslümanca örnek bir yaşayış sergileme zorunluluğu ve dini temsil etme sorumluluğudur.

Kur'an kursu öğreticisi hem teorikte hem de pratikte dini, öğrencilerine öğretmekle yükümlüdür. Sorulan sorulara yeterli cevap verebilmek ve beklentileri karşılayabilmek yüksek bir bilgi birikimi ve meşakkatli çalışmayı gerektiren bir iştir.

Yeterlilik çalışmaları ilgili meslek grubunda görev alan personelin eksiklerinin tespit edilerek mesleki gelişimlerine katkı sağlanması ve bu amaca yönelik imkân ve fırsatlar üretilmesi için yapılır. Bu çalışmada, Kur'an kursu öğreticilerinin görev yeterlilik düzeyleri konu edinilmektedir. Tabii ki birçok alan da olduğu gibi bu alanda da bir takım eksikliklerden

söz etmek mümkündür. Kur'an kursu öğretmenlerinin mesleklerindeki yetkinlikleri de öğrencilerin derse olan ilgisini tetiklemektedir. Bu nedenle Kur'an kursu öğretmenlerinin meslekteki yeterlikleri konusunun araştırılması ve gerekli eksikliklerin giderilmesine yönelik çalışmalar yapılması bir hayli önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın amacı; Antalya ilinde görev yapan Kur'an Kursu öğretmenlerinin mesleki yeterliklerini bazı değişkenler açısından incelemektir. Bu bağlamda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1.Kur'an Kursu öğretmenlerinin mesleki yeterlikleri hafız olma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

2.Kur'an Kursu öğretmenlerinin mesleki yeterlikleri hizmetiçi eğitim alma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

3.Kur'an Kursu öğretmenlerinin mesleki yeterlikleri statüye göre farklılık göstermekte midir?

4.Kur'an Kursu öğretmenlerinin mesleki yeterlikleri okul türüne göre farklılık göstermekte midir?

5.Kur'an Kursu öğretmenlerinin mesleki yeterlikleri hizmet yılına göre farklılık göstermekte midir?

6.Kur'an Kursu öğretmenlerinin mesleki yeterlik alt faktör puanları arasında ilişkiler anlamlı mıdır?

2.2. Araştırmanın Önemi

Kur'an kursu öğretmenlerinin mesleki yeterlik algılarını tespit ederek çıkan sonuçlar doğrultusunda verilecek önerilerin ilgili personelin mesleki gelişimlerine katkı sağlaması, öğretmenlerin kendilerini geliştirmeleri adına yeni fırsatlar ve imkanlar oluşturması araştırmanın asıl önemini ortaya koymaktadır. Bu araştırmanın öncesinde aynı konuyu temel alan pek çok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalardan kısaca bahsetmek gerekmektedir:

Akyürek'in "Kur'an Kursu Öğreticisinin Mesleki Yeterlikleri" isimli makalesinde Kur'an kursu öğretmenlerinin yeterliklerinin teorik olarak ortaya konması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kur'an kursu öğretmenleri için belirlediği esaslardan, literatürdeki benzer çalışmalardan ve birkaç öğreticinin görüşlerinden faydalanılmıştır. Makalenin ana konusunu Kur'an öğretmenlerinin sahip olmaları gereken yeterlikler oluşturmaktadır. Bu yeterlikleri, alan bilgisi, eğitim-öğretim bilgisi ve genel kültür şeklinde belirlemiştir. Eğitim-öğretim yeterlik alt boyutlarını ise; öğrenciyi tanıma, öğretimi planlama, öğretimi düzenleme, sınıf yönetimi, iletişim, öğretimi ölçme ve değerlendirme,

rehberlik yapma, kendini geliştirme olarak ortaya koymuştur. Çalışmada Kur'an kursu öğretmenlerinde bulunması gereken yeterliklerin boyutları ve çerçevesi sistemli bir şekilde verilmiştir.¹⁰⁵

Öz'ün çalışmasında farklı statülerde görev alan Bolu İl Müftülüğü bünyesinde çalışan yaz Kur'an kursu öğretmenlerinin eğitim-öğretim yeterlikleri konu edinilmiştir. 225 kişiye uygulanan ölçeğin altı değişken maddesi bulunmakta olup bunlar; yaş, cinsiyet, görev, görev yeri, kıdem ve öğrenim durumu şeklindedir. İletişim, rehberlik, öğretimi düzenleme, değerlendirme, derse hazırlık, mesleki gelişim ve metot-teknik araştırmanın alt boyutlarını oluşturmaktadır. Ölçeğin genel ortalamasına bakıldığında öğretmenlerin eğitim-öğretim yeterlikleri konusunda yüksek denilebilecek bir algıya sahip oldukları fakat metot-teknik ve mesleki gelişim alanlarında ortalamanın altında kaldıkları tespit edilmiştir. Çalışma hem yöntemi hem de bulgu ve yorumlarıyla benzer çalışmalara kaynak olabilecek düzeydedir.¹⁰⁶

Yüksel'in çalışmasında, örneklem grubunu Çankırı ilinde bulunan ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nda görev alan 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışmasında nicel araştırma yöntemlerinden anket ile nitel araştırma yöntemlerinden mülakat tekniğini birlikte kullanarak karma bir yöntem benimsemiştir. Araştırmada Zülfi Doğan'ın yüksek lisans tezinde kullandığı ölçekten faydalanılmıştır. Söz konusu çalışmada öğretmenlerin öğretim yöntemleri açısından kendilerini ne düzeyde hissettiklerini tespit etmek, 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarını idari ve fiziksel açılarından değerlendirmek amaçlanmıştır. Sonuç kısmında ise öğretmenlerin yeterlik puanlarının orta seviyede olduğu anlaşılmıştır.¹⁰⁷

Aynı konuyu içeren en kapsamlı araştırma ise Korkmaz'ın Türkiye genelinden örneklem olarak gerçekleştirdiği doktora tezidir. Bunun dışında farklı illerde yapılmış benzer çalışmalar (Diyarbakır, Çankırı, Kayseri, Bolu) da mevcuttur. Fakat sadece Antalya ilinde yapılan ve bu konuyu içeren bir çalışma mevcut değildir. Bu araştırma Kur'an Kursu öğretmenlerinin mesleki yeterlikleri üzerine Antalya ilinde yapılan ilk tez çalışması olması yönüyle diğerlerinden ayrılmaktadır. Çalışmada, Kur'an Kursu öğretmenlerinin mesleki yeterliliği; hafız olma ve hizmetiçi eğitim alma durumu, statü, okul türü ve hizmet yılı değişkenleri üzerinden ölçülmüştür. Çalışma gerek şekil gerekse içerik olarak bundan sonra yapılacak olan araştırmalara kaynak teşkil edecek bir niteliğe sahiptir. Aynı zamanda politika yapıcılara da rehberlik etmesi düşünülmektedir.

¹⁰⁵Akyürek, "Kur'an Kursu Öğreticisinin Mesleki Yeterlikleri", ss.176-192.

¹⁰⁶ Ayhan Öz, "Yaz Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri: Bolu İli Örneği", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, C.21, S.1, 2017, ss.454-455.ss.425-464.

¹⁰⁷ Zeynep Yüksel, "4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Öğretim Yöntemleri Açısından Yeterlik Algıları (Çankırı Örneği)", *Dini Araştırmalar Dergisi*, C.24, S.60, 2021, ss.147.

2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmada Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde çalışan Kur'an kursu öğretmenlerinin mesleki yeterlikleri açısından kendilerini nasıl algıladıkları konu edinilmiştir. Yapılan ölçekte Kur'an kursu öğretmenlerinin, kurs içinde, ders sırasında uyguladıkları eğitim-öğretim etkinlikleri çerçevesinde mesleki yeterliklerine ilişkin görüşleri ele alınmıştır. Kurs dışında gerçekleştirdikleri dini hizmet ve faaliyetlerine yer verilmemiştir. Öte yandan onların genel kültür bilgileri de kapsam dışında bırakılmıştır.

Araştırmanın örneklem grubunu, 2022 yılı içerisinde Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde görev alan, Antalya ilinde bulunan 208 Kur'an kursu öğreticisi oluşturmaktadır. Bu araştırmada ortaya konan bulgular, belirlenmiş örneklem grubu içerisinde ilgili ölçek çalışmasına katılarak kendini değerlendiren Kur'an kursu öğretmenlerinin vermiş oldukları cevaplarla sınırlıdır. Bu bağlamda daha sonra yapılan çalışmalarda öğrencilerin konu hakkındaki görüşlerine başvurarak başka bir açıdan ve derinlemesine inceleme yapılabilir.

2.4. Araştırmanın Yöntemi

Tarama modeli; geçmişte var olmuş ya da halen varlığını sürdüren olay ve olguları mevcut halleriyle betimlemeye yarayan modeldir.¹⁰⁸ Bu çalışmada Kur'an kurslarında çalışan öğretmenlerin mesleki yeterlikleri açısından kendilerini nasıl değerlendirdiklerinin ortaya koyması açısından "tarama modeli" kullanılmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması bir bakıma araştırmanın krokinin oluşturulması, daha evvel ilgili konu hakkında yapılmış araştırmaların toparlanması ve hangi yöntemler kullanılarak çalışıldığının incelenmesidir.¹⁰⁹ Tez, makale, kitap, yönerge, mevzuat gibi çeşitli kaynaklar üzerinden alanyazın taranmış, ayrıca internet sitelerinden de yararlanılmıştır. Yapılan taramalar sonucunda elde edilen bilgiler analiz edilerek tezin amaç, konu ve sınırlılıkları çerçevesinde değerlendirmeye tabi tutulmuş, daha sonra sistematik bir çalışma haline getirilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise nicel veri toplama araçlarından biri olan ölçek tasarısı örneklem grubuna uygulanmıştır. Kullanılan bu ölçek, Korkmaz'ın Kur'an kursu öğretmenlerinin eğitim-öğretim yeterlikleri üzerine geliştirdiği ölçektir.¹¹⁰ Katılımcılara uygulanan ölçek verileri SPSS sisteminde analiz edilerek

¹⁰⁸ Niyazi Karasar, *Bilimsel İrade Algı Çerçevesi İle Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar-İlkelerTeknikler*, Nobel Yayın Dağıtım, 35. Bsk., Ankara, 2016, s.109.

¹⁰⁹ Ali Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*, Pegem Akademi Yayınları, 11. Bsk., Ankara, 1995, s.75.

¹¹⁰ Mehmet Korkmaz, *Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2009, s.371.

tablolar halinde sunulmuştur. Elde edilen veriler betimlenerek problemler, olaylar ve olgular, doğru bir biçimde anlaşılma ve anlatılmaya çalışılmıştır.¹¹¹

2.5. Veri Toplama Süreci

Çalışmanın birinci bölümünde konuyla alakalı kavramlar incelenirken Kur'an öğretimi, Kur'an kursları kavramlarının içeriği, Kur'an kurslarının tarihsel süreci ve günümüz Kur'an kurslarının yapısı ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Bu amaçla birinci bölümün tamamlanmasında kullanılacak tez, kitap, makale, mevzuat, yönerge vb. kaynaklar incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise araştırmada kullanılacak olan ölçeğin Antalya İl ve İlçe Müftülüklerinde görev alan Kur'an kursu öğretmenlerine uygulanabilmesi için Diyanet İşleri Başkanlığından izin alınmıştır. Ayrıca araştırmamızda kullanılan ölçeği geliştiren Mehmet Korkmaz ile e-mail yoluyla iletişime geçilerek, hazırlamış olduğu ölçeği kullanmak adına kendisinin onayı alınmıştır. Sonrasında Antalya İl ve İlçe Müftülüklerinde görev alan 208 Kur'an kursu öğreticisine bu ölçek uygulanmış, elde edilen veriler SPSS yardımıyla analiz edilmiştir.

2.6. Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler

Bu araştırmanın evreni 2022'de Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde bulunan ve Antalya İl ve İlçe Müftülüklerinde görev alan bütün Kur'an kursu öğretmenleridir. Örneklemi ise Antalya İl ve İlçe Müftülüklerinde görev alan 9'u erkek 199'u kadın olmak üzere toplamda 208 Kur'an kursu öğreticisi oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

2.6.1. Çalışma Grubunun Özellikleri

Bu araştırmadaki örneklem grubuna ait; mezun olunan okul, hafız olma durumu, statü, hizmet yılı ve hizmetiçi eğitim demografik değişkenlerinin frekans ve yüzdelik değerleri tablo 1'de gösterilmiştir.

---

¹¹¹ Şeref Göküş, *Belçika'da Camiler ve Din Görevlileri: Diyanet Görevlilerinin Mesleki Yeterlik Algısı Üzerine Bir Araştırma*, İlahiyât Yayınları, Ankara, 2021, s.139.

Tablo 2.1. Çalışma Grubunun Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Demografik Özellik	Alt Grup	N	%
Mezun Olunan Okul	İ.H.L.	17	8,3
	İlahiyat Ön Lisans	81	39,3
	İlahiyat Lisans (Eski Program)	27	13,1
	İlahiyat Lisans (Yeni Program)	68	33,0
	Yüksek Lisans	13	6,3
Hafız Olma Durumu	Evet	51	24,8
	Hayır	155	75,2
Statü	Kadrolu	108	51,9
	Sözleşmeli	47	22,6
	Ücretli/Fahri	53	25,5
Hizmet Yılı	1-5 yıl	79	39,5
	6-10 yıl	57	28,5
	11-15 yıl	42	21,0
	16 ve üstü	22	11,0
Hizmet İçi Eğitim	Evet	167	80,7
	Hayır	40	19,3

Araştırmaya katılan kişilerin en son mezun oldukları okul türüne göre dağılımları incelendiğinde %39,3'ünün ilahiyat ön lisans (n=81), %33,0'ünün ilahiyat lisans (Yeni program) (n=68), %13,1'inin ilahiyat lisans (Eski program) (n=27), %8,3'ünün İmam Hatip Lisesi (n=17) ve %6,3'ünün ise yüksek lisans (n=13) mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların hafız olma durumları incelendiğinde %75,2'sinin hayır (n=155), %24,8'inin evet (n=51) cevabını verdiği görülürken, statü durumları incelendiğinde %51,9'unun kadrolu (n=108), %25,5'inin ücretli/fahri (n=53), %22,6'sının sözleşmeli (n=47) olduğu belirlenmiştir. Kur'an kursu öğretmenlerinin hizmet yılları incelendiğinde %39,5'inin 1-5 yıl (n=79), %28,5'inin 6-10 yıl (n=57), %21,0'inin 11-15 yıl (n=42) ve %11,0'inin 16 ve üstü (n=22) hizmet süresine sahip olduğu belirlenmiştir. Son olarak katılımcıların hizmet içi eğitim alma durumları incelendiğinde grubun %80,7'sinin evet (n=167), %19,3'ünün ise hayır (n=40) cevabını verdiği belirlenmiştir.

2.7. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada Mehmet Korkmaz'ın "Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri" adlı doktora tezinde kullandığı ölçekten faydalanılmıştır. 2009 yılında yapılan bu araştırmada Türkiye genelindeki Kur'an Kursu öğretmenleri baz alınmıştır. Kullanılan ölçekte; mezun olunan okul türü, hafız olma durumu,

statü, hizmet yılı, hizmetiçi eğitim alma durumu olmak üzere altı bağımsız değişken maddesi bulunmaktadır. Bununla beraber öğrenciyi tanıma, öğretimi planlama/hazırlık, öğretimi düzenleme, öğretimi değerlendirme, öğretimi yönetme, rehberlik ve mesleki gelişim olmak üzere de yedi alt faktör bulunmaktadır. Ölçeğin, ölçme değerlendirme güvenilirlik araçları 2 numaralı tabloda verilmiştir.

2.8. Verilerin Analizi

Kur'an kursu öğrencilerinin mesleki yeterlilik düzeylerinin ne durumda olduğunu ve sözü geçen bu düzeylerin çeşitli değişkenlerin alt grupları açısından farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmeye çalışıldığı bu çalışmanın ilk aşamasında katılımcıların ölçme aracından elde edilen puanlar incelenmiştir. Katılımcıların mesleki yeterlilikleri genel ve alt ölçeklerinden aldıkları puanların aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri ölçekten alınabilecek en düşük ve en yüksek puan açısından yorumlanmıştır. Araştırmanın bir sonraki aşamasında katılımcıların mesleki yeterlilikleri genel ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlar çeşitli bağımsız değişkenlerin alt grupları açısından ortalama karşılaştırma testlerine tabi tutulmuştur. Araştırmada statü, hizmet içi eğitim alma durumu, okul türü, hafız olma durumu ve hizmet yılı bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. İlgili bağımsız değişkenlerin ortalama karşılaştırma testlerine geçmeden önce mesleki yeterlilikleri genel ve alt ölçeklerinden aldıkları puanların dağılım yapısı incelenmiştir. Bir puan dağılımının yapısına karar vermede birçok yöntem bulunmaktadır. Bu araştırmada farklı yaklaşımlar kullanılarak çoklu bakış açısı sağlanmaya çalışılmıştır. İlk kullanılan yöntem, dağılım yapısına ilişkin bir hipotez testi olan Kolmogorov-Smirnov ve ShapiroWilk testidir. Söz konusu testlerden alt grup sayısı 30 ve aşağısı olma durumunda ShapiroWilk, 30'dan büyük olması durumunda Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. İlgili testlerin yokluk hipotezini kabul etmesi durumunda dağılım normal kabul edilmiştir (Bryman ve Cramer, 2001).¹¹² İkinci kullanılan yöntem ise puanlara ait basıklık ve çarpıklık katsayılarıdır. Bu katsayıların -2 ve 2 aralığında alması durumunda puan dağılımı normal kabul edilmiştir (Hair, Black, Babin, Anderson ve Tatham, 2013).¹¹³ Son olarak ise basıklık ve çarpıklık katsayılarına ait Z değerleri normalliği değerlendirme de kullanılmıştır. İlgili değerleri -1,96 ve 1,96 arasında yer alması durumunda puan dağılım yapısı normal kabul edilmiştir (Howitt ve Cramer, 1997).¹¹⁴ Tüm alt grup puan dağılımları normal olan bağımsız

¹¹² Alan Bryman, & Duncan Cramer, *Quantitative Data Analysis: A Guide for Social Scientists*, New York: Routledge, 2001.

¹¹³ Joseph F. Hair Jr., William C. Black, Barry J. Babin & Rolph E. Anderson, *Multivariate Data Analysis*, Pearson Education Limited, 7th ed., Essex, England, 2014.

¹¹⁴ Dennis Howitt & Duncan Cramer, *A Guide to Computing Statistics with SPSS for Windows*, Howitt, D., Prentice Hall, 1997.

değişkenlerin alt grup sayısı iki olma durumunda bağımsız gruplar t testi, alt grup sayısı ikiden fazla ise varyans analizi kullanılmıştır. Alt gruplarından en az bir tanesi normal dağılım göstermeyen bağımsız değişkenlerin alt grup sayısı iki olma durumunda Mann Whitney U testi, alt grup sayısı ikiden fazla ise Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Araştırmada son olarak katılımcıların mesleki yeterlikleri genel ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlar arasındaki ilişkiler Pearson momentler çarpımı katsayısıyla incelenmiştir.

2.8.1. Kur'an Kursu Öğreticilerinin Mesleki Yeterliliklerine Ait Bilgiler

Çalışma grubunun Kur'an kursu öğretmenleri mesleki yeterlikleri alt ölçeklerine ait güvenilirlik değerlerinden alfa katsayıları ve birleşik güvenilirlik indeksi değerleri tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2.2. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlilikleri Alt Ölçeklerine Ait Güvenirlik Değerleri

Alt Ölçek	Alfa Katsayısı	Bileşik Güvenirlik İndeksi
Öğrenciyi Tanıma	0,86	0,63
Öğretimi Planlama/Hazırlık	0,94	0,86
Öğretimi Düzenleme	0,97	0,96
Öğretimi Değerlendirme	0,90	0,58
Öğretimi Yönetme	0,92	0,73
Rehberlik	0,90	0,74
Mesleki Gelişim	0,90	0,62
Ölçek Toplam	0,98	0,90

Tablo 2'de yer alan Kur'an kursu öğretmenleri mesleki yeterlikleri alt ölçeklerine ait güvenilirlik değerlerinden alfa katsayıları incelendiğinde öğrenci tanıma için 0,86; öğretimi planlama/hazırlık için 0,94; öğretimi düzenleme için 0,97; öğretimi değerlendirme için 0,90; öğretimi yönetme için 0,92; rehberlik için 0,90; mesleki gelişim için 0,90; ölçek geneli için 0,98 değerini aldığı görülmektedir. Bir diğer güvenilirlik yöntemi olan bileşik güvenilirlik katsayıları incelendiğinde öğrenci tanıma için 0,63; öğretimi planlama/hazırlık için 0,86; öğretimi düzenleme için 0,96; öğretimi değerlendirme için 0,58; öğretimi yönetme için 0,73 rehberlik için 0,74; mesleki gelişim için 0,62; ölçek geneli için 0,90 değerini aldığı görülmektedir.

Çalışma grubunun Kur'an kursu öğretmenleri mesleki yeterlikleri alt ölçeklerine ait betimsel değerlerin frekansı, minimum ve maksimum değerleri ve aritmetik ortalaması tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 2.3. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçeklerine Ait Betimsel Değerler

Alt Ölçek	N	Min	Max	$\bar{X}\pm S.S$
Öğrenciyi Tanıma	208	14,00	35,00	30,57±3,46
Öğretimi Planlama/Hazırlık	208	26,00	65,00	56,68±7,02
Öğretimi Düzenleme	208	56,00	140,00	123,97±14,78
Öğretimi Değerlendirme	208	10,00	25,00	21,46±3,12
Öğretimi Yönetme	208	16,00	40,00	36,65±4,02
Rehberlik	208	14,00	35,00	30,99±3,89
Mesleki Gelişim	208	12,00	30,00	25,95±3,70
Ölçek Toplam	208	148,00	370,00	326,27±36,91

Kur'an kursu öğretmenleri mesleki yeterlikleri alt ölçeklerine ait betimsel değerler incelendiğinde öğrenciyi tanıma alt ölçek puanlarının 14,00-35,00 arasında ortalamasının 30,57±3,46 olduğu görülmektedir. Ölçekten alınabilecek minimum ve maksimum puan çerçevesince düşünüldüğünde (7-35), grubun öğrenciyi tanıma alt ölçek ortalamasının yüksek olduğu söylenebilir. Kur'an kursu öğretmenlerinin öğretimi planlama/hazırlık alt ölçek puanlarının 26,00-65,00 arasında, ortalamasının 56,68±7,02 olduğu görülmektedir. Ölçekten alınabilecek minimum ve maksimum puan çerçevesince düşünüldüğünde (13-65), grubun öğretimi planlama/hazırlık alt ölçek ortalamasının yüksek olduğu söylenebilir. Kur'an kursu öğretmenlerinin öğretimi düzenleme alt ölçek puanlarının 56,00-140,00 arasında, ortalamasının 123,97±14,78 olduğu görülmektedir. Ölçekten alınabilecek minimum ve maksimum puan çerçevesince düşünüldüğünde (28-140), grubun öğretimi düzenleme alt ölçek ortalamasının yüksek olduğu söylenebilir. Kur'an kursu öğretmenlerinin öğretimi değerlendirme alt ölçek puanlarının 10,00-25,00 arasında, ortalamasının 21,46±3,12 olduğu görülmektedir. Ölçekten alınabilecek minimum ve maksimum puan çerçevesince düşünüldüğünde (5-25), grubun öğretimi değerlendirme alt ölçek ortalamasının yüksek olduğu söylenebilir. Kur'an kursu öğretmenlerinin öğretimi yönetme alt ölçek puanlarının 16,00-40,00 arasında, ortalamasının 36,65±4,02 olduğu görülmektedir. Ölçekten alınabilecek minimum ve maksimum puan çerçevesince düşünüldüğünde (8-40), grubun öğretimi yönetme alt ölçek ortalamasının oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Kur'an kursu öğretmenlerinin rehberlik alt ölçek puanlarının 14,00-35,00 arasında, ortalamasının 30,99±3,89 olduğu görülmektedir. Ölçekten alınabilecek minimum ve maksimum puan çerçevesince düşünüldüğünde (7-35), grubun rehberlik alt ölçek ortalamasının yüksek olduğu söylenebilir. Kur'an kursu öğretmenlerinin mesleki gelişim alt ölçek puanlarının 12,00-30,00 arasında, ortalamasının 25,95±3,70 olduğu görülmektedir.

Ölçekten alınabilecek minimum ve maksimum puan çerçevesince düşünüldüğünde (6-30), grubun mesleki gelişim alt ölçek ortalamasının yüksek olduğu söylenebilir. Son olarak Kur'an kursu öğretmenlerinin ölçek toplam puanlarının 148,0-370,0 arasında, ortalamasının $326,27 \pm 36,91$ olduğu görülmektedir. Ölçekten alınabilecek minimum ve maksimum puan çerçevesince düşünüldüğünde (74-370), grubun ölçeğin geneline ilişkin ortalamasının oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

2.8.2. Hafız Olma Durumuna Ait Bilgiler

Kur'an kursu öğretmenleri mesleki yeterlikleri alt ölçeklerinden öğretimi planlama/hazırlık, öğretimi düzenleme, öğretimi değerlendirme, rehberlik, mesleki gelişim ve ölçek toplam puanlarının hafız olma durumuna göre t testi sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 2.4. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçek Puanlarının Hafız Olma Durumuna Göre t Testi Sonuçları

Alt Ölçek	Düzyey	N	$\bar{X} \pm S.S$	SD	t	P
Öğretimi Planlama/Hazırlık	Evet	51	57,44±5,98	204	0,94	0,346
	Hayır	155	56,37±7,35			
Öğretimi Düzenleme	Evet	51	124,30±13,19	204	0,23	0,815
	Hayır	155	123,74±15,36			
Öğretimi Değerlendirme	Evet	51	21,64±2,98	204	0,48	0,629
	Hayır	155	21,39±3,18			
Rehberlik	Evet	51	30,94±3,21	204	0,07	0,946
	Hayır	155	30,98±4,11			
Mesleki Gelişim	Evet	51	26,25±3,28	204	0,75	0,455
	Hayır	155	25,81±3,84			
Ölçek Toplam	Evet	51	328,00±31,66	204	0,44	0,661
	Hayır	155	325,37±38,64			

Tablo incelendiğinde katılımcıların öğretimi planlama/hazırlık alt ölçek ortalamalarının hafız olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $t(204)=0,94$, $p=0,346$. Buna göre hafız olan ($57,44 \pm 5,98$) ve hafız olmayan ($56,37 \pm 7,35$) katılımcıların öğretimi planlama/hazırlık alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Katılımcıların öğretimi düzenleme alt ölçek ortalamalarının hafız olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $t(204)=0,23$, $p=0,815$. Buna göre hafız olan ($124,30 \pm 13,19$) ve hafız olmayan ($123,74 \pm 15,36$) katılımcıların öğretimi düzenleme alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Bir diğer alt ölçek olan öğretimi değerlendirme sonuçları incelendiğinde

katılımcıların öğretimi değerlendirme alt ölçek ortalamalarının hafız olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $t(204)=0,48$, $p=0,629$. Buna göre hafız olan ($21,64\pm 2,98$) ve hafız olmayan ($21,39\pm 3,18$) katılımcıların öğretimi değerlendirme alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Katılımcıların rehberlik alt ölçek ortalamalarının hafız olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $t(204)=0,07$, $p=0,946$. Buna göre hafız olan ($30,94\pm 3,21$) ve hafız olmayan ($30,98\pm 4,11$) katılımcıların rehberlik alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Katılımcıların mesleki gelişim alt ölçek ortalamalarının hafız olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $t(204)=0,75$, $p=0,455$. Buna göre hafız olan ($26,25\pm 3,28$) ve hafız olmayan ($25,81\pm 3,84$) katılımcıların mesleki gelişim alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Son olarak katılımcıların ölçek toplam puanına ilişkin sonuçlar incelendiğinde ölçek toplam puan ortalamalarının hafız olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $t(204)=0,44$, $p=0,661$. Buna göre hafız olan ($328,00\pm 31,66$) ve hafız olmayan ($325,37\pm 38,64$) katılımcıların ölçek toplam puan ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir.

Kur'an kursu öğretmenleri mesleki yeterlikleri alt ölçeklerinden öğrenciyi tanıma ve öğretimi yönetme alt ölçek puanlarının hafız olma durumuna göre Mann Whitney U test sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 2.5. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçek Puanlarının Hafız Olma Durumuna Göre U-Testi Sonuçları

Alt Ölçek	Düzy	N	$\bar{X}\pm S.S$	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Öğrenciyi Tanıma	Evet	51	30,96 $\pm$ 3,11	108,07	5511,5	3719,5	0,526
	Hayır	155	30,42 $\pm$ 3,58	102,00	15809,5		
Öğretimi Yönetme	Evet	51	36,47 $\pm$ 3,45	96,90	4942,0	3616,0	0,352
	Hayır	155	36,66 $\pm$ 4,21	105,67	16379,0		

Tablo incelendiğinde katılımcıların öğrenciyi tanıma alt ölçek sıra ortalamalarının hafız olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $U=3719,5$, $p=0,526$. Buna göre hafız olan (108,07) ve hafız olmayan (102,00) katılımcıların öğrenciyi tanıma alt ölçek sıra ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Katılımcıların öğretimi yönetme alt ölçek sıra ortalamalarının hafız olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $U=3616,0$, $p=0,352$. Buna göre hafız olan (96,90) ve hafız olmayan (105,67) katılımcıların öğretimi yönetme alt ölçek sıra ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir.

2.8.3. Hizmet İçi Eğitim Alma Durumuna Ait Bilgiler

Kur'an kursu öğretmenleri mesleki yeterlikleri alt ölçeklerinden öğrenciyi tanıma, öğretimi planlama/hazırlık, öğretimi düzenleme, öğretimi değerlendirme, öğretimi yönetme, rehberlik, mesleki gelişim ve ölçek toplam puanlarının hizmet içi eğitim alma durumuna göre t testi sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 2.6. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçek Puanlarının Hizmet İçi Eğitim Alma Durumuna Göre t Testi Sonuçları

Alt Ölçek	Düzyer	N	$\bar{X} \pm S.S$	SD	t	p
Öğrenciyi Tanıma	Evet	167	30,58±3,30	205	0,59	0,553
	Hayır	40	30,93±3,18			
Öğretimi Planlama/Hazırlık	Evet	167	56,82±6,70	205	0,05	0,960
	Hayır	40	56,88±6,81			
Öğretimi Düzenleme	Evet	167	124,15±13,78	205	0,31	0,755
	Hayır	40	124,92±15,25			
Öğretimi Değerlendirme	Evet	167	21,44±3,02	205	0,71	0,474
	Hayır	40	21,83±3,06			
Öğretimi Yönetme	Evet	167	36,71±3,78	205	0,29	0,768
	Hayır	40	36,91±3,76			
Rehberlik	Evet	167	31,05±3,77	205	0,23	0,817
	Hayır	40	31,20±3,52			
Mesleki Gelişim	Evet	167	25,94±3,44	205	0,67	0,502
	Hayır	40	26,36±4,15			
Ölçek Toplam	Evet	167	326,68±34,51	205	0,38	0,705
	Hayır	40	329,01±36,60			

Tablo incelendiğinde katılımcıların öğrenciyi tanıma alt ölçek ortalamalarının hizmet içi eğitim alma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $t(205)=0,59$, $p=0,553$. Buna göre hizmet içi eğitim alan ($30,58 \pm 3,30$) ve hizmet içi eğitim almayan ($30,93 \pm 3,18$) katılımcıların öğrenciyi tanıma alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Katılımcıların öğretimi planlama/hazırlık alt ölçek ortalamalarının hizmet içi eğitim alma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $t(205)=0,05$, $p=0,960$. Buna göre hizmet içi eğitim alan ($56,82 \pm 6,70$) ve hizmet içi eğitim almayan ($56,88 \pm 6,81$) katılımcıların öğretimi planlama/hazırlık alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Katılımcıların öğretimi düzenleme alt ölçek ortalamalarının hizmet içi eğitim alma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $t(205)=0,31$, $p=0,755$. Buna

göre hizmet içi eğitim alan (124,15±13,78) ve hizmet içi eğitim almayan (124,92±15,25) katılımcıların öğretimi düzenleme alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Bir diğer alt ölçek olan öğretimi değerlendirme sonuçları incelendiğinde katılımcıların öğretimi değerlendirme alt ölçek ortalamalarının hizmet içi eğitim alma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $t(205)=0,71$, $p=0,474$. Buna göre hizmet içi eğitim alan (21,44±3,02) ve hizmet içi eğitim almayan (21,83±3,06) katılımcıların öğretimi değerlendirme alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Bir diğer alt ölçek olan öğretimi yönetme sonuçları incelendiğinde katılımcıların öğretimi değerlendirme alt ölçek ortalamalarının hizmet içi eğitim alma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $t(205)=0,29$, $p=0,768$. Buna göre hizmet içi eğitim alan (36,71±3,78) ve hizmet içi eğitim almayan (36,91±3,76) katılımcıların öğretimi yönetme alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Katılımcıların rehberlik alt ölçek ortalamalarının hizmet içi eğitim alma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $t(205)=0,23$, $p=0,817$. Buna göre hizmet içi eğitim alan (31,05±3,77) ve hizmet içi eğitim almayan (31,20±3,52) katılımcıların rehberlik alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Katılımcıların mesleki gelişim alt ölçek ortalamalarının hizmet içi eğitim alma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $t(205)=0,67$, $p=0,502$. Buna göre hizmet içi eğitim alan (25,94±3,44) ve hizmet içi eğitim almayan (26,36±4,15) katılımcıların mesleki gelişim alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Son olarak katılımcıların ölçek toplam puanına ilişkin sonuçlar incelendiğinde ölçe toplam puan ortalamalarının hizmet içi eğitim alma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $t(205)=0,38$, $p=0,705$. Buna göre hizmet içi eğitim alan (326,68±34,51) ve hizmet içi eğitim almayan (329,01±36,60) katılımcıların ölçek toplam puan ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir.

2.8.4. Statüye Ait Bilgiler

Kur'an kursu öğreticileri mesleki yeterlikleri alt ölçeklerinden öğretimi planlama/hazırlık, öğretimi düzenleme, öğretimi değerlendirme, rehberlik ve mesleki gelişim alt ölçek puanlarının statü değişkenine göre varyans analizi sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 2.7. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçek Puanlarının Statü Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Ölçek	Düzye	N	$\bar{X}\pm S.S$	SD	F	p	Farklılık
Öğretimi Planlama/Hazırlık	Kadrolu	108	56,08±7,41	2	1,00	0,368	-
	Sözleşmeli	47	56,89±6,84	205			
	Ücretli/Fahri	53	57,72±6,32				
	Toplam	208	56,68±7,02				
Öğretimi Düzenleme	Kadrolu	108	122,61±15,58	2	1,25	0,288	-
	Sözleşmeli	47	124,22±13,23	205			

	Ücretli/Fahri	53	126,52±14,33				
	Toplam	208	123,97±14,78				
Öğretimi Değerlendirme	Kadrolu	108	21,27±3,30	2 205	0,61	0,542	-
	Sözleşmeli	47	21,47±2,92				
	Ücretli/Fahri	53	21,85±2,94				
	Toplam	208	21,46±3,12				
Rehberlik	Kadrolu	108	30,62±4,22	2 205	1,36	0,258	-
	Sözleşmeli	47	31,05±3,66				
	Ücretli/Fahri	53	31,70±3,33				
	Toplam	208	30,99±3,89				
Mesleki Gelişim	Kadrolu	108	25,69±3,72	2 205	0,86	0,426	-
	Sözleşmeli	47	25,94±3,86				
	Ücretli/Fahri	53	26,5±3,52				
	Toplam	208	25,95±3,7				

Tablo incelendiğinde katılımcıların öğretimi planlama/hazırlık alt ölçek ortalamalarının statü alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $F(2,205)=1,00$, $p=0,368$. Buna göre kadrolu ($56,08±7,41$), sözleşmeli ($56,89±6,84$) ve ücretli/fahri ($57,72±6,32$) çalışan katılımcıların öğretimi planlama/hazırlık alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Katılımcıların öğretimi düzenleme alt ölçek ortalamalarının statü alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $F(2,205)=1,25$, $p=0,288$. Buna göre kadrolu ($122,61±15,58$), sözleşmeli ($124,22±13,23$) ve ücretli/fahri ($126,52±14,33$) çalışan katılımcıların öğretimi düzenleme alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Bir diğer alt ölçek olan öğretimi düzenleme alt ölçeğine ilişkin sonuçlar incelendiğinde katılımcıların öğretimi değerlendirme alt ölçek ortalamalarının statü alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $F(2,205)=0,61$, $p=0,542$. Buna göre kadrolu ($21,27±3,30$), sözleşmeli ($21,47±2,92$) ve ücretli/fahri ($21,85±2,94$) çalışan katılımcıların öğretimi değerlendirme alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Rehberlik alt ölçeğine ait ortalama karşılaştırma sonuçları incelendiğinde katılımcıların rehberlik alt ölçek ortalamalarının statü alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $F(2,205)=1,36$, $p=0,258$. Buna göre kadrolu ($30,62±4,22$), sözleşmeli ($31,05±3,66$) ve ücretli/fahri ($31,70±3,33$) çalışan katılımcıların rehberlik alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Son olarak katılımcıların mesleki gelişim alt ölçek ortalamalarının statü alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $F(2,205)=0,86$, $p=0,426$. Buna göre kadrolu ($25,69±3,72$), sözleşmeli ($25,94±3,86$) ve ücretli/fahri ($26,50±3,52$) çalışan katılımcıların mesleki gelişim alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir.

Kur'an kursu öğreticileri mesleki yeterlikleri alt ölçeklerinden öğrenciyi tanıma, öğretimi yönetme ve ölçek toplam puanlarının statü değişkenine göre Kruskal Wallis H test sonuçları Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 2.8. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçek Puanlarının Statü Değişkenlerine Göre Kruskal Wallis H Test Sonuçları

Alt Ölçek	Düzy	N	$\bar{X}\pm S.S$	Sıra Ort.	SD	χ^2	p	Farklılık
Öğrenciyi Tanıma	Kadrolu	108	30,33±3,58	100,90	2	1,08	0,584	-
	Sözleşmeli	47	30,62±3,41	105,11				
	Ücretli/Fahri	53	31±3,28	111,29				
Öğretimi Yönetme	Kadrolu	108	36,18±4,27	98,24	2	2,80	0,247	-
	Sözleşmeli	47	36,99±3,67	108,12				
	Ücretli/Fahri	53	37,3±3,73	114,06				
Ölçek Toplam	Kadrolu	108	322,78±38,94	99,18	2	2,47	0,290	-
	Sözleşmeli	47	327,18±34,72	104,83				
	Ücretli/Fahri	53	332,59±34,21	115,05				

Tablo incelendiğinde katılımcıların öğrenciyi tanıma alt ölçek sıra ortalamalarının statü alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $\chi^2=1,08$, $p=0,584$. Buna göre kadrolu (100,90), sözleşmeli (105,11) ve ücretli/fahri (111,29) çalışan katılımcıların öğrenciyi tanıma alt ölçek sıra ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Bir diğer ölçek olan öğretimi yönetme alt ölçek sıra ortalamalarının statü alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $\chi^2=2,80$, $p=0,247$. Buna göre kadrolu (98,24), sözleşmeli (108,12) ve ücretli/fahri (114,06) çalışan katılımcıların öğretimi yönetme alt ölçek sıra ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Son olarak katılımcıların ölçek toplam puan sıra ortalamalarının statü alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $\chi^2=2,47$, $p=0,290$. Buna göre kadrolu (99,18), sözleşmeli (104,83) ve ücretli/fahri (115,05) çalışan katılımcıların ölçek toplam sıra ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir.

2.8.5. Okul Türüne Ait Bilgiler

Kur'an kursu öğreticileri mesleki yeterlikleri alt ölçeklerinden öğretimi planlama/hazırlık, öğretimi değerlendirme, rehberlik ve mesleki gelişim alt ölçek puanlarının okul türü değişkenine göre varyans analizi sonuçları Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 2.9. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçek Puanlarının Okul Türü Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Ölçek	Düzy	N	$\bar{X}\pm S.S$	SD	F	p	Farklılık
Öğretimi Planlama	İ.H.L.	17	57,00±6,70	4	0,55	0,699	-
	İlahiyat Ön Lisans	81	56,93±6,68	201			

Hazırlık	İlahiyat Lisans (Eski P.)	27	54,85±9,21				
	İlahiyat Lisans(Yeni P.)	68	56,63±6,78				
	Yüksek Lisans	13	57,69±5,92				
	Toplam	206	56,61±7,02				
Öğretimi Değerlendirme	İ.H.L.	17	22,24±2,86				
	İlahiyat Ön Lisans	81	21,41±3,08	4	0,38	0,822	-
	İlahiyat Lisans (Eski P.)	27	21,05±3,93	201			
	İlahiyat Lisans(Yeni P.)	68	21,43±2,79				
	Yüksek Lisans	13	21,54±3,84				
Toplam	206	21,45±3,13					
Rehberlik	İ.H.L.	17	31,35±3,48				
	İlahiyat Ön Lisans	81	31,01±3,81	4	0,34	0,344	-
	İlahiyat Lisans (Eski P.)	27	30,19±5,48	201			
	İlahiyat Lisans(Yeni P.)	68	31,1±3,56				
	Yüksek Lisans	13	31,23±3,11				
Toplam	206	30,97±3,90					
Mesleki Gelişim	İ.H.L.	17	26,12±3,12				
	İlahiyat Ön Lisans	81	26,19±3,48	4	0,60	0,660	-
	İlahiyat Lisans (Eski P.)	27	24,93±4,84	201			
	İlahiyat Lisans(Yeni P.)	68	25,89±3,64				
	Yüksek Lisans	13	26,08±3,55				
Toplam	206	25,91±3,70					

Tablo incelendiğinde katılımcıların öğretimi planlama/hazırlık alt ölçek ortalamalarının okul türü alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $F(4,201)=0,55$, $p=0,699$. Buna göre İ.H.L (57,00±6,70), ilahiyat ön lisans (56,93±6,68), ilahiyat lisans (Eski program) (54,85±9,21), ilahiyat lisans (Yeni program) (56,63±6,78) ve yüksek lisans (57,69±5,92) mezunu katılımcıların öğretimi planlama/hazırlık alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Katılımcıların öğretimi değerlendirme alt ölçek ortalamalarının okul türü alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $F(4,201)=0,38$, $p=0,822$. Buna göre İ.H.L (22,24±2,86), ilahiyat ön lisans (21,41±3,08), ilahiyat lisans (Eski program) (21,05±3,93), ilahiyat lisans (Yeni program) (21,43±2,79) ve yüksek lisans (21,54±3,84) mezunu katılımcıların öğretimi değerlendirme alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Rehberlik alt ölçeğine ait ortalama karşılaştırma sonuçları incelendiğinde katılımcıların rehberlik alt ölçek ortalamalarının okul türü alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $F(4,201)=0,34$, $p=0,344$. Buna göre İ.H.L (31,35±3,48), ilahiyat ön lisans (31,01±3,81), ilahiyat lisans (Eski program) (30,19±5,48), ilahiyat lisans (Yeni program) (31,1±3,56) ve yüksek lisans (31,23±3,11) mezunu katılımcıların rehberlik alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Son olarak katılımcıların mesleki gelişim alt ölçek ortalamalarının okul türü alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $F(4,201)=0,86$, $p=0,660$. Buna göre İ.H.L (26,12±3,12), ilahiyat ön lisans (26,19±3,48), ilahiyat lisans (Eski program) (24,93±4,84), ilahiyat lisans (Yeni program) (25,89±3,64) ve

yüksek lisans (26,08±3,55) mezunu katılımcıların mesleki gelişim alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir.

Kur'an kursu öğreticileri mesleki yeterlikleri alt ölçeklerinden öğrenciyi tanıma, öğretimi düzenleme, öğretimi yönetme ve ölçek toplam puanlarının statü değişkenine göre Kruskal Wallis H test sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 2.10. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçek Puanlarının Okul Türü Değişkenlerine Göre Kruskal Wallis H Test Sonuçları

Alt Ölçek	Düzye	N	$\bar{X}\pm S.S$	Sıra Ort.	SD	χ^2	p	Fark
Öğrenciyi Tanıma	İ.H.L.	17	31,06±3,65	111,91				
	İlahiyat Ön Lisans	81	30,49±3,18	101,62				
	İlahiyat Lisans (Eski P.)	27	29,56±4,75	91,78	4	1,90	0,753	-
	İlahiyat Lisans(Yeni P.)	68	30,83±3,16	106,86				
	Yüksek Lisans	13	30,92±3,43	111,00				
Öğretimi Düzenleme	İ.H.L.	17	123,55±14,6	102,26				
	İlahiyat Ön Lisans	81	124,43±14,95	106,54				
	İlahiyat Lisans (Eski P.)	27	120,76±19,35	96,89	4	0,69	0,952	-
	İlahiyat Lisans(Yeni P.)	68	124,1±13,45	101,86				
	Yüksek Lisans	13	126,52±11,07	108,50				
Öğretimi Yönetme	İ.H.L.	17	36,41±4,15	103,41				
	İlahiyat Ön Lisans	81	36,64±4,03	103,88				
	İlahiyat Lisans (Eski P.)	27	35,63±5,66	99,44	4	0,51	0,973	-
	İlahiyat Lisans(Yeni P.)	68	37,01±3,37	106,16				
	Yüksek Lisans	13	36,77±3,22	95,73				
Ölçek Toplam	İ.H.L.	17	327,73±36,03	106,65				
	İlahiyat Ön Lisans	81	327,11±35,84	104,82				
	İlahiyat Lisans (Eski P.)	27	316,96±50,94	97,37	4	0,41	0,982	-
	İlahiyat Lisans(Yeni P.)	68	326,98±33,47	103,01				
	Yüksek Lisans	13	330,75±30,59	106,42				

Tablo incelendiğinde katılımcıların öğrenciyi tanıma alt ölçek sıra ortalamalarının okul türü alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $\chi^2=1,90$, $p=0,753$. Buna göre İ.H.L (111,91), ilahiyat ön lisans (101,62), ilahiyat lisans (Eski program) (91,78), ilahiyat lisans (Yeni program) (106,86) ve yüksek lisans (111,0) mezunu katılımcıların öğrenciyi tanıma alt ölçek sıra ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Bir diğer ölçek olan öğretimi düzenleme alt ölçek sıra ortalamalarının okul türü alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $\chi^2=0,69$, $p=0,952$. Buna göre İ.H.L (102,26), ilahiyat ön lisans (106,54), ilahiyat lisans (Eski program) (96,89), ilahiyat lisans (Yeni program) (101,86) ve yüksek lisans (108,50) mezunu katılımcıların öğretimi düzenleme alt ölçek sıra ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Bir diğer ölçek olan öğretimi yönetme alt ölçek sıra ortalamalarının okul türü alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $\chi^2=0,51$, $p=0,973$.

Buna göre İ.H.L (103,41), ilahiyat ön lisans (103,88), ilahiyat lisans (Eski program) (99,44), ilahiyat lisans (Yeni program) (106,16) ve yüksek lisans (95,73) mezunu katılımcıların öğretimi yönetme alt ölçek sıra ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir. Son olarak katılımcıların ölçek toplam puan sıra ortalamalarının okul türü alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $\chi^2=0,41$, $p=0,982$. Buna göre İ.H.L (106,65), ilahiyat ön lisans (104,82), ilahiyat lisans (Eski program) (97,37), ilahiyat lisans (Yeni program) (103,01) ve yüksek lisans (106,42) mezunu katılımcıların ölçek toplam sıra ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir.

2.8.6. Hizmet Yılına Ait Bilgiler

Kur'an kursu öğretmenleri mesleki yeterlikleri alt ölçeklerinden öğretimi değerlendirme alt ölçek puanlarının hizmet yılı değişkenine göre varyans analizi sonuçları Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 2.11. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçek Puanlarının Hizmet Yılı Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Ölçek	Düzy	N	$\bar{X}\pm S.S$	SD	F	p	Farklılık
Öğretimi Değerlendirme	1-5 yıl	79	21,44±3,06	3 196	1,07	0,362	-
	6-10 yıl	57	21,88±3,27				
	11-15 yıl	42	21,67±3,29				
	16 ve üstü	22	20,50±2,86				
	Toplam	200	21,52±3,15				

Tablo incelendiğinde katılımcıların öğretimi değerlendirme alt ölçek ortalamalarının hizmet yılı alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir, $F(3,196)=1,07$, $p=0,362$. Buna göre 1-5 yıl (21,44±3,06), 6-10 yıl (21,88±3,27), 11-15 yıl (21,67±3,29) ve 16 ve üstü yıl (20,50±2,86) hizmet yılına sahip katılımcıların öğretimi planlama/hazırlık alt ölçek ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir.

Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçek Puanlarının Hizmet Yılı Değişkenlerine Göre Kruskal Wallis H Test Sonuçları Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 2.12. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçek Puanlarının Hizmet Yılı Değişkenlerine Göre Kruskal Wallis H Test Sonuçları

Alt Ölçek	Düzy	N	$\bar{X}\pm S.S$	Sıra Ort.	SD	χ^2	p	Fark
Öğrenciyi Tanıma	1-5 yıl	79	30,61±3,47	99,75	3	8,42	0,038	1-4 2-4 3-4
	6-10 yıl	57	31,14±3,4	109,50				
	11-15 yıl	42	31,05±3,2	106,21				
	16 ve üstü	22	28,64±3,81	68,95				

Öğretimi Planlama- Hazırlık	1-5 yıl	79	56,69±6,97	99,96	3	8,47	0,047	1-4
	6-10 yıl	57	57,54±7,68	110,20				
	11-15 yıl	42	57,35±6,71	104,93				
	16 ve üstü	22	53,29±6,4	68,84				
Öğretimi Düzenleme	1-5 yıl	79	124,76±13,96	102,77	3	7,96	0,047	1-4
	6-10 yıl	57	124,91±15,77	106,27				
	11-15 yıl	42	125,71±13,67	105,44				
	16 ve üstü	22	115,8±15,92	67,98				
Öğretimi Yönetme	1-5 yıl	79	36,87±3,94	103,61	3	4,16	0,244	-
	6-10 yıl	57	36,92±4,4	106,11				
	11-15 yıl	42	36,5±3,86	98,52				
	16 ve üstü	22	35,39±4,16	78,59				
Rehberlik	1-5 yıl	79	31,12±3,62	100,78	3	1,56	0,668	-
	6-10 yıl	57	30,97±4,15	101,24				
	11-15 yıl	42	31,29±3,9	105,92				
	16 ve üstü	22	29,84±4,61	87,25				
Mesleki Gelişim	1-5 yıl	79	26,06±3,76	102,53	3	11,46	0,009	1-4
	6-10 yıl	57	26,54±3,75	110,70				
	11-15 yıl	42	26,1±3,74	102,58				
	16 ve üstü	22	23,77±3,07	62,82				
Ölçek Toplam	1-5 yıl	79	327,56±35,71	101,68	3	8,46	0,037	1-4
	6-10 yıl	57	329,91±39,56	107,74				
	11-15 yıl	42	329,66±35,74	105,79				
	16 ve üstü	22	307,22±36,59	67,43				

Tablo incelendiğinde katılımcıların öğrenciyi tanıma alt ölçek sıra ortalamalarının hizmet yılı alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir, $\chi^2=8,42$, $p=0,038$. Oluşan bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere gerçekleştirilen çoklu karşılaştırma testleri sonucunda 1-5 yıl (99,75), 6-10 yıl (109,50) ve 11-15 yıl (106,21) hizmet süresine sahip katılımcıların öğrenciyi tanıma alt ölçek sıra ortalamalarının 16 ve üstü (68,95) hizmet süresine sahip olan katılımcıların alt ölçek sıra ortalamalarından fazla olduğu belirlenmiştir. Bir diğer alt ölçek olan öğretimi planlama/hazırlık alt faktörüne ait sonuçlar incelendiğinde katılımcıların öğretimi planlama/hazırlık alt ölçek sıra ortalamalarının hizmet yılı alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir, $\chi^2=8,47$, $p=0,047$. Oluşan bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere gerçekleştirilen çoklu karşılaştırma testleri sonucunda 1-5 yıl (99,96), 6-10 yıl (110,20) ve 11-15 yıl (104,93) hizmet süresine sahip katılımcıların öğretimi planlama/hazırlık alt ölçek sıra ortalamalarının 16 ve üstü (68,84) hizmet süresine sahip olan katılımcıların alt ölçek sıra ortalamalarından fazla olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların öğretimi düzenleme alt ölçek sıra ortalamalarının hizmet yılı alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir, $\chi^2=7,96$, $p=0,047$. Oluşan bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere gerçekleştirilen çoklu karşılaştırma testleri sonucunda 1-5 yıl (102,77), 6-10 yıl (106,27) ve 11-15 yıl (105,44) hizmet süresine sahip katılımcıların öğretimi düzenleme alt ölçek sıra ortalamalarının 16 ve üstü

(67,98) hizmet süresine sahip olan katılımcıların alt ölçek sıra ortalamalarından fazla olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların mesleki gelişim alt ölçek sıra ortalamalarının hizmet yılı alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir, $\chi^2=11,46$, $p=0,009$. Oluşan bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere gerçekleştirilen çoklu karşılaştırma testleri sonucunda 1-5 yıl (102,53), 6-10 yıl (110,70) ve 11-15 yıl (102,58) hizmet süresine sahip katılımcıların öğrenciyi tanıma alt ölçek sıra ortalamalarının 16 ve üstü (62,82) hizmet süresine sahip olan katılımcıların alt ölçek sıra ortalamalarından fazla olduğu belirlenmiştir. Son olarak katılımcıların ölçek toplam sıra ortalamalarının hizmet yılı alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir, $\chi^2=8,46$, $p=0,037$. Oluşan bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere gerçekleştirilen çoklu karşılaştırma testleri sonucunda 1-5 yıl (101,68), 6-10 yıl (107,74) ve 11-15 yıl (105,79) hizmet süresine sahip katılımcıların öğrenciyi tanıma alt ölçek sıra ortalamalarının 16 ve üstü (67,43) hizmet süresine sahip olan katılımcıların alt ölçek sıra ortalamalarından fazla olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada yer alan diğer ölçeklerden öğretimi yönetme ($\chi^2=4,16$, $p=0,244$) ve rehberlik ($\chi^2=1,56$, $p=0,668$) alt ölçek sıra ortalamalarının hizmet yılı alt grupları arasında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Buna göre 1-5 yıl, 6-10 yıl, 11-15 yıl ve 16 ve üstü yıl hizmet süresine sahip katılımcıların öğretimi yönetme ve rehberlik sıra ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir.

2.8.7. Mesleki Yeterlik Alt Ölçek İlişkilerine Ait Bilgiler

Kur'an kursu öğreticileri mesleki yeterlikleri alt ölçekleri arasındaki Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayıları Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 2.13. Kur'an Kursu Öğreticileri Mesleki Yeterlikleri Alt Ölçekleri Arasındaki İlişki Katsayıları

Alt Ölçek	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8) **
(1) Öğrenciyi Tanıma	0,73*	0,73*	0,67*	0,72*	0,69*	0,67*	0,80*
(2) Öğretimi Planlama/Hazırlık		0,90*	0,81*	0,80*	0,81*	0,93*	0,94*
(3) Öğretimi Düzenleme			0,81*	0,85*	0,83*	0,84*	0,97*
(4) Öğretimi Değerlendirme				0,76*	0,82*	0,78*	0,87*
(5) Öğretimi Yönetme					0,83*	0,83*	0,91*
(6) Rehberlik						0,82*	0,90*
(7) Mesleki Gelişim							0,90*

*0,01 düzeyinde anlamlı değer, **Ölçek toplam puan.

Tablo da yer alan Kur'an kursu öğretmenleri mesleki yeterlikleri alt ölçekleri arasındaki ilişki katsayıları incelendiğinde 0,67-0,91 arasında değişen ilişkiler olduğu görülmektedir. Söz konusu tüm ilişkilerin 0,01 güven aralığında anlamlı ve doğru yönlü olduğu söylenebilir. Öğrenciyi tanıma ve diğer alt faktörler arasındaki ilişkilerin anlamlı, aynı yönlü ve orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Diğer alt ölçeklerin kendi aralarında ve ölçek geneliyle olan ilişki katsayıları incelendiğinde anlamlı, doğru yönlü, yüksek ve çok yüksek düzeyde ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ

Bu çalışmanın amacı; Kur'an kursu öğretmenlerinin mesleki yeterliklerinin çeşitli değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmektir. Yapılan analizler neticesinde elde edilen bulgulara ait sonuçlar ve tartışma aşağıda ele alınmıştır.

Kur'an Kursu öğretmenlerinin mesleki yeterlik alt ölçeklerine ait betimsel değerler incelendiğinde, grubun mesleki yeterlik alt ölçek puanlarının maximum ve minimum aralığının aritmetik ortalamasının oldukça yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Bu da Kur'an Kursu öğretmenlerinin mesleki yeterlikleri noktasında kendilerini "oldukça yeterli" gördükleri anlamına gelmektedir. Kur'an kursu öğretmenlerinin mesleki yeterlik algılarının yüksek çıkması, onların yaptıkları mesleği başarılı bir şekilde sürdürebildikleri algısını taşıdıklarını ve kendilerini bu mesleği icra etme noktasında donanımlı bulduklarını ifade etmektedir denebilir. Bulguların bu yönde çıkmasında örneklem grubunun mesleğini severek yapması ve görevlerine ilişkin aidiyet duygularının güçlü olması gibi nedenler etkin olabilir. Zira bireyin işini kimliği olarak görmesi ve alanında çalışmayı sevmesi; öğrenme isteğini ve merak duygusunu taze tutarak kendisini geliştirmesini sağlayabilir, dolayısıyla başarısını da artırabilir.

Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde, bu araştırma bulgularını destekleyen bazı çalışmaların olduğunu görmek mümkündür.¹¹⁵

Mesleki yeterlik alt ölçek puanlarının, hafız olma durumuna göre yapılan analiz sonuçları incelendiğinde; Kur'an kursu öğretmenlerinin öğretimi düzenleme, öğretimi planlama, öğretimi değerlendirme, öğrenciyi tanıma, öğretimi yönetme, rehberlik ve mesleki gelişim alt ölçek puanlarında anlamlı bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı, Kur'an Kursu Öğreticilerini atamada hafızlara öncelik verse de, elde edilen bulgulardan yola çıkarak hafız olmayan kişilerin aldıkları eğitimlerin bu görevi yerine getirmeye katkı sağladığı söylenebilir. Ayrıca hafız olma durumu bilhassa hafız yetiştirme hususunda aranan bir vasıf olsa da Kur'an kursu öğreticiliği için ekstra bir donanımdır ve öğretimi düzenleme, öğretimi planlama, öğretimi değerlendirme, öğrenciyi tanıma, öğretimi yönetme, rehberlik ve mesleki gelişim açısından zorunlu bir edinim değildir. Bu nedenle Kur'an kursu öğretmenleri arasında hafız olanlar ile olmayanlar arasında alt ölçeklerde anlamlı bir farklılaşmanın olmaması doğal kabul edilebilir.

¹¹⁵ Zülfi Doğan, *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2019, s.185; Yüksel, "4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Öğretim Yöntemleri Açısından Yeterlik Algıları (Çankırı Örneği)", s.155.

Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde, hem bu araştırmayı destekleyen bulgulara hem de farklı sonuçlara rastlanmaktadır.¹¹⁶

Mesleki yeterlik alt ölçek puanlarının, hizmet içi eğitim alma durumuna göre yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında; Kur'an kursu öğretmenlerinin öğretimi düzenleme, öğretimi planlama, öğretimi değerlendirme, öğrenciyi tanıma, öğretimi yönetme, rehberlik ve mesleki gelişim alt ölçek puanlarında anlamlı bir farklılaşma olmadığı anlaşılmıştır. Bu bulguya ulaşılmasında örneklem grubunun genelinin üniversite mezunu olmasının ve lisans düzeyinde gerekli eğitimleri almasının etkili olduğu ifade edilebilir. Bunun yanı sıra internet ağlarında bireylerin kendilerini geliştirmelerine yönelik pek çok ücretsiz içerik üretilmektedir. Kur'an kursu öğretmenlerinin, bu içeriklerden eğitim ve öğretim becerileri üzerine olan videoları seyretmeleri ya da ilgili hususta okumalar yapmaları dolayısıyla mesleklerini güzel icra edebilmek adına kendilerini geliştirmeleri de oldukça olasıdır. Ayrıca bireylerin karşılaştıkları problemler karşısında kendi meslektaşları ile istişarelerde bulunmaları, bilgi ve tecrübesi yüksek çalışma arkadaşlarının görüşlerine başvurmaları da hizmet içi eğitim alma durumunun anlamlı bir farklılaşma oluşturmamasında önemli bir faktör olabilir. Zira insanlar birbirlerinden etkilenmektedir ve bireyin başarısı grubun başarısının yükselmesinde katkı sahibidir.

Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde görev alan personele verilen hizmet içi eğitim programlarını genel hizmet içi eğitim programı ve konu merkezli hizmet içi eğitim programı olarak iki aşamada ele almak mümkündür. Hizmet içi eğitim programlarının temel amacı hali hazırda belli bir eğitim sürecinden geçerek görev alan çalışanları, gelişen ve değişen dünyanın gündeminden koparmadan yeni ihtiyaçlar doğrultusunda gelişmelerine olanak sağlamak, bu alanı sağlarken de hem ekonomik hem de vakit noktasında en uygun olacak sistemi yakalayabilmektir. Öğretici göreve başladığı andan itibaren mesleki anlamda yeterli bulunsa bile, sürekli gelişen ve dönüşen bu döngünün dışında kalması kaçınılmaz olmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı "Kurumun başarısı personelin gelişmesine bağlıdır." misyonuyla hareket etmekte ve hizmet içi eğitim programlarına önem vermektedir.¹¹⁷ Hizmet içi eğitim programlarına bütün personel dahil edilmektedir ve bu programlar, her personelin kendi alanına uygun şekilde farklılaşmaktadır. Hizmet içi eğitimin amacı sadece öğreticideki eksikliği

¹¹⁶ Ümran Ekinci, *Hafızlık Öğreticilerinin Mesleki Yeterliklerine İlişkin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma (İstanbul Örneği)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2021, ss.67-70; Cemil Oruç, "Hafızlık Eğitimi: Elâzığ-Harput Hamdi Başaran Kur'an Kursu Örneği", *Diyanet İlmî Dergi*, C.45, S.3, 2009, s.59; Korkmaz, *Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri*, ss.335, 349.

¹¹⁷ "Din Hizmetleri Sunan Personelin Genel Hizmet İçi Eğitim Programı", <https://hukukmusavirligi.diyanet.gov.tr/Documents/Diyanet%20%C4%B0%C5%9Fleri%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Hizmeti%C3%A7i%20E%C4%9Fitim%20Y%C3%B6netmeli%C4%9Fi.pdf> (Erişim Tarihi: 06.11.2022).

gidermek değil, aynı zamanda yeterli ve donanımlı olan bir öğreticinin potansiyelini de açığa çıkarmaktır. Öğreticiler açısından sadece bilmek yeterli olmamakta aynı zamanda bildiğini de doğru bir şekilde öğrenciye aktarmak gerekmektedir. Hizmet içi eğitim programlarında iki temel düşüncenin öne çıktığı görülmektedir ki bunlar; yeterli alan bilgisine sahip olmak ve bu bilgiyi çağımızın şartlarını da göz önünde bulundurarak doğru bir şekilde muhabata (öğrenciye) aktarabilmektir.

Hizmet içi eğitim programlarının içeriğine bakılırsa yoğunluğun Kur'an bilgisi üzerinde olduğunu söylemek mümkündür. Programın detayında, alan bilgisi kısmında Kur'an'ın muhtevası ve yorumlanması, hadisın önemi ve konularına göre hadisler, fikhın temel kavramları ve güncel fikh meseleleri, ilmihal, kelam, inanç esaslarının toplumsal boyutları, ahlakın başka kavramlarla ilişkisi, Hz. Peygamberin hayatını yeniden düşünmek ve diğer dinler gibi konular bulunmaktadır. Alan konularının dışında, genel kültür ve eğitime-öğretme yeterlikleri konuları da hizmet içi eğitim programına dahil edilmektedir. Bu bağlamda din ve kültür, yaygın din eğitimi, Kur'an öğretim yöntem ve teknikleri, hitabet, etkili iletişim ve dini danışmanlık gibi konular ile uygulama noktasında da Kur'an okuma becerisi, Kur'an'ı öğretim becerisi ve dini bilgileri öğretim becerisi şeklindeki dersler de programda yerini almaktadır.¹¹⁸ Söz konusu program, Kur'an kursu öğreticilerine spesifik olarak hazırlanmış eğitim programıdır. Bazı hizmet içi eğitim programları genelde personele özelde Kur'an kursu öğreticilerine zorunlu tutulmakta bazıları ise isteğe bağlı olarak düzenlenmektedir.

Tahih-i huruf, aşere-i takrib, hüsn-i tilavet, çevirim içi arapça, sözleşmeli personele yönelik mesleğe hazırlık eğitim programı (Kur'an kursu öğreticileri), dini musiki, ezanı güzel okuma vb hizmet içi eğitim programları da ihtiyaca binaen hazırlanmakta ve dönem dönem tekrarları verilmektedir. Yukarıda da bahsedildiği üzere Din İşleri Yüksek Kurulunun pek çok konuda hizmet içi eğitim programı hazırladığı bilinmektedir. Bu programlar alanında uzman kişilerce hazırlanmıştır ve nitelikli kazanımı arttıracak düzeyde olduğu söylenebilir. Burada da görüldüğü üzere bu eğitimler Kur'an kursu öğreticilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca ilgili eğitimlerin sürdürülmesi, mesleki yıpranmışlıkların ve yanlış eğitim anlayışlarının önüne geçmede etkilidir ve bireyin kendini devamlı güncellemesine yardımcı olmaktadır.

¹¹⁸ “Din Hizmetleri Sunan Personelin Genel Hizmet İçi Eğitim Programı”, <https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/Documents/Diyaret%20%C4%B0%C5%9Fleri%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Hizmeti%C3%A7i%20E%C4%9Fitim%20Y%C3%B6netmeli%C4%9Fi.pdf> (Erişim Tarihi: 07.11.2022).

Konuyla ilgili alanyazın tarandığında, hem bu çalışmayı destekleyen bulgulara hem de farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir.¹¹⁹

Mesleki yeterlik alt ölçek puanları statü değişkenine göre analiz edildiğinde, Kur'an kursu öğretmenlerinin öğretimi planlama/hazırlık, öğretimi düzenleme, öğretimi değerlendirme, rehberlik, mesleki gelişim, öğrenciyi tanıma ve öğretimi yönetme ölçek toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır. DİB bünyesinde istihdam edilen Kur'an kursu öğretmenleri kadrolu, sözleşmeli ve fahri olmak üzere üç ayrı statüde görev almaktadır. Fahri olan personelin daha düşük ücret alması nedeniyle yaşadığı ekonomik farklılaşmanın görevine olumsuz yansımaları beklenebilir. Buna rağmen fahri Kur'an Kursu öğretmenlerinin alt ölçek puanlarının sözleşmeli ve kadrolu personelden farklılaşmadığı görülmüştür. Bahsi geçen sonucun ortaya çıkmasında ilgili statülerdeki her öğreticinin istihdam öncesi aynı eğitimlerden geçmesinin etkili olduğu söylenebilir. Zira bir kimsenin fahri de olsa Kur'an kursu öğreticisi olabilmesi için İHL ve İlahiyat Fakültesi gibi din eğitimi ağırlıklı bir kurumda eğitim alması ve işe alım mülakatlarından başarıyla geçmesi gerekmektedir. Ayrıca DİB'in il bazında düzenlediği eğitici seminerlere statü ayrımı yapılmadan tüm eğitimciler katılabilmektedir.¹²⁰ Bu hizmetin Kur'an kursu öğretmenleri arasında oluşabilecek açığı kapatmada önemli bir yere sahip olduğu da ifade edilebilir.

Konuyla ilgili alanyazın gözden geçirildiğinde, bu çalışmayı destekleyen benzer bulgulara ulaşıldığı tespit edilmiştir.¹²¹

Mesleki yeterlik alt ölçek puanlarının, okul türü değişkenine göre yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında; Kur'an kursu öğretmenlerinin öğretimi düzenleme, öğretimi planlama, öğretimi değerlendirme, öğrenciyi tanıma, öğretimi yönetme, rehberlik ve mesleki gelişim alt ölçek puanlarında anlamlı bir farklılaşma olmadığı izlenmiştir. Örneklem grubunda 81 kişinin ilahiyat ön lisans programından, 68 kişinin yeni ilahiyat programından, 27 kişinin eski ilahiyat programından, 13 kişinin yüksek lisans programından, 17 kişinin ise imam-hatip lisesinden mezun olduğu tespit edilmiştir. Dikkat edildiğinde Antalya ilinde görev alan öğretmenlerin çoğunluğunun lisans ve ön lisans mezunu olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgularda anlamlı

¹¹⁹ Doğan, *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)*, s.187; Korkmaz, *Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri*, ss. 335-337.

¹²⁰ Kur'an kursu öğretmenleri statü farkı olmaksızın DİB'in sağladığı hem hizmetiçi eğitim hem de diğer mesleki gelişim faaliyetlerine katılmak istemektedirler. Bkz. Mehmet Korkmaz, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Üzerine Bir Araştırma", *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, S.1, 2020, ss.247-248.

¹²¹ Doğan, *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)*, s.186; Korkmaz, *Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri*, ss.330-331; Yüksel, "4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Öğretim Yöntemleri Açısından Yeterlik Algıları (Çankırı Örneği)", s.158.

bir farklılaşma görülmemesinde lise mezunu öğretici sayısının düşük olmasının etkili olduğu söylenebilir. Zira lisans düzeyindeki formasyon derslerinde alt ölçeklerle ilgili konulara yer verilmektedir. Önlisans mezunları ise genellikle yüzyüze ya da ilitam ile lisans tamamlama eğiliminde oldukları için ilgili eğitimleri almaktadırlar. Bunların yanısıra Diyanet İşleri Başkanlığı hizmetiçi eğitimler vasıtasıyla personelinin gelişimini desteklemekte, eksik yönlerinin tamamlanması için gereken gayreti göstermektedir. Hem üniversitede alınan eğitimler, hem DİB'in uygulamaları, hem bireylerin şahsi çabaları hem de öğrenci grubunun olumlu olumsuz dönütleri, personelde okul türü değişkenine göre oluşması beklenen farklılaşmanın önüne geçmekte ve tüm eğitimcileri yakın düzeylerde birleştirmektedir, denebilir.

Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde, bu çalışmayı destekleyen bulgulara sahip olan ve daha farklı sonuçlar içeren çeşitli araştırmalar olduğu görülmektedir.¹²²

Mesleki yeterlik alt ölçek puanlarının hizmet yılı değişkenine göre yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında; Kur'an kursu öğretmenlerinin öğrenciyi tanıma, planlama/hazırlık, öğretimi düzenleme, mesleki gelişim sıra ortalamalarının hizmet yılı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı, öğretimi yönetme, rehberlik ve öğretimi değerlendirme sıra ortalamalarının ise hizmet yılı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Buna göre; 1-5 yıl, 6-10 yıl ve 11-15 yıl hizmet süresine sahip olan katılımcıların; öğrenciyi tanıma, planlama/hazırlık, öğretimi düzenleme, mesleki gelişim alt ölçek sıra ortalamalarının 16 ve üstü hizmet süresine sahip olan katılımcıların alt ölçek sıra ortalamalarından fazla olduğu belirlenmiştir. Çıkan sonucun sebebinin 16 yıl ve üzeri hizmette bulunan öğretmenlerin yaşlarının diğerlerine nazaran ileri seviyede olması ve öğreticinin bunun getirdiği bir takım mental düşüşlerden etkilenmesi olduğu düşünülebilir. Ayrıca meslekte uzun yıllar geçirmiş olan din görevlilerinin, ekonomik nedenler, beklentilerine ulaşma ümitlerini kaybetmeleri, görev heyecanında düşme, yıllarca aynı statüde kalma gibi nedenlere bağlı olarak, mesleki tükenmişlik düzeylerinin yükselmesi de öğretmenlerde mesleki yeterlik algısını düşürebilir. Bu sonucu etkileyen bir başka neden de 4-6 yaş grubu için din eğitimi veren kursların kurulması olabilir. Zira belli hizmet süresini aşmış, orta yaşın üzerine geçmiş

¹²² Öz, "Yaz Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri: Bolu İli Örneği", ss.454-455; İbrahim Turan, "Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C.13, S.1, 2013, ss.60-63; Doğan, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Alguları (Kayseri Örneği)", s.187; Mevlüt Kaya, Nurettin Küçük, "Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlikleri: Safranbolu'da Görev Yapan Din Görevlileri Üzerine Bir Araştırma", *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.5, 2015, s.11; Korkmaz, *Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri*, ss.333-335.

kimseler, bu gruba istihdam edildiklerinde, ilgili grubun özel eğitim formasyonlarında yetersiz olmalarından dolayı zorluklar yaşamaktadırlar. Ayrıca daha evvel yetişkin eğitimi ile meşgul olmuş Kur'an kursu öğretmenlerinin, çocukların enerjilerine, gürültülerine ve henüz disipline edilmemiş yapılarına uyum sağlamada zorlandıkları düşünülenilir.

Konuyla ilgili alanyazına bakıldığında, bu çalışmayı destekleyen bulgular elde eden ve farklı sonuçlara ulaşan araştırmalar olduğu görülmektedir.¹²³

Kur'an kursu öğretmenleri mesleki yeterlik alt ölçekleri arasındaki ilişki katsayıları incelendiğinde, öğretimi planlama/hazırlık ile mesleki gelişim alt boyutlarının birbiriyle olan ilişki düzeyinin 0,94'le en yüksek değeri gösterdiği görülmektedir. Buna göre mesleki gelişim açısından yeterli olan bir öğretici aynı zamanda öğretimi planlama noktasında da oldukça yeterlidir. Söz konusu değeri öğretimi planlama/hazırlık ve öğretimi düzenleme alt boyutları 0,90'luk puanla takip etmektedir. Bu da yine oldukça yüksek bir değeri ifade etmektedir. Öğretimi düzenleme ve öğretimi yönetme, öğretimi düzenleme ve mesleki gelişim, öğretimi düzenleme ve rehberlik, öğretimi yönetme ve rehberlik, öğretimi yönetme ve mesleki gelişim, öğretimi değerlendirme ve rehberlik, rehberlik ve mesleki gelişim, öğretimi planlama ve öğretimi değerlendirme, öğretimi düzenleme ve öğretimi değerlendirme, öğretimi planlama ve rehberlik alt boyutlarının ilişki düzeyleri de 0,80'in üzerinde olup birbirlerine yakınlık göstermektedir ve yine oldukça yüksek bir değeri ifade etmektedir. Sonuçlara bakıldığında en düşük ilişki değerinin 0,67 ile öğrenciyi tanıma ve öğretimi değerlendirme arasında olduğunu söylemek mümkündür.

Yapılan analiz sonucunda Kur'an kursu öğretmenlerinin mesleki yeterliliği, alt boyutlar olan; öğrenciyi tanıma, öğretimi planlama/hazırlık, öğretimi düzenleme, öğretimi değerlendirme, öğretimi yönetme, rehberlik ve mesleki gelişim ile doğru orantılı çıkmaktadır. Bu sonuca göre mesleki yeterliğin alt boyutlarıyla bütünsel bir süreç izlediği, bir hususta yeterli olmanın diğer hususları da olumlu yönde etkilediği anlaşılmaktadır. Neticede öğretmenlerin yetiştirilme aşamasında hiçbir boyutun ihmal edilmemesi, her birine ayrı ayrı önemiyet verilerek eğitimin titizlikle verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılır. Zira önemsenmeyen, göz ardı edilen her boyut, diğerlerini etkileyebilir ve kalitenin tüm boyutlarda düşmesine neden olabilir.

¹²³Şeref Göküş, "Din Görevlilerinin Örgütsel Güven Düzeyleri İle Mesleki Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, C.9, S.2, 2019, ss.299-300; Öz, "Yaz Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-öğretim Yeterlikleri: Bolu İli Örneği", ss.452-453; Korkmaz, *Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri*, ss.331-332; Doğan, *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)*, s.186; Kaya, Küçük, "Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlikleri: Safranbolu'da Görev Yapan Din Görevlileri Üzerine Bir Araştırma", s.13.

Kur'an Kursu Öğreticilerinin Çalıştığı Kuruma Yönelik Öneriler

Kur'an kursu öğretmenleri öğrenciyle birebir iletişim halinde olan bir çalışan grubudur. Bu sebeple mesleğin asıl özü olan öğrenciye bilgi aktarma noktasındaki yeterlik, alan hakimiyeti kadar önemlidir. Zira yalnızca alanı bilmek yetmez bunun yanı sıra din görevlisi muhatabına öğretebilmelidir. Nasıl izah edileceği, öğretileceği ve kalıcılığının sağlanacağı bilinmeyen bir bilgi, sadece bilginin sahibini aydınlatabilir. Ancak öğrenciyi tanıma, iletişim, rehberlik, öğretim yöntem ve metotlarını bilmek ilmin muhatap kitleye aktarılacak yayılmasının önünü açar. Bu sebeple hizmet içi eğitim programlarında öğrenciyi tanıma, iletişim, rehberlik, çocuk-ergenlik-genç-yetişkin psikolojileri ve gelişim dönemleri, özel öğretim yöntem ve teknikleri dersleri yoğunlaştırılmalı, içerikler yüzeysel geçilerek değil daha detaylı bir biçimde işlenmelidir. Ayrıca verilen hizmet içi eğitimler seminerle sınırlandırılmayıp, ders ya da söyleşi biçiminde uygulanarak Kur'an kursu öğretmenlerin sürece aktif katılımı sağlanabilir. Bu uygulamada örnek olay incelemesi metoduyla farklı öğretim durumlarında yapılması gerekenler incelenebilir ya da beyin fırtınası, sokratik sorgulama gibi usullerle görevlilerin en doğru yöntemi kendilerinin tespit etmesine olanak sağlanabilir. Bu sayede yapılan öğretimin kalıcılığı ve yaşama aktarılması daha da kolaylaşabilir. Zira gerek Korkmaz'ın gerek Doğan'ın çalışmalarında öğretmenlerin alan konularına hakimiyetinin yeterli düzeyde olduğu fakat öğrenciye aktarımı noktasında birtakım sıkıntılar yaşadıkları belirtilmektedir.

Hizmet içi eğitim programları daha sık yapılabilir. Bu Korkmaz'ında çalışmasında öğretmenlerin talep ettiği bir şeydir. Böylelikle mazereti sebebiyle bir eğitime katılamayan öğretmenler burada kaçırdığı fırsatı başka bir eğitimle tekrar yakalayarak bundan fayda sağlayabilir. Bir başka hususta hizmet içi eğitim programlarının genelde kadrolu ve sözleşmeli öğretmenlere yönelik olmasıdır. Fakat Diyanet'in bünyesinde sayı olarak azımsanmayacak kadar çok fahri öğretici de görev almaktadır. İlgili öğretmenler Diyanet'in bünyesinde çalıştığı için kurumun başarısını etkilemektedir. Bu sebeple hizmet içi eğitim programlarından fahri öğretmenlerin de faydalanması kurumun menfaatine olacak bir uygulamadır.

Verilen hizmet içi eğitim programları değişen ve gelişen dünyanın gündemine uygun biçimde güncellenerek yaşanan dönemle bağlantıları kuvvetlendirilebilir. Öğretmenlerin, mesleki yeterlik, genel-kültür, öğretim yöntem ve teknikleri insan gelişimi ve psikolojisi vb. konularında hangi bilgiye ihtiyaç duydukları anket vb. ölçme değerlendirme yöntemleri ile tespit edilip ihtiyaç duyulan konuya dair hizmet içi eğitim programı oluşturulabilir.

Mesleğe personel alımında yapılan mülakatlarda öğrenci ile iletişim, çocuk-ergen-yetişkin gelişim dönemleri ve psikolojileri vb. konuların değerlendirilmesine daha fazla yer verilebilir. Bu şekilde öğretmenlerin söz konusu alanlara olan ilgileri artabilir.

Hizmet içi eğitim programlarının da niteliği uzman kişilerce denetlenerek kalitenin sürekliliğinin sağlanması, kaliteyi etkileyen sebeplerin tespit edilerek giderilmesi ile hem teorikte hem de pratikte başarıyı sağlamanın yolları aranabilir.

Öğreticilerin motivasyonlarını ve mesleklerine yönelik istek ve azimlerini arttıracak daha donanımlı olmaya teşvik edecek yöntemler geliştirilebilir. Çünkü öğreticinin mesleğini severek icra etmesi hem kuruma aidiyet duygusunu güçlendirir hem de bu alanda kendini geliştirmeye istekli olmasına sebebiyet verebilir.

Kur'an Kursu Öğreticilerine Yönelik Öneriler

Öğreticiler, çocuk-ergen-genç-yetişkin gelişim dönemleri ve psikolojileri, özel öğretim yöntem ve teknikleri, iletişim becerileri gibi konularda kendilerinde olan eksiklikleri tespit ederek bireysel olarak bu eksiklikleri gidermenin yollarını arayabilir ve kendilerini geliştirebilirler. İhtiyaç duyulan bilgiler için gerek süreli yayınlar gerek bilimsel kitaplar vb. kaynaklardan faydalanarak bu eksiklikler giderilebilir.

Din görevlileri, diğer meslektaşlarını rakip olarak algılamaktan ziyade, kurumun başarısında birer mihenk taşı olarak görüp, edindiği bilgileri meslektaşlarıyla da paylaşabilirler. Bu noktada kendi aralarında, eksik ve ihtiyaçları ile ilgili ilmi tartışmalarda bulunabilir ve ekip çalışmasıyla el birliğiyle kalite standartlarını yükseltebilirler.

Öğreticiler, ders öncesi hazırlık yaparak müfredattaki konuya dair hem alan bilgilerini tazeleyip hem konuya uygun özel öğretim yöntem ve tekniklerini tespit ederek hedeflenen kazanımı sağlayabilirler. Ayrıca ünite sonlarında öğrenciye ölçme değerlendirme uygulanarak hedeflenen kazanımlara ulaşıp ulaşılmadığı gözlemlenebilir, eksiklerini tespit ederek bir sonraki ünitenin uygulaması bu doğrultuda yeniden tasarlanabilir.

Din görevlileri, geleneksel yöntemlere takılıp kalmadan modern yöntemleri de takip ederek öğrenci için en etkili öğretme tekniğini tespit edebilir, yeni yöntemler deneyimleyerek etkinliğini keşfedebilir ve kendi tarzına en uygun öğretim metodunu tespit ederek eğitimdeki kaliteyi arttırabilir.

Kur'an kursu öğretmenleri, tıpkı Milli Eğitim'de görev alan öğretmenler gibi, derste çeşitli materyallerden, teknolojik imkanlardan faydalanabilir, kendileri etkili materyaller üretebilir ve bunu diğer meslektaşlarıyla paylaşabilirler. Yalnızca okuma talimi yaptırmak ve anlatım yöntemi kullanmak etkili bir öğrenme ve alınan bilgilerin yaşama aktarılması noktasında yeterli değildir.

Din görevlileri sınıf yönetimi konusunda da kendilerini geliştirebilir, bu konuda bilimsel kitap video vb. kaynaklardan faydalanabilirler. Bu sayede sınıf içerisindeki tutumlarını gözden

geçirme imkânı bulan öğretmenler, eğitim-öğretimde karşılaştıkları sınıf içi problemlerle baş etmede kriz yönetimlerini geliştirebilirler.

Kur'an kursu öğretmenleri, meslekleri ile ilgili bilimsel yayınları ve gelişmeleri takip ederek mesleki gündeme ve mevcut mevzuata hâkim olmalı, mesleki yeterliliğinin farkında olup eksik yönlerini tamamlamalı ve sürekli gelişme çabası içerisinde olmalıdır. İlgili personel, kuruma olan aidiyetini geliştirerek başta kendi öz saygısı sonra da kurumun başarısı için elinden gelen gayreti harcamalıdır.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Kur'an kursu öğretmenlerinin mesleki yeterlik algıları üzerine Antalya ilinde yapılan araştırmalar, daha düşük nüfuslu yerleşim yerlerinde ve taşrada uygulanarak, yerleşim birimlerine göre Kur'an kursu öğretmenlerinin mesleki yeterlilik düzeyleri karşılaştırılabilir.

Antalya ili Kur'an kursu öğretmenlerinin mesleki yeterliklerinin düzeyi öğrencilerle yapılacak mülakatlar ile muhatabın bakış açısına göre ele alınabilir.

Kur'an kursunda öğretmenlik mesleğinde uzun yıllar geçirmiş olan din görevlilerinin mesleki tükenmişlikleri ölçülebilir. Zira mesleki tükenmişlik düzeylerinin yüksek olması da öğretmenlerde mesleki yeterlik algısını düşürebilir. Bu bağlamda mesleki tükenmişlik ve mesleki yeterlik arasındaki ilişki incelenebilir.

Kur'an kurslarında fahri olarak görev yapan öğretici personelin, kadrolu ya da sözleşmeli çalışmaktan kaynaklanan sorunları üzerine bir araştırma yapılabilir.

Hafızlık kontenjanından Diyanet İşleri Başkanlığı kadrosuna yerleşen personelin, öğrenciyi tanıma, öğretimi planlama/hazırlık, öğretimi düzenleme, öğretimi değerlendirme, öğretimi yönetme, rehberlik ve mesleki gelişim gibi alanlardaki yeterlikleri tek başına bir araştırma konusu olabilir. Bu ve benzeri çalışmaların alanın gelişmesine katkı sağlaması umulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akaslan, Yaşar, “İslam Eğitim Tarihinde Kur’an Eğitim ve Öğretimi”, *Diyanet Aylık Dergisi*, S.333, 2018, ss.23-30.
- Akça, Fatih, *Hilafet Kurumu-İlk Dört Halife Döneminde Kültür ve Medeniyet*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat, 2012.
- Akın, Ahmet, “Osmanlı’da Din Görevlisinin Konumu Üzerine Değerlendirmeler (Bursa Örneği)”, *KSÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.8, 2006, s.65.
- Aksoy, M. Abdullah, *Suffa Ashâbı ve İslâm Hukukunun Oluşmasına Etkileri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2010.
- Akyürek, Süleyman, “Kur’an Kursu Öğreticisinin Mesleki Yeterlikleri”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.1, S.18, 2005, ss.178-179.
- Ayhan, Halis, *Türkiye’de Din Eğitimi*, Dem Yayınları, 3.Bsk., İstanbul, 2014.
- Baktır, Mustafa, “Suffe”, *DİA*, C.37, 2009, ss.469-470.
- Balcı, Ali, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*, Pegem Akademi Yayınları, 11. Bsk., Ankara, 1995.
- Başkurt, İrfan, *Din Eğitimi Açısından Kur’an Öğretimi ve Yaz Kur’an Kursları (İstanbulÖrneği)*, Dem Yayınları, 3. Bsk., İstanbul, 2013.
- Bozkurt, Nebi, “Dârülhadis”, *DİA*, C.8, 1993, ss.527-529.
- Bozkurt, Nebi, “DârülKurrâ”, *DİA*, C.8, 1993, ss.543-545.
- Bryman, Alan, & Cramer, Duncan, *Quantitative Data Analysis: A Guide for Social Scientists*, New York: Routledge, 2001.
- Buyrukçu, Ramazan, *Kur’an Kurslarında Din Eğitimi ve Öğretiminin Verimliliği Üzerine BirAraştırma (Göller Bölgesi Örneği)*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2001.
- Çanakçı, Ahmet Ali, *Öğrenme ve Öğretme Süreci Açısından Yaz Kur'an Kursları (Balıkesir Örneği)*, (Yayımlanmamış Doktora tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2014.
- Çaylı, A. Fatih, *Kur’an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi ve Problemleri (Göller Bölgesi Örneği)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2005.
- Çelik, Abbas, “Hatıralarla Sıbyan Mektepleri”, *Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, S.27, 2007, s.132.

- Çetin, Basri, *Asr-ı Saadette Suffe; Doğuşu, Önemi ve İşlevi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019.
- Demir, Recep, *Yaz Kur'an Kurslarında Kur'an Öğretimi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2010.
- Doğan, Zülfi, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2019.
- Ebû Dâvûd, "Vitr", *Kitâbu's-Sünen*, thk. Muhammed Avvame, Cidde, 1998.
- Ekinci, Ümran, *Hafızlık Öğreticilerinin Mesleki Yeterliklerine İlişkin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma (İstanbul Örneği)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2021.
- El-Müslim, "Salâtü'l-Müsâfirin", *Sahih-i Müslim*, tsh. Muhammed Salih Haşim, Beyrut, 1994.
- Erbaş, Ali, "Dünden Bugüne Kur'an Eğitim ve Öğretimi", *Diyanet Aylık Dergisi*, S.333, 2018, ss.4-5.
- Et-Tirmizî, "Fedâlü'l-Kur'an", *el-Câmiu'l-kebîr*, thk. Beşşâr Avvâd, Beyrut 1996.
- Et-Tirmizî, "Menâkıb", *el-Câmiu'l-kebîr*, thk. Beşşâr Avvâd, Beyrut 1996.
- Genç, M. Fatih, "Günümüz Dünyasında Din Hizmetlerinin Sunumunda Alternatif Öneriler", *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.17, S.1, 2013, ss.138-141.
- Genç, M. Fatih, "Kur'an Kurslarında Toplam Kalite Yönetiminin Temel Amaçlarının Uygulanması", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.XV, S.II, 2011, s.203.
- Gökdemir, Ahmet, "Osmanlı Kur'an Eğitim Merkezleri: Darulkurrular ve Sıbyan Mektepleri", *Edebali İslamiyat Dergisi*, C.1, S.2, 2017, s.54.
- Göküş, Şeref, "Din Görevlilerinin Örgütsel Güven Düzeyleri İle Mesleki Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, C.9, S.2, 2019, ss.285-309.
- Göküş, Şeref, "Din Öğretiminde Gezi-Gözlem Yöntemi ve Bir Uygulama Örneği", *TYB Akademi Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi*, C.28, S.28, 2020, ss.115-144.
- Göküş, Şeref, *Belçika'da Camiler ve Din Görevlileri: Diyanet Görevlilerinin Mesleki Yeterlik Algısı Üzerine Bir Araştırma*, İlâhiyât Yayınları, Ankara, 2021.
- Gözütok, Şakir, *Rasulullah (a.s.m). Döneminde Eğitim ve Öğretim*, Nesil Yayınları, İstanbul, 2014.
- Hair Jr., Joseph F., Black, William C., Babin, Barry J. & Anderson, Rolph E., *Multivariate Data Analysis*, Pearson Education Limited, 7th ed., Essex, England, 2014.

- Howitt, Dennis & Cramer, Duncan, *A Guide to Computing Statistics with SPSS for Windows*, Prentice Hall, 1997.
- Işıkdoğan, Davut, Korukçu, Adem, “Yaz Kur'an Kurslarında Kur Sistemi ve Kur'an Kursu Öğreticilerinin Bu Sisteme Bakışı”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.49, 2008, ss.201-221.
- Kablan, Süleyman, “Osmanlı'dan Cumhuriyete Kıraat İlmî”, *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi*, C.8, S.1, 2022, s.515.
- Kara, Mustafa, “Tekke Eğitimi ve Literatürü”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.VI, S.XII, 2008, ss.113-114.
- Karacelil, Süleyman, “Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Kur'an Kurslarının Eğitim Problemleri: Şırnak İli Örneği”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.II, S.III, 2013, s.275.
- Karakök, Tunay, “Yükseköğretim Kurumu Olarak Osmanlı'da Medreseler: Bir Değerlendirme”, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.2, S.2, 2013, ss.208-234.
- Karasar, Niyazi, *Bilimsel İrade Algı Çerçevesi İle Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar-İlkeler Teknikler*, Nobel Yayın Dağıtım, 35. Bsk., Ankara, 2016, s.109.
- Kaya, Mevlüt, Küçük, Nurettin, “Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlikleri: Safranbolu'da Görev Yapan Din Görevlileri Üzerine Bir Araştırma”, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.5, 2015, ss.1-18.
- Kazıcı, Ziya, “Bir Eğitim Kurumu Olarak Dar'ü'l-Kurra”, *Kur'an Kurslarında Eğitim, Öğretim ve Verimlilik*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2000, s.36.
- Kazıcı, Ziya, *Osmanlı'da Eğitim Öğretim*, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 2014.
- Kemaloğlu, Muhammet, “XI.-XIII. Yüzyıl Türkiye Selçuklu Devletinde Eğitim-Öğretim (Medreseler)”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C.2, S.5, 2015, ss.93-94.
- Koç, Ahmet, “Diyanet İşleri Başkanlığı ve Yaygın Din Eğitimi”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, S.VIII, 2001, s.140.
- Korkmaz, Mehmet, “4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Üzerine Bir Araştırma”, *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, S.1, 2020, ss.247-248.
- Korkmaz, Mehmet, *Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2009.
- Köse, Feyza, Betül, *Dört Halife Döneminde Medine*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2015.

- Kurt, Eyup, *Dört Halife Döneminde Yönetim Anlayışı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2013.
- Kutluay, İbrahim, “Osmanlı Döneminde XVI ve XVII. Yüzyıllarda Kurulan Dârülhadislerin Müfredatı, İlmî Seviyeleri ve Kadızâdeliler Hareketinin Dârülhadislerin Çoğalmasındaki Rolü”, *Mizanü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi*, S.9, 2019, ss.16-17.
- Landou, Jacop M., “Küttâb”, *DİA*, C.27, 2003, ss.3-4.
- Memioğlu, A. Zeki, “İmparatorluktan Cumhuriyete İlk Öğretimimiz”, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.21, 2003, s.243.
- Mumcu, Nesrin, *Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin Koruma Uygulaması Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2006.
- Oruç, Cemil, “Hafızlık Eğitimi: Elâzığ-Harput Hamdi Başaran Kur'an Kursu Örneği”, *Diyanet İlmî Dergisi*, C.45, S.3, 2009, s. 59.
- Öcal, Mustafa, “Türkiye’de Kur’an Eğitim ve Öğretiminde Görülen Gelişmeler ve Bir İcâzetname Örneği”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.13, S.2, 2004, ss.99-102.
- Öcal, Mustafa, *Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Din Eğitimi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2011.
- Öz, Ayhan, “Yaz Kur’an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri: Bolu İli Örneği”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, C.21, S.1, 2017, ss.425-464.
- Özbek, Abdullah, *Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed s.a.v.*, Selam Yayınevi, Konya, 1988.
- Özoğul, Fatma, Nur, *Konya’da XVIII. YY’ın I. Yarısında Darü’l-Huffazlar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2014.
- Tanman, M. Baha, “Darülhadis”, *DİA*, C.8, 1993, s.553.
- Turan, İbrahim, “Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C.13, S.1, 2013, ss. 47-73.
- Ünsal, Adem, *Yaz Kur’an Kurslarında Din Eğitim ve Öğretimi (Denizli Örneği)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2009.
- Ünsal, Bilal, *Günümüz Kur’an Kurslarında Hafızlık Eğitimi ve Problemleri (İstanbul Örneği)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2006.

- Varol, M. Bahaüddin, “Hulefâ-i Raşidin Dönemi Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerine Genel Bir Bakış” *Selçuk ÜİF Dergisi*, S.10, 2000, ss.486-487.
- Yardım, Ali, *Temel Kültür Müesseselerimizden Darulhadisler*, İstanbul, 1995.
- Yıldız, İlhan, “Hz. Peygamber’in Mekke Dönemi Yaygın Eğitim Çalışmaları”, *Yüzcüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.2, 1998, s.317.
- Yılmaz, Hüseyin, “Hz. Peygamber Döneminden Günümüze Kadınlar ve Cami Eğitimi”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, C.5, S.14, 2007, ss.107-130.
- Yücel, Ekrem, *Osmanlı Devri Dâru'l-Hadisleri ve Hadis Eğitimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012.
- Yüksel, Zeynep, “4-6 Yaş Kur’an Kursu Öğreticilerinin Öğretim Yöntemleri Açısından Yeterlik Algıları (Çankırı Örneği)”, *Dini Araştırmalar*, C.24, S.60, 2021, ss.147-179.
- Zengin, Z. Salih, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Kur’an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.11, S.2, 2011, s.4.

İnternet Kaynakları

- “2021-2022 Eğitim-Öğretim Yılı Kur’an Kursları Uygulama Esasları”, https://www.diyanehaber.com.tr/images/upload/2021-2022Egitim-OgretimYiliUygulamaEsaslari_1.pdf (Erişim Tarihi:06.11.2022)
- “22/6/1965 Tarihli ve 633 Sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun”, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.633.pdf> (Erişim Tarihi: 25.10.2022).
- “4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursları Öğretim Programı”, [https://egitimhizmetleri.diyane.gov.tr/Documents/Kur'an%20Kurslar%C4%B1%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%20\(4-6%20Ya%C5%9F\)%20-%202018.pdf](https://egitimhizmetleri.diyane.gov.tr/Documents/Kur'an%20Kurslar%C4%B1%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%20(4-6%20Ya%C5%9F)%20-%202018.pdf), (Erişim Tarihi: 28.10.2022).
- “Din Hizmetleri Sunan Personelin Genel Hizmet İçi Eğitim Programı”, <https://hukukmusavirligi.diyane.gov.tr/Documents/Diyane%20%C4%B0%C5%9Fleri%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Hizmeti%C3%A7i%20E%C4%9Fitim%20Y%C3%B6netmeli%C4%9Fi.pdf> (Erişim Tarihi: 06.11.2022). (Erişim Tarihi: 07.11.2022).
- “Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönetmeliği”, <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=19795&mevzuatTur=KurulmVeKurulusYonetmeli&mevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

“Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği”, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=16041&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 26.10.2022).

“Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönergesi”, <https://hukukmusavirligi.diyamet.gov.tr/Documents/Diyamet%20%C4%B0%C5%9Fleri%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Kur'an%20E%C4%9Fitim%20ve%20%C3%96%C4%9Fretimine%20Y%C3%B6nelik%20Kurslar%20%C4%B0le%20%C3%96%C4%9Frenci%20Yurt%20ve%20Pansiyonlar%C4%B1%20Y%C3%B6nergesi.pdf> (Erişim Tarihi:26.10.2022) (Erişim Tarihi:27.10.2022) (Erişim Tarihi:29.10.2022) (Erişim Tarihi:30.10.2022) (Erişim Tarihi:01.11.2022) (Erişim Tarihi:02.11.2022).

“Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği,” 3 Mart 2000 tarih ve 23982 sayılı Resmî Gazete, sh. 27.

“Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun”,
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc083/kanuntbmmc083/kanuntbmmc08304415.pdf (Erişim Tarihi:26.10.2022).

“İhtiyaç Odaklı Kur’an Kursları Öğretim Programları”,
<https://egitimhizmetleri.diyamet.gov.tr/Documents/%C4%B0ihtiya%C3%A7%20Odakl%C4%B1%20Kur'an%20Kurslar%C4%B1%20%C3%96%C4%9Fretim%20Programlar%C4%B1%20-%202019.pdf>, (Erişim Tarihi: 29.10.2022).

<https://www.diyanehaber.com.tr/diyamet/kur-an-kurslarında-yeni-egitim-ogretim-donemi-detaylari-belli-h18039.html> (Erişim Tarihi: 28.10.2021).

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4306.pdf> (Erişim Tarihi:26.10.2022).

EK 1- ANKET FORMU

<p>Değerli Öğretici, Bu çalışmanın amacı "Kur'an kursu öğretmenlerinin mesleki yeterliklerini belirlemek", böylece onların bu konudaki gelişimine katkı sağlamaktır. Aşağıda Kur'an kursu öğretmenlerinde bulunması gereken eğitim-öğretim yeterlikleri verilmiştir. Lütfen aşağıdaki her bir maddeyi dikkatli bir şekilde okuyarak, kendinizi bu yeterlikler açısından nerede gördüğünüze ilişkin kanaatinizi, her bir maddenin karşısında yer alan seçeneklerden sadece birini (X) işaretleyerek belirtiniz. Değerli katkılarınız için teşekkür ederim.</p>		
<p>Rahime UYGUN A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri ABD Yüksek Lisans Öğrencisi</p>		
1. Resmi Statünüz.: Kadrolu ( ) Sözleşmeli ( ) Ücretli/Fahri ( )		
2. Meslekteki hizmet yılınız: .....yıl		
3. En son mezun olduğunuz okul: İHL ( ) İlahiyat ön lisans ( ) Eski İlahiyat programı ( ) Yeni ilahiyat programı ( ) İlköğr. Din Kül.ve Ahl. Bil. Ögt Böl. ( ) Yüksek Lisans ( ) Başka (Belirtiniz).....		
4. Hafız mısınız? Evet ( ) Hayır ( )		
5. Eğitim-öğretim yeterliklerine ilişkin hizmet içi eğitim kursuna katıldınız mı? Hayır ( ) Evet ( ).....kez		
<p>Seçeneklerde yer alan ifadeler ve Anlamları</p>		
Tam yeterliyim	5	Tam olarak biliyorum ve çok iyi bir şekilde yapabiliyorum
Oldukça yeterliyim	4	Oldukça iyi biliyorum ve iyiye yakın yapabiliyorum
Orta düzeyde yeterliyim	3	Orta düzeyde biliyorum ve kabul edilebilir düzeyde yapabiliyorum
Biraz yeterliyim	2	Biraz biliyorum ve biraz yapabiliyorum
Yeterli değilim	1	Bilmiyorum ve yapamıyorum

Aşağıda verilmiş olan yeterliklere ne derece sahip olduğunuzu düşünürsünüz? Lütfen karşı taraftaki kutucuklardan birisine X işareti koyarak belirtiniz.		Yeterli değilim	Biraz Yeterliyim	Orta Düzeyde Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Tam Yeterliyim
	Öğrenciyi Tanıma	1	2	3	4	5
1	Öğrencilerin zihinsel ve duygusal gelişim özelliklerini bilme					
2	Öğrencilerin dini, ahlaki gelişim özelliklerini bilme					
3	Öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini bilme					
4	Öğrencilerin aile çevresini, sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerini bilme					
5	Öğrencilerin kursa geliş amaçlarını bilme					
6	Öğrencilerin kendi aralarındaki ilişkileri tanıma					
7	Öğrencileri tanımak için ilgililerle (veliler, meslektaşlar, yöneticiler) iş birliği yapma					
	Öğretimi Planlama/Öğretime Hazırlık	1	2	3	4	5
1	Dersin ya da konunun amaçlarını/öğrenci kazanımlarını belirleme					
2	Amaçlara ulaşmak için gerekli ders içeriğini/konuları belirleme					
3	Öğretilecek konuları kolaydan-zora, bilinenden-bilinmeyene, basitten-karmaşığa şeklinde düzenleme					
4	Amaçlara ulaşmada kolaylık sağlayacak ve konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacak somut örnekleri belirleme					
5	Konunun anlaşılmasına yardımcı olacak ayet ya da hadisleri belirleme					
6	Amaçlara ve konuya uygun öğretim araç-gereç ve materyal (çalışma yaprağı, bilgi kartı, pano vb.) hazırlama					
7	Amaçlara ulaşıp-ulaşamadığını kontrol etmede kullanılacak ölçme-değerlendirme soruları/araçları hazırlama					
8	Dersten sonra öğrencilere verilmesi düşünülen ezber, ödev vb. belirleme					
9	Yavaş ya da hızlı öğrenen öğrenciler için özel öğretim etkinlikleri belirleme					

	Aşağıda verilmiş olan yeterliklere ne derece sahip olduğunuzu düşünürsünüz?	Yeterli değilim	Biraz Yeterliyim	Orta Düzeyde Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Tam Yeterliyim
10	Anlatım ve soru-cevap gibi geleneksel öğretim yöntemlerini bilme					
11	Örnek olay incelemesi, gösterip yaptırma, drama, problem çözme ve çoklu zeka gibi yeni öğretim yöntem ve tekniklerini bilme					
12	Kur'an öğretimi yöntem ve tekniklerini (küçük adımlar, kelime ve metin gruplama, okuyanı modelleme, ikili ve grupla öğretim) bilme					
13	Yıllık ve günlük öğretim planları hazırlama					
	Öğretimi Düzenleme	1	2	3	4	5
1	Derse girişte öğrencilerin ilgi ve dikkatini konuya çekme					
2	Öğrencilerin konu hakkındaki ön bilgilerini ve geçmiş tecrübelerini yoklama					
3	Öğrenciye dersin amaçlarını/kazanımlarını bildirme					
4	İşlenecek konuyu daha önce öğrenilen konularla ilişkilendirme					
5	İşlenen konuları öğrencilerin ihtiyaçları ve günlük hayatıyla ilişkilendirme					
6	Anlatım, soru-cevap gibi geleneksel öğretim yöntemlerini etkili kullanma					
7	Örnek olay incelemesi, gösterip yaptırma, drama, problem çözme ve çoklu zeka gibi yeni öğretim yöntem ve tekniklerini kullanma					
8	Kur'an öğretimi yöntem ve tekniklerini (küçük adımlar, kelime ve metin gruplama, ikili ve grupla öğretim, okuyanı modelleme) uygulama					
9	Ezberlenecek surelerin anlamlarını öğrencilere açıklama					
10	Öğrencilere güzel ve doğru Kur'an okumada faydalanabilecekleri modeller sunma					
11	Öğretimde Kur'an-ı Kerim mealini etkin kullanma					
12	Öğrencilere Kur'an-ı Kerim mealini nasıl kullanabileceklerini gösterme					

	Aşağıda verilmiş olan yeterliklere ne derece sahip olduğunuzu düşünürsünüz? Lütfen karşı taraftaki kutucuklardan birisine X işareti koyarak belirtiniz.	Yeterli değilim	Biraz Yeterliyim	Orta Düzeyde Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Tam Yeterliyim
13	Öğretimde ders kitabı dışında yardımcı kaynaklar kullanma					
14	Öğretimde şema, şekil, resim gibi görsel unsurlardan faydalanma					
15	Öğretimde şema, şekil, resim gibi görsel unsurlardan faydalanma					
16	İmkanlar ölçüsünde çeşitli öğretim araç gereçlerini kullanma (teyp, tepegöz, VCD)					
17	Öğretimde bilgisayar ve interneti kullanma (slayt. projeksiyon)					
18	Öğrencilerin derse ilgisini ders boyunca canlı tutma					
19	Sınıf içinde öğretici-öğrenci, öğrenci-öğrenci iletişimini sağlama					
20	Öğrencilerin ilgilerini çekecek ve düşüncelerini sağlayacak sorular sorma					
21	Konuların anlaşılması için ipuçları verme					
22	Öğrencilerin eksik ya da yanlış öğrenmelerini düzeltme					
23	Öğrencilerin öğrenmelerini pekiştirme (güzel söz, ödül vb. ile)					
24	Öğrencilerin öğrenme çabalarını öne çıkarıp destekleme					
25	Yeri geldikçe konuyla ilgili ara özetler ve dersin sonunda son özet yapma					
26	Dersin sonunda öğrenme düzeyini tespit etme					
27	Öğrencilerin öğrenme kapasitelerine uygun ödev ve sorumluluklar verme					
28	Öğrencileri bir sonraki derse hazırlama					
	Öğretimi Değerlendirme	1	2	3	4	5
1	Öğrencilerin öğrenmelerini düzenli olarak kontrol etme					
2	Öğrencilere kendilerini ve arkadaşlarını değerlendirmelerine yönelik çalışmalar yaptırma					

	Aşağıda verilmiş olan yeterliklere ne derece sahip olduğunuzu düşünüyorsunuz?	Yeterli değilim	Biraz Yeterliyim	Orta Düzeyde Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Tam Yeterliyim
3	Ödev, sınav vb. etkinliklerin ve sağlanan gelişmelerin kayıtlarını tutma					
4	Ulaşılan sonuçları, kaydedilen gelişmeleri öğrencilere bildirme					
5	Ulaşılan sonuçlara göre öğretme-öğrenme sürecini gözden geçirme ve gerekli düzenlemeleri yapma					
	Öğretimi Yönetme	1	2	3	4	5
1	Dili açık, anlaşılır ve güzel kullanma					
2	Beden dilini (jest-mimik; el, kol hareketleri, yüz ifadeleri, duruş,) etkili biçimde kullanma					
3	Öğretimde uyulması gereken kuralları öğrencilerle birlikte belirleme					
4	Öğretim esnasında meydana gelen kesintiler, istenmedik durumlar karşısında etkili tedbirlere başvurma					
5	Öğrenme ortamının fiziksel koşullarını (sıraların düzeni, temizlik, sıcaklık, ışılandırma, vb.) öğrenmeyi destekleyecek biçimde düzenleme					
6	Öğrencilerin kendilerini rahat hissedebilecekleri, sevgi ve saygıyı temel alan bir öğrenme ortamı oluşturma					
7	Her öğrencinin başarılı olacağına inanarak öğrenme güçlüklerini aşmak için çaba sarf etme					
8	Her öğrencinin başarılı olacağına inanarak öğrenme güçlüklerini aşmak için çaba sarf etme					
	Rehberlik	1	2	3	4	5
1	Kılık-kıyafeti, kullandığı dili, diğer tutum ve davranışlarıyla öğrencilere iyi bir model olma					
2	Öğrencilerin sorunlarını tanımak için çeşitli araçlar (gözlem formu, tanıma kartı, problem tarama testi vb.) kullanma					

	Aşağıda verilmiş olan yeterliklere ne derece sahip olduğunuzu düşünüyorsunuz?	Yeterli değilim	Biraz Yeterliyim	Orta Düzeyde Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Tam Yeterliyim
3	Öğrencilerin (dini, psikolojik, sağlık vb. gibi) sorunlarını çözmelerine kılavuzluk etme					
4	Öğrencilerin sorunlarını çözme konusunda ilgililerle (yönetici, meslektaş, veli, arkadaş grubu) işbirliği yapma					
5	Öğrencilerin sorunlarını çözmesine ve konuları öğrenmesine katkıda bulunmak amacıyla veli ya da ailelere rehberlik yapma					
6	Öğrencilere kendi kendilerine ders çalışma ve öğrenme yollarını gösterme					
7	Öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini tanımalarına ve geliştirmelerine yönelik; sosyal, kültürel vb. etkinlikler düzenleme					
	Mesleki Gelişim	1	2	3	4	5
1	Mesleğiyle ilgili mevzuatı bilme					
2	Belli aralıklarla öğretimin gidişatı ve kendisinin göstermiş olduğu performans konusunda öz değerlendirme yapma (kendi kendini değerlendirme)					
3	Öğretim sürecindeki performansı hakkında öğrencilerinden eleştiri ve değerlendirmeler alıp, onlardan yararlanma					
4	Meslektaşlarından mesleki gelişimine katkı sağlayıcı eleştiri ve öneriler alıp, onlardan yararlanma					
5	Mesleki gelişimine katkıda bulunabilecek (kitap, dergi, radyo, televizyon) yayınları izleme					
6	Mesleki gelişimine katkıda bulunabilecek bilimsel etkinliklere (kurs, seminer, sempozyum, konferans vb.) katılma					
	Başka görüş ve değerlendirmeleriniz					
	.....					
	.....					
	.....					

Evrak Tarih ve Sayısı: 01.03.2022-304639

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-50913635-302.99-304639
Konu : Rahime UYGUN'un Tez Çalışması

01.03.2022

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 25.10.2021 tarihli ve 39189507-302.99-205580 sayılı yazı,

Antalya Valiliği İl Müftülüğü'nün, Enstitünüz Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Rahime UYGUN'un "Kur'an Kursu Öğreticilerinin Mesleki Yeterlikleri (Antalya İli Örneği)" başlıklı tez çalışması kapsamında İlimizde ve Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde görev alan Kur'an Kursu öğretmenlerine ölçeklerini uygulayabilme isteğinin uygun görüldüğüne ilişkin 16.02.2022 tarih ve 2171376 sayılı yazısı Ek'te gönderilmiştir. Bilgilerini ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ayşe Gülbin ARICI
Rektör Yardımcısı

Ek: Antalya İl Müftülüğü'nün yazısı

Evrak Tarih ve Sayısı: 24.02.2022-301820

T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Müftülüğü

Sayı : E-75128376-249-2171376
Konu : Rahime UYGUN'un Tez Çalışması

16.02.2022

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : a) 04.11.2021 tarihli ve E-50913635-302.99-212060 sayılı yazınız.
b) Diyanet İşleri Başkanlığının 15.02.2022 tarihli ve E-45796484-252.99-2158869 sayılı yazısı.

İlgi (a) yazınız ile Üniversitesiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Rahime UYGUN'un "Kur'an Kursu Öğreticilerinin Mesleki Yeterlikleri (Antalya İli Örneği)" başlıklı tez çalışması kapsamında İlimizde görev alan Kur'an kursu öğretmenleri ile anket yapmak istediği belirtilmiştir.

Bu itibarla; anket sonuçları ile ilgili raporların bir nüshasının Müftülüğümüze gönderilmesi kaydıyla anketin Diyanet İşleri Başkanlığının ilgi (b) yazısı ile yapılması uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Nazif Fethi YALÇINKAYA
İl Müftüsü

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Rahime UYGUN
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Antalya Anadolu İmam Hatip Lisesi, Antalya,
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Antalya, 2017
Yabancı Dil / Diller	İngilizce